

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

FİLİSTİN VE ÇEVRESİNDE ELE GEÇEN
AİOL STİL BAŞLIKLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN: RECEP KENDİRCİ

DANIŞMAN: YRD. DOÇ. DR. ABDULKADİR BARAN

ŞUBAT 2013

MUĞLA

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

FİLİSTİN VE ÇEVRESİNDE ELE GEÇEN
AİOL STİL BAŞLIKLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN: RECEP KENDİRCİ

DANIŞMAN: YRD. DOÇ. DR. ABDULKADİR BARAN

ŞUBAT 2013

MUĞLA

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

FİLİSTİN VE ÇEVRESİNDE ELE GEÇEN
AİOL STİL BAŞLIKLAR

RECEP KENDİRCİ

Sosyal Bilimler Enstitüsünce
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 06.03.2013
Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 06.02.2013

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir BARAN

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Adnan DİLER

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Serdar AYBEK

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Namık Kemal ÖZTÜRK

ŞUBAT 2013
MUĞLA

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 03/01/2013 tarih ve 578 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 24/4-5 maddesine göre, Arkeoloji Anabilim Dalı Yüksek lisans öğrencisi **Recep Kendirci**'nin "**Filistin ve Çevresinde Ele Geçen Aiol Stil Başlıklar**" adlı tezini incelemiş ve aday 06/02/2013 tarihinde saat 15.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

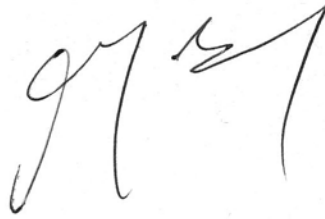
Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 50 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin **BAŞARILI** olduğuna **OYBİRLİĞİ** ile karar verildi.

KABUL

Üye
Prof. Dr. Adnan DİLER

Üye
Doç. Dr. Serdar AYBEK

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir Baran

YEMİN

Yükseklisans tezi olarak sunduğum “Filistin ve Çevresinde Ele Geçen Aiol Stil Başlıklar” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

06/03/2013

RECEP KENDİRCİ

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ		
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU		
YAZARIN	MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.	
Soyadı : Kendirci		
Adı : Recep	Kayıt No: 462792	
TEZİN ADI		
Türkçe : Filistin ve Çevresinde Ele Geçen Aiol Stil Başlıklar		
Y. Dil : The Aeolic style capitals Recovered in Palestine Area		
TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans	Doktora	Sanatta Yeterlilik
☒	☐	☐
TEZİN KABUL EDİLDİĞİ		
Üniversite : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi		
Fakülte : Edebiyat Fakültesi		
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü		
Diğer Kuruluşlar :		
Tarih : 06.02.2012		
TEZ YAYINLANMIŞSA		
Yayımlayan :		
Basım Yeri :		
Basım Tarihi :		
ISBN :		
TEZ YÖNETİCİSİNİN		
Soyadı, Adı : BARAN Abdülkadir		
Ünvanı : Yrd. Doç. Dr.		
TEZİN YAZILDIĞI DİL : TÜRKÇE	TEZİN SAYFA SAYISI: 108	

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. Aiol Stil başlıkların yapım teknikleri ve kullanılan taş cinsleri
2. Başlıkların tipolojik olarak sınıflandırması
3. Köken ve tarihlendirme

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

1. Aiol Stil
2. Israel, Judah, Moab ve Amman Krallıkları
3. Megiddo, Samaria, Hazor, Tel Dan, Mount Gerizim, Shechem, Ramat Rahel, Kudüs, Mudaybi, Ain Sara, Amman

Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız.

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER: Konunuzla ilgili yabancı indeks, abstract ve thesaurus'u kullanınız.

1. Aiolic Style
2. Kingdom of Israel, Judah, Moab and Amman
3. Megiddo, Samaria, Hazor, Tel Dan, Mount Gerizim, Shechem, Ramat Rahel, Jerusalem, Mudaybi, Ain Sara, Amman

1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum (x)

2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir O

3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir O

Yazarın İmzası :

Tarih : 06.10.2013

ÖZET

Tez çalışmasında İsrail-Filistin bölgesinde ele geçip Demir Çağı II'ye tarihlenen Aiol Stil başlıklar tanımlanmış ve tartışılmıştır. Konuyu oluşturan başlıkların ele geçtiği yerleşimler bugün coğrafi olarak İsrail (Megiddo, Samaria, Hazor, Tel Dan, Mount Gerizim, Shechem, Ramat Rahel, Kudüs) ve Ürdün (Mudaybi, Ain Sara, Amman) toprakları içine girmektedir. Antik dönemde ise Megiddo, Samaria, Hazor, Tel Dan, Mount Gerizim ve Shechem İsrail Krallığı, Ramat Rahel ve Kudüs Judah Krallığı, Mudaybi ve Ain Sara Moab Krallığı içinde yer alırken Amman kendi adını taşıyan Amman Krallığı içinde yer almaktadır. Genel olarak üç bölümden oluşan tez çalışmasının ilk bölümünü başlıkların yapım teknikleri ve kullanın alanları oluşturmuştur. Bu bölümde başlıkların son hallerini aldıkları döneme gelene kadar geçirdikleri işlem aşamaları ve oluşturuldukları taş cinslerinin yapısal karakterleri ile bölgesel dağılımları ele alınmıştır. Bununla birlikte başlıkların kullanılmış olabileceği yapılar ile bu yapılar içindeki kullanım pozisyonları ilk bölüm içinde tartışılmıştır. Aiol stil başlıkların tipolojik olarak sınıflandırılması ilk olarak Philip P. Betancourt ikinci olarak ise Yigal Shiloh tarafından yapılmıştır. Betancourt'un yaptığı tipolojide başlıklar dört ana grup altında toplanmıştır. Betancourt'un kabaca yaptığı sınıflandırmadan sonra başlıklar 1979 yayınında Shiloh tarafından beş ana grup altında toplanmıştır. Bundan sonraki dönemlerde ele geçen yeni başlıklar, daha önce oluşturulan bu tipolojik sınıflandırmaların yeniden ele alınmasını gerekli kılmıştır. Bu bağlamda yeni örnekler ışığında revize edilmiş tipoloji ikinci bölümde verilmiştir. Yapılan ilk çalışmalarda Aiol stil başlıklar Solomon Dönemi'ne yani MÖ 10. yy.'a tarihlenmekteydi. Fakat yeni çalışmalar ışığında ilk Aiol stil başlıklar Omrid sülalesine yani MÖ 9. yy.'a tarihlendirilerek İsrail Krallığı'nın düşmesinden sonra Judah, Moab ve Amman krallıklarında kullanımının devam etmiş olduğu üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölüm içinde başlıkların tipolojik özellikleri başta olmak üzere kullanım alanları, buluntu yerleri ve orijinal tabakaları gibi kıstaslar baz alınarak yapılmış tarihlendirme üzerinde durulmuştur. Son olarak katalog bölümünde Filistin ve çevresinde ele geçen Aiol stil başlıkların mevcut ölçüleri, buluntu yerleri, bugünkü konumları ve detaylı tanımlamaları verilmiştir.

SUMMARY

In this study, the Aeolic style capitals recovered in Israel-Palestine to be dated to Iron Age II are defined and discussed. The settlements where the capitals were recovered fall within the territory of Israel (Megiddo, Samaria, Hazor, Tel Dan, Mount Gerizim, Shechem, Ramat Rachel, Jerusalem) and Jordan (Mudaybi, Ain Sara, Amman) geographically today. In the ancient times, while Megiddo, Samaria, Hazor, Tel Dan, Mount Gerizim and Shechem were located in the Kingdom of Israel, Ramat Rahel and Jerusalem were located in the Kingdom of Judah, Mudaybi and Ain Sara were located in the Kingdom of Moab, Amman bearing his name in the Kingdom of Amman. In general, the thesis consists of three sections. The construction techniques and the applications of the capitals form the first section of the study. In this section, the processing stages of the capitals until they get their final state and the structural character and the regional distribution of the stone species are discussed. However, the structures which the capitals were used and the position of the capitals in the structure are discussed in the first section. The first typological classification of the Aeolic style capitals was made by Philip P. Betancourt, secondly, by Yigal Shiloh. The capitals were gathered under four main groups in Betancourt's typology. After Betancourt's rather roughly done classification, the capitals were gathered under five main groups by Shiloh, in the 1979 publication. The new capitals recovered in the subsequent periods, made it necessary to reconsider these typological classifications. In this context, the new typology which has been revised in the light of recent examples is given in the second section. In the first studies, the Aeolic style capitals were dated to the period of Solomon in 10th century BC. But in the light of the recent studies, the first Aeolic style capitals were to be dated to the Omrid Dynasty that is the 9th century BC. The study is focused on the use of the capitals which was continued in the Kingdom of Judah, the Kingdom of Moab, and the Kingdom of Ammon following the fall of the Kingdom of Israel. In the third section, dating to be made on the criteria such as the provenances, the uses, original layers, especially the typological features of the headings, is emphasized. Finally, in the catalog section, the existing measurements, current positions, provenances, detailed descriptions of the Aeolic style capitals recovered in Palestine and the surrounding area, are given.

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde katkı sağlayan ve konuyu seçmemi önererek hiçbir zaman yardımını esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir Baran'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Arkeoloji Anabilim dalındaki tüm değerli hocalarım ve arkadaşlarıma yardımlarından ve olumlu desteklerinden dolayı minnet borçluyum.

Konumu oluşturan Aiol stil başlıkların incelenmesi ve buluntu yerlerinin görülmesi bağlamında 2011 Kasım ayında İsrail'e gidilerek ilgili yerleşimlerde arazi çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte İsrail, Rockefeller ve Megiddo Ulusal Müzelerinde bulunan eserlerin fotoğraflama çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar sırasında yardımlarını esirgemeyen Haifa Üniversitesi Sualtı Arkeolojisi Bölümü hocalarından Prof. Dr. Michael Ardzy ve ekibine teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca İsrail de bulunduğum süre boyunca konaklama ve ulaşım konusunda yardımlarını esirgemeyen David Mizrahi, Kaden Mizrahi ve Sara Mizrahi'ye şükran borçluyum.

2012 yılında Erasmus öğrenci değişim programı kapsamında tez çalışmasının bir bölümü İsveç Uppsala Üniversitesi'nde Prof. Dr. Lars Karlsson denetiminde sürdürülmüştür. Bu beş aylık evrede misafirperverlikleri nedeniyle Uppsala Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'ne ve yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Lars Karlsson'a teşekkür ederim.

Tüm aileme ve tezimin her aşamasında desteğini esirgemeyen Nil Dirlik'e teşekkürlerimle...

İÇİNDEKİLER

KAYNAKÇA	II
METİNDE KULLANILAN KISALTMALAR	X
GİRİŞ	1
Tanımlama	1
Kapsam ve Sınırlandırmalar	5
Yöntem	6
Araştırma tarihçesi	7
BÖLÜM I: YAPIM TEKNİĞİ VE KULLANILAN TAŞ CİNSLERİ	15
I.1. Yapım Tekniği ve Aşamaları	15
I.2. Taş Cinsleri	17
I.3 Kullanıldıkları Yapılar ve Kullanım Pozisyonları	18
I.3.1. Filistin-İsrail Başlıkları	18
I.3.2. Ürdün Başlıkları	29
BÖLÜM II. BAŞLIKLARIN TİPOLOJİK SINIFLANDIRMASI	34
BÖLÜM III. KÖKEN VE TARİHLENDİRME	39
SONUÇ	48
KATALOG LİSTESİ	54
KATALOG	55
LEVHALAR LİSTESİ	101
LEVHALAR	108

KAYNAKÇA

Sürelî yayınlar için Alman Arkeoloji Enstitüsü tarafından kabul edilen kısaltmalar listesi kullanılmıştır: <http://www.dainst.org/en/content/list-abbreviations?ft=all>

- Aharoni 1956 Y. Aharoni, "Excavations at Ramat Rahel, 1954: Preliminary Report" *IEJ* 6 (1956), 102-11, 137-157.
- Aharoni 1960 Y. Aharoni, "The Second Excavation Season at Ramat Rahel (Second Season, 1959)" *Yediöt* 24 (1960), 73-119.
- Aharoni 1962 Y. Aharoni, *Excavations at Ramat Rahel, 1959-1960*. Rome 1962.
- Aharoni 1964 Y. Aharoni, *Excavations at Ramat Rahel 1961-1962*. Rome 1964.
- Albright & Glueck 1937 W. F. Albright, N. Glueck, "Archaeological Exploration and Excavation in Palestine, Transjordan, and Syria during 1936" *AJA* 41 (1937), 146-153.
- Albright 1949 W. F. Albright, *The Archaeology of Palestine*, London 1949.
- Andrews vd. 2002 S. J. Andrews, D. R. Berge, J. I. Lawlor, G. Mattingly, "Karak Resources Project 1999: Excavations at Khirbat al-Mudaybi" *AAJ* 46 (2002), 25-140.
- Baran 2010 A. Baran, *Hekatomnidler Öncesinde Karia Mimarisi*. Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları; 262, Ankara 2010.
- Baran 2013 A. Baran, "A New Aeolic Style Pilaster Capital from Karia" içinde: G. Kökdemir (ed.) *Orhan Bingöl'e 67. Yaş Armağanı / A Festschrift for Orhan Bingöl on occasion of his 67th Birthday*, Ankara 2013, 53-66.

- Barkay 1992 G. Barkay, "The Iron Age II-III" içinde: A. Ben-Tor (ed.), *The Archaeology of Ancient Israel*, 1992, 302-384.
- Betancourt 1977 P. P. Betancourt, *The Aeolic Style in Architecture, A Survey of its Development in Palestine, the Halikarnassos Peninsula, and Greece, 1000–500 BC*. Princeton 1977.
- Bikai & Egan 1996 P. M. Bikai, V. Egan, "Archaeology in Jordan" *AJA* 100 (1996), 507-535.
- Biran 1985 A. Biran, "Notes and News: Tel Dan, 1984" *IEJ* 35 (1985), 186-89.
- Biran 1994 A. Biran, *Biblical Dan*, Jerusalem 1984.
- Borchardt 1897 L. Borchardt, *Die Ägyptische Pflanzensäule*, Berlin 1897.
- Brandl 1984 Baruch Brandl, "A Proto-Aeolic Capital from Gezer" *IEJ* 34 (1984), 173-176.
- Ciasca 1961 A. Ciasca, "I Capitelli a Volute in Palestina" *RSO* 36 (1961), 189-97.
- Crowfoot *vd.* 1942 J. W. Crowfoot, K. M. Kenyon, E. L. Sukenik, *The Buildings at Samaria*, London 1942.
- Donner & Knauf 1985 H. Donner, E. A. Knauf, "Chronique Archeologique: Ghor eş-Şāfī et Wadi el-Kerak (1983)" *RB* 92 (1985), 429-430.
- Drinkard 1997 J. F. Drinkart, "New Volute Capital Discovered" *BibAr* 60:4 (1997), 249–50.
- Duff 2010 C. A. Duff, *Ceramic Continuity and Change at Shechem (Tell Balatâh): Assessing the Impact of Egyptian Imperialism in the Central Hill Country*, Phd thesis, University of Toronto, 2010.

- Engberg 1935 R. M. Engberg, "The Design on Pottery, with Suggestion Concerning the Origin of Proto-Aeolic Capitals" içinde: H. G. May (ed.), *Material Remains of the Megiddo Cult*, Chicago 1935, 35-42.
- Faust 1996 A. Faust, *New Studies on Jerusalem: Proceeding of the Second Conference*, Ramat-Gan 1996.
- Feldman 2009 M. Feldman, "Hoarded Treasures: The Megiddo Ivories and the End of the Bronze Age" *Levant* 41 (2009), 175-194.
- Fimmen 1921 D. Fimmen, *Die Kretisch Mykenische Kultur*, Leipzig-Berlin 1921.
- Finkelstein 2000 I. Finkelstein, "Omride Architecture" *ZDPV* 116 (2000), 114-138.
- Fisher 1929 C. S. Fisher, *The Excavation of Armageddon*. Chicago 1929.
- Franklin 2001 N. Franklin, "Masons' Marks from the Ninth Century BCE Northern Kingdom of Israel Evidence of the Nascent Carian Alphabet?" *Kadmos* 40 (2001), 107-116.
- Franklin 2006 N. Franklin, "Revealing stratum V at Megiddo", *BASOR* 342 (2006), 95-111.
- Franklin 2008 N. Franklin, "Trademarks of the Omride Builders?" içinde: A. Fantalkin & A. Yasur-Landau (eds.) *Bene Israel, Studies in the Archaeology of Israel and the Levante during the Bronze and Iron Ages in Honour of Israel Finkelstein*, Boston 2008, 45-54.
- Franklin 2011 N. Franklin, "From Megiddo to Tamassos and Back: Putting the "Proto-Ionic capital" in its place" içinde: I. Finkelstein & N. Na'aman (eds.), *The fire signals of Lachish: studies in the archaeology and history of*

Israel in the late Bronze Age, Iron Age, and Persian period in honor of David Ussishkin, Indiana 2011, 129-140.

- Gill 1991 D. Gill, "Subterranean Waterworks of Biblical Jerusalem: Adaptation of a Karst System" *Science* 254, 1991, 1467-1471.
- Glueck 1933 N. Glueck, "Further Explorations in Eastern Palestine" *BASOR* 51 (1933), 9-18.
- Glueck 1934 N. Glueck, "Explorations in Eastern Palestine, I" *AASOR* 14 (1934), 1-114.
- Goodyear 1887 W. H. Goodyear, "Egyptian Origin of the Ionic Capital and of the Anthemion" *AJA* 3 (1887), 271-302.
- Gorbea & Ortiz 2010 M. A. Gorbea, M. T. Ortiz, *La Escultura Fenicia En Hispania*, Madrid 2010.
- Gudme 2011 A. K. de Hemmer Gudme, *Before the God in This Place for Good Remembrance, An Analysis of the Votive Inscriptions from Mount Gerizim*, Copenhagen, 2011.
- Guy 1931 P. L. O. Guy, *New Light from Armageddon: Second Provisional Report (1927-29) on the Excavations at Megiddo in Palestine*, Chicago 1931.
- Herr 1997 L. G. Heer, "The Iron Age II period: Emerging nations" *BibAr* 60 (1997), 154-86.
- Joffe 2002 A. H. Joffe, "The Rise of Secondary States in the Iron Age Levant" *Journal of the Economic and Social History of the Orient* 45:4 (2002), 425-467.
- Keel 1984 O. Keel, *Orte und Landschaften der Bibel, Band 1*, Göttingen 1984.

- Kenyon 1963 K. M. Kenyon, "Excavations in Jerusalem, 1962" *PEQ* 95 (1963), 7-21.
- Koldewey 1890 R. Koldewey, *Die Antiken Baureste der Insel Lesbos*, Berlin 1890.
- Lamon & Shipton 1939 R. S. Lamon & G. M. Shipton, *Megiddo I*, Chicago 1939.
- Leick 1988 G. Leick, *Dictionary of Ancient Near East Architecture*, London 1988.
- Lipschits 2011 O. Lipschits, "The Origin and Date of the Proto-Aeolic Capitals from the Levant" içinde: I. Finkelstein & N. Na'aman (eds.), *The fire signals of Lachish: studies in the archaeology and history of Israel in the late Bronze age, Iron age, and Persian period in honor of David Ussishkin*, Winona Lake, Indiana 2011, 203-225.
- Magen 2007 Y. Magen "The Dating of the First Phase of the Samaritan Temple on Mount Gerizim in Light of the Archaeological Evidence" içinde: O. Lipschits & N. Gary (eds.), *Judah and the Judeans in the Fourth Century B.C.E.* 2007, 157-211.
- Mattingly 1997 G. L. Mattingly, "A New Agenda for Research on Ancient Moab" *BibAr* 60:4 (1997), 214-220.
- Mattingly vd. 1999 G. L. Mattingly, J. I. Lawlor, J. D. Wineland, J. H. Pace, A. M. Bogaard & M. P. Charles, "Al-Karak resources project 1997: Excavations at Khirbet Al-Mudaybi" *AAJ* 43 (1999), 127-44.
- May 1935 H. G. May, *Material Remains of the Megiddo Cult*, Oriental Institute Publications 26, Chicago 1935.
- Najjar 1999 M. Najjar, "Ammanite Monumental Architecture" içinde: B. Macdonald & R. W. Younker (eds.), *Ancient Amman*, Leiden 1999, 103-112.

- Negueruela 1982 I. Negueruela, "The Proto-Aeolic Capitals from Mudeibi'a, in Moab" *AAJ* 26 (1982), 395-401.
- Nigro 2004 L. Nigro, "In the Shadow of the Bible Archaeological Investigations by the Deutsche Palästina Verein before the First World War: Taanek, Megiddo, Jericho, Shechem" içinde: V. Krings & I. Tassignon (eds.), *Archéologie Dans L'Empire Ottoman Autour De 1900: Entre Politique, Économie et Science*, Rome 2004, 215-229.
- Novacek 2011 G. V. Novacek, *Ancient Israel*, Chicago 2011.
- Pienaar 2008 D. N. Pienaar, "Symbolism in the Samaria Ivories and Architecture" *Acta Theologica* 2008:2, 48-68.
- Porter 2003 B. N. Porter, *Trees, Kings, and Politics*, Orbis Biblicus et Orientalis 197, Fribourg-Göttingen 2003.
- Prag 1987 K. Prag, "Decorative Architecture in Amman, Moab and Judah" *Levant* 19 (1987), 121-27.
- Reich vd. 2007 R. Reich, E. Shukron, O. Lerna, "Recent Discoveries in the City of David, Jerusalem" *IEJ* 57:2 (2007), 153-69.
- Rykwert 1994 J. Rykwert, "On the Palmette" *Journal of Anthropology and Aesthetics* 26 (1994), 10-21.
- Sanders & Friedman 1967 J. E. Sanders & G. M. Friedman, "Origin and Occurrence of Limestones" içinde: R. W. Fairbridge, H. J. Bissel & G. V. Chilingar (eds.), *Development of Sedimentology, Carbonate Rocks*, Amsterdam 1967, 169-266.
- Sass 1993 B. Sass, "The Pre-Exilic Hebrew Seals: Iconism vs. Aniconism" içinde: B. Sass & C. Uehlinger (eds.), *Studies in the Iconography of Northwest Semitic*

- Inscribed Seals*, (Orbis Biblicus et Orientalis 125), Fribourg-Göttingen 1993, 194-256.
- Sauer 1982 J. A. Sauer, "Prospects for Archaeology in Jordan & Syria" *BibAr* 45:2 (1982), 73-84.
- Sellin 1926 E. Sellin, "Die Ausgrabung von Sichem" *ZDPV* 49 (1926), 304-20.
- Schumacher 1908 G. Schumacher, *Tell el Mutesallim I*, Leipzig 1908.
- Shiloh & Horowitz 1975 Y. Shiloh, A. Horowitz, "Ashlar Quarries of the Iron Age in the Hill Country of Israel" *BASOR* 217 (1975), 37-48.
- Shiloh 1976 Y. Shiloh, "New Proto-Aeolic Capitals Found in Israel" *BASOR* 222 (1976), 67-77.
- Shiloh 1977 Y. Shiloh, "The Proto-Aeolic Capital-The Israelite 'Timorah' (Palmette) Capital" *PEQ* 109 (1977), 39-52.
- Shiloh 1979a Y. Shiloh, *The Proto-Aeolic Capital and Israelite Ashlar Masonry*, Qedem 11, Jerusalem 1979.
- Shiloh 1979b Y. Shiloh, "City David: Excavation 1978" *BibAr* 42:3 (1979), 165-171.
- Stern 1977 E. Stern, "The Excavations at Tell Mevorach and the Late Phoenician Elements in the Architecture of Palestine" *BASOR* 225 (1977), 17-27.
- Stern 2001 E. Stern, *Archaeology of the Land of the Bible 2, The Assyrian, Babylonian and Persian Periods 732-332 BC*, New York 2001.
- Stern & Magen 2002 E. Stern, Y. Magen, "Archaeological Evidence for the First Stage of the Samaritan Temple in Mount Gerizim" *IEJ* 52 (2002), 49-57.
- Ussishkin 1966 D. Ussishkin, "King Solomon's Palace and Building 1723 in Megiddo" *IEJ* 16 (1966), 174-186.

- Ussishkin 1970 D. Ussishkin, "On the Original Position of two Proto-Ionic Capitals at Megiddo" *IEJ* 20 (1970), 213-15.
- Watzinger 1929 C. Watzinger, *Tell el Mutesallim II*, Leipzig 1929.
- Wesenberg 1971 B. Wesenberg, *Kapitelle und Basen*, (Beihefte der Bonner Jahrbücher 32), Düsseldorf 1971.
- Whisenant 2008 J. N. Whisenant, *Writing, Literacy, and Textual Transmission: The Production of Literary Documents in Iron Age Judah and the Composition of the Hebrew Bible*, University of Michigan, 2008.
- Whitelam 1986 K. W. Whitelam, "The Symbols of Power: Aspects of Royal Propaganda in the United Monarchy" *BibAr* 49:3 (1986), 166-173.
- Woods 2004 C. E. Woods, "The Sun-God Tablet of Nabû-aplaidina Revisited" *JCS* 56 (2004), Chicago, 23-103.
- Wright 2005 G. R. H. Wright, *Ancient Building Technology*, Vol. 2 *Materials*, Leiden-Boston 2005.
- Yadin 1959 Y. Yadin, "The Fourth Season of Excavations at Hazor" *BibAr* 22: 1 (1959), 1-20.
- Yadin 1961 Y. Yadin vd., *Hazor III-IV (Plates)*, Jerusalem 1961.
- Yadin 1962 Y. Yadin, "Hazor, Gezer and Megiddo in Solomon's Times" içinde: A. Malamat (ed.), *The Kingdoms of Israel and Judah*, Jerusalem 1962, 66-109.
- Yadin 1970 Y. Yadin, "Megiddo of the Kings of Israel" *BibAr* 33:3 (1970), 66-96.
- Yadin 1972 Y. Yadin, *Hazor: The Head of all those Kingdoms*, The Schweich Lectures of the British Academy 1970. London 1972.
- Yadin 1975 Y. Yadin, *Hazor: The Rediscovery of a Great Citadel of the Bible*, London 1975.

METİNDE GEÇEN KISALTMALAR

cm	: Santimetre
Der.	: Derinlik
Env. No.	: Envanter Numarası
Gen.	: Genişlik
Kat. No.	: Katalog Numarası
km	: Kilometre
Lev.	: Levha
m	: Metre
MÖ	: Milattan Önce
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
Yük.	: Yükseklik
yy.	: Yüzyıl

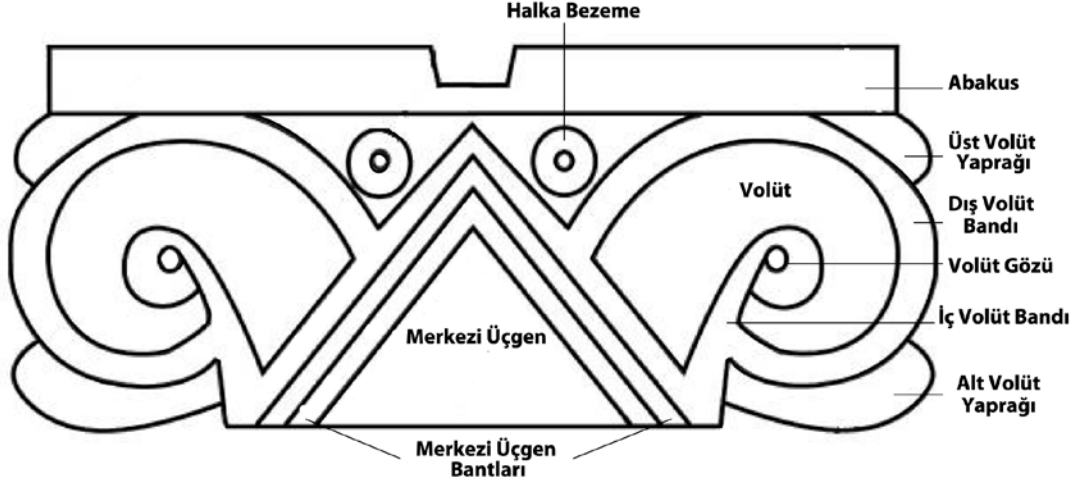
GİRİŞ

“Filistin ve Çevresinde Ele Geçen Aiol Stil Başlıklar” adını taşıyan tez çalışmasında bölgede ele geçen Aiol stil başlıkların tanımı, kökeni, gelişimi, kullanım alanları ve tipolojisi üzerine değerlendirmeler yapılması amaçlanmaktadır. Konuyu oluşturan başlıkların buluntu yerleri bugün İsrail ve Ürdün devletleri toprakları içerisine girmektedir, ancak herhangi bir anlam karmaşası yaşanmaması adına coğrafi sınırlardan uzak durulması istenmiş ve başlıkların kullanıldığı evrede bölge Filistin bölgesi olarak anıldığı için tez çalışmamızın coğrafi sınırı da Filistin ve çevresi olarak belirlenmiştir. Araştırma tarihçesinde detaylı olarak aktarılacağı üzere tez konusu 1977’de P. Betancourt’un ve 1979’da Y. Shiloh’un yaptığı çalışmalarla benzerlik taşımaktadır. Ancak bu iki öncü yayında incelenen 34 adet başlığın yeni bulunanlarla birlikte 51 adede ulaşması ve daha sonra yapılan yayınlarda başlıklar, ait oldukları yapılar ve kronolojik gelişim üzerine yeni değerlendirmelerin ortaya çıkması, konunun kapsamlı bir şekilde yeniden incelenmesinin yararlı olacağına işaret etmektedir. Aiolia ve Karia bölgelerinde ele geçen yeni Aiol başlık örneklerinin olması ve konumuzu oluşturan başlıklar ile ilişkisi de daha önceden kısmen sorgulanan önemli bir noktadır. Bununla birlikte, Aiol stilinin gelişimi henüz tam olarak bilinmemektedir ve bu gelişim süreci ayrı bir çalışmada ele alınması gereken önemli bir konudur. Tez çalışması sonuçlarının Aiol stilinin gelişimi konusunda ileride yapılabilecek çalışmalara oldukça fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Tanımlama

Tez konusunu oluşturan Aiol stil başlıkların volütlerinin spiral şekli Erken Tunç Çağı’nın hem mücevheratlarında hem de seramiklerinde sevilerek kullanılmış bir motiftir. MÖ 2. bin sonları itibarıyla spiral motifinin çiçekler, palmiye dalları ve yaprakları gibi detaylarla zenginleştirilerek çeşitlendirildiği görülmektedir. Ayrıca yine bu evrede zenginleştirilmiş bezemenin taş mimariye yansımaya başladığı

görülmektedir¹. Aiol stil başlıkların kökeni için daha önceki çalışmalarda ortaya konulan öneriler ve değerlendirmelerimiz Bölüm III'de detaylı olarak tartışılacaktır.

Genel olarak dikdörtgen bloklar ile oluşturulan² Aiol stil başlıkların detayları yayınlarda farklı isimlerle anılmaktadır. Merkezi üçgen ya da ikizkenar üçgen³, yarım tur⁴ dönen volüt⁵, sarmal⁶ ya da palmet volüt⁷ vb. farklı tanımlamaların anlam karmaşası yaratmaması adına kataloğa dâhil edilen başlıklardaki detayların tanımlamasında tarafımızca kullanılan terimler üstteki çizimde belirtilmektedir. Başlıklardaki detayların her birinin tüm başlıklarda olmaması da farklı terminolojiye yol açan bir unsurdur. Örneğin Hazor'dan ele geçen iki (Kat. No. 21-22) ve Tel Dan'dan ele geçen bir Aiol stil başlığın (Kat. No. 23) volütleri arasında yer alan merkezi üçgen yerine, birbirine yapışık dış volüt bantları üzerine gelecek şekilde tomurcuk biçimli bir dekorasyon, küçük bir yaprak⁸ ya da filiz⁹ kullanılmıştır.

¹ Betancourt 1977, 17.

² Barkay 1992, 317.

³ Lamon & Shipton 1939, 56.

⁴ Mount Gerizim örneklerinin volütleri diğer tüm örneklerin aksine birden fazla dönüş yapmaktadır.

⁵ Shiloh 1979a, 1.

⁶ Betancourt 1977, 29.

⁷ Barkay 1992, 317.

⁸ Betancourt 1977, 134.

Shechem (Kat. No. 29) ve Mount Gerizim'den ele geçen başlıkların (Kat. No. 26-28) volütleri arasında ise palmet detayı görülmektedir ve bu özelliği ile Anadolu örneklerine benzemektedir. Bununla birlikte Amman'da bulunan bir başlık (Kat. No. 51) haricinde diğer tüm Ürdün ve İsrail'in güneyinde ele geçen başlıkların merkezi üçgeni üzerinde birbirine paralel iki halka bezeme bulunurken, bazı başlıkların merkezi üçgeni üzerinde hiçbir detay bulunmamaktadır. Ayrıca Megiddo 10 (Kat. No. 10) ve Tel Dan 2 (Kat. No. 24) numaralı başlıkların merkezi üçgenleri üzerinde üç ince filiz detayı göze çarpmaktadır. Bu kapsamda, teze dâhil edilen tüm örnekler daha önce yapılan tipolojik çalışmalar ışığında yeniden değerlendirilecek ve ortak unsurların tanımlanmasında üstte sunduğumuz çizimde verilen terimler kullanılacaktır.

Aiol stil başlıkların isimlendirilmesi konusunda da tartışmalar yıllar boyunca süre gelmiş fakat net bir isim birliği oluşturulamamıştır. Aiol stil başlıklar Proto-Aeolian¹⁰, Proto-Aeolic, Proto-Ionic, Palmet, Volüt ya da Taş Başlık olarak da isimlendirilmektedir¹¹. Aiol stil başlık Filistin mimarisinde ilk olarak 1903 de G. Schumacher'in Tell el-Mutasellim (Megiddo) kazılarına başlamasından hemen sonra ele geçmiştir. Schumacher, kazısında bulduğu bu ilk başlığı "Proto-Ionic" olarak isimlendirmiştir¹². Y. Shiloh ise bu başlıklar için oldukça problematik olan "Palmet" ya da "Israelite" isimlerini önermiştir¹³. İbranice İncil'de 19 kez geçen Palmet terimi (İbranice *Tīmōrāh*) her zaman tapınak yapıları ile ilişkili olup genellikle kapı ve duvar gibi düz yüzeylerdeki bitki motiflerini ya da gravürleri tanımlamaktadır. Fakat bu başlıklar tapınakların yanı sıra şehir kapılarının ve sarayların arkeolojik kontektlerinde ele geçmiştir. E. Stern ve Y. Magen'a göre palmiye ağacı betimi Aiol stil başlıkların dekorasyonuna ilham veren temel öğelerden biri olmuştur ancak Aiol stil başlığın gelişimi ile kesin bir ilişkisi yoktur¹⁴. İsrailite başlık terimi MÖ 10. yy.

⁹ Shiloh 1979a, 1.

¹⁰ Aharoni 1964, 28-29.

¹¹ Franklin 2011, 129.

¹² Schumacher 1908, 119.

¹³ Shiloh 1979a, 90-91.

¹⁴ Stern & Magen 2002, 50-52.

Solomon Dönemi başlıkları için uzun süre bilim adamlarınca kullanılmıştır. Fakat bugün bu tip başlıkların ilk kez MÖ 9. yy.'da Omrid sülalesi zamanında kullanıldığı ve İsrail Krallığı'nın düşmesinden sonra Judah, Moab ve Amman krallıkları tarafından kullanımına devam edildiği savunulmaktadır¹⁵. Başlığın görünümü sonucu verilen “Volüt başlık” terimi ise ilk kez A. Ciaska tarafından önerilmiştir¹⁶. Ciaska tarafından önerilmiş bu terminoloji Betancourt ve Wesenberg tarafından da kabul görmüştür¹⁷. “Volüt başlık” teriminin İon başlıkları da dâhil olmak üzere volütlü tüm başlıklar için kullanılabilir olmasından dolayı bu tez çalışmasında tercih edilmemiştir. Başlıklar için önerilen Proto-Aeolic ve Proto-Ionic isimleri de bilim adamları tarafından sıklıkla kullanılmıştır. Bu terimlerin kökeni Hellen mimarisine dayanmaktadır¹⁸. Bölgede ele geçen başlıkların gelişmiş Aiol ve İon başlıklarının öncüsü olduğu düşüncesiyle ortaya atılan bu tanımlamalardan Proto-İonik terimi günümüzde büyük oranda geçerliliğini yitirmiştir. Genel olarak 1940 ve 1950 yıllarına kadar yapılan çalışmalarda bu başlıklar için Proto-İonik terimi kullanılırken 1950 sonrası çalışmalarda bu başlıklar için Proto-Aeolic terimi kullanılmıştır. İon ve Aiol başlıklarının birbirinden bağımsız gelişmiş olabileceği ve eş zamanlı var olmaları bu tanımlamanın kullanılmama sebebidir.

Proto-Aeolic terimi ise günümüzdeki yayınlarda da kullanılmaya devam etmektedir. Bununla birlikte, yayınlanan ilk örneklerin Aiolia'da ele geçmesi sebebi ile kullanılmaya başlanan Aiol başlık teriminin¹⁹ doğruluğu henüz net olarak kabul edilememektedir. Aiol başlıkların ilk olarak nerede kullanılmaya başlandığı ve gelişim sürecinin nasıl olduğu net olarak bilinmemekle birlikte terminolojiye girmiş olan bu terim tarafımızca da kullanılacaktır. Bununla birlikte Filistin bölgesi başlıklarının bu gelişim sürecindeki yerinin net olarak bilinmemesi sebebiyle ön ek olarak kullanılan “Proto” terimi tarafımızca kullanılmayacaktır. Yine, bazı

¹⁵ Lipschits 2011, 204.

¹⁶ Ciaska 1961, 189-197.

¹⁷ Wesenberg 1971, 65-68; Betancourt 1977, 4.

¹⁸ Barkay 1992, 317.

¹⁹ Koldewey 1890, 45.

yayınlarda kullanılan “Proto-Aeolian”²⁰ terimi de Aioliyalı ya da Aiolia’da üretilmiş anlamına geldiği için doğru bir tanımlama değildir. Her ne kadar “Proto-Aeolic” terimi pek çok yayında kullanılmış ve teze dâhil edilen başlıkların isimlendirmesi olarak anlaşılrsa da, gelişimi ve bölgeler arası ilişkileri henüz bilinmeyen başlıkların tanımlanmasında karmaşadan uzak durmak için Philip P. Betancourt tarafından tercih edilmiş olan “Aiol Stil Başlıklar” terimi en doğru tanımlama olarak kabul edilmiştir. Bu tez çalışmasının sonuçları da kullanılarak, ileride yapılabilecek araştırmalar sonucunda herkesin kabul edebileceği kesin bir tanımlama yapılması gerekliliği kendini göstermektedir.

Kapsam ve Sınırlamalar

Çalışma konusunun zamansal üst sınırı, MÖ 9. yy. başlarından itibaren Omri ve ardıllarının idaresindeki Omrid Krallığı döneminde görülen yoğun mimari faaliyetin başlangıcıdır. Zamansal alt sınır ise Aiol stil başlıkların tarihlendiği en geç dönem MÖ geç 8. yy. ya da MÖ 7. yy. başı olarak tespit edilmiştir.

Çalışmamızın coğrafi sınırlarını başlıkların ele geçtiği alan belirlemektedir. Demir Çağı başlarında Filistin bölgesi olarak tanımlanan alan günümüzde İsrail ve Ürdün devletleri sınırları içinde yer almaktadır (Lev. 1). Bu bağlamda Ürdün topraklarından 8 adet, İsrail topraklarından ise 43 adet²¹ Aiol stil başlık bu tez çalışmasında ele alınacaktır²².

Başlıklardan hiç birinin *in situ* ele geçmemiş olması Kullanım yerlerinin anlaşılmasını sınırlayan bir unsurdur. Mevcut örnekler daha önceki araştırmacılar tarafından ebatları, işleniş kalitesi ve tasarımları temel alınarak İsrail, Judah, Moab ve Amman krallıklarının anıtsal kapı girişleri ve sarayları ile ilişkilendirilmiştir.

²⁰ Aharoni 1964, 28-29.

²¹ Ramat Rahel’den ele geçen üç yeni Aiol stil başlık parçası (Kat. No. 39-41) önceden ele geçmiş parçalardan farklı başlıklar olarak kabul edilmiştir.

²² Brandl 1984, 173-176: Gezer’den Aiol stil başlık olabilecek bir başlık parçası bulunduğu ve British Museum’da olduğu aktarılmakla birlikte hiçbir yayında resmi veya ölçüsü verilmemiştir. Bu nedenle kataloğa dâhil edilmemiştir.

Büyük bir bölümü geç dönem duvarları içinde devşirme olarak ya da Ramat Rahel Columbarium yapısındaki altar gibi, farklı yerlerde farklı amaçlarla kullanılmış olan başlıkların işlev ve konumları ile ilgili Bölüm I.3’de değerlendirmeler yapılacaktır.

Yöntem

Bu çalışmada ele aldığımız başlıkların kökeninin ne olduğu, yeni bir tipolojinin nasıl kurulabileceği, İsrail, Judah, Moab, Amman krallıkları başlıklarının tipolojik ve tarihsel farklılıkları ile başlıkların kullanım alanları başlıca araştırma sorunlarını oluşturmaktadır. Bu çerçevede ilk olarak konumuzu oluşturan başlıkların isimlendirme problemi ele alınmış, mevcut terminoloji yorumlanmış, sonuç olarak Aiol stil başlık teriminin kullanımı seçilmiştir.

Aiol stil başlıklar sadece İsrail ve Ürdün ile sınırlı kalmamış, ilerleyen dönem süresince uzak bölgelerde de kullanılmıştır. Bununla birlikte benzer örnekler MÖ 6. yy. itibarı ile Kıbrıs’da Idalion ve Golgoi, Anadolu’da Karia ve Aiolia ile İtalya’da Cerveteri gibi önemli yerleşimlerde ele geçmiştir. Konunun genişliği sebebi ile geniş bir coğrafyaya yayılmış benzer örnekler bu tez çalışmasında ele alınmayacaktır. Farklı coğrafyalardan ele geçen başlıklar arasındaki kültürel etkileşim, benzerlikler ve farklılıklar başka bir çalışmanın konusu olacak kadar geniştir.

Aiol stil başlıklar işleniş detaylarına ve ölçülerine göre birkaç farklı tipe ayrılmaktadır. Fakat kökende hepsinin işleniş metodu benzerdir. Bununla birlikte, ele geçen tüm başlıklar için sadece üç farklı taş cinsinin kullanıldığı görülmüştür. Bu taş cinslerinden en yoğun olarak Nari kireçtaşı, bir örnekte Mizzi Ahmar ve bir örnekte ise Kalker kullanılmıştır. Başlıkların son görünümüne ulaşana kadar geçirdiği aşamalar ve kullanılan taş cinsleri “Malzeme ve Yapım Teknikleri” adı altında Bölüm 1’de incelenecektir.

Başlıkların tipolojik olarak sınıflandırması ilk olarak Philip Betancourt tarafından, birkaç yıl sonra ise daha detaylı olarak Yigal Shiloh tarafından yapılmıştır. Betancourt sınıflamasında ele geçen başlıkları kabaca dört gruba ayırmıştır. Shiloh ise başlıkları genel dekorasyonlarına ve ebatlarına göre daha detaylı olarak beş tipe ayırmış ve bu sınıflandırma bilim adamları tarafından da kabul

görmüştür. Fakat son sınıflandırmanın yapıldığı 1979 yılından beri bulunan yeni örnekler bu sınıflandırmanın geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu konuda gerekli değerlendirmeler 2. Bölümde yapılacaktır. Ele geçen başlıkların köken, tarih, yapı içindeki kullanım alanları ve kullanım pozisyonları 3. Bölümde tartışılacaktır.

İlk olarak İsrail Krallığı'nın sınırları içine giren başlıkların verildiği katalogda sırasıyla Judah, Moab ve Amman Krallığı başlıkları verilmiştir. Aynı krallık sınırları içinde yer alan kentler ise başlıkların buluntu tarihlerine göre sıralanmıştır. Bu bölümde mevcut tüm başlıkların detaylı tanımları yapılmıştır. Bu bağlamda detaylı tanımları ya da kaliteli resimleri olmayan başlıklar Rockefeller, İsrail ve Megiddo Müzelerine gidilerek yerinde incelenmiştir. Başlıkların olası kullanım alanları ve buluntu yerleri ile de Ramat Rahel, Megiddo, Hazor ve Kudüs'e gidilerek detaylı bilgi edinilmiştir. Ölçüleri tam olarak detaylandırılmamış olan başlıklardan Megiddo 10, Hazor 1-2, Ramat Rahel 1-2 ve Kudüs başlıklarının tüm ölçümleri tarafımızca yapılmış olup katalog bölümünde verilmiştir. Bununla birlikte Mount Gerizim 1, 2 ve 3 ile Tel Dan 2 başlıklarının ölçüleri mevcut ölçekli fotoğraflarından yola çıkılarak hesaplanmıştır.

Araştırma Tarihçesi

Yukarıda da değinildiği üzere ilk Aiol stil başlık İsrail topraklarında Gottlieb Schumacher tarafından yürütülen Megiddo kazılarında 1903 yılında ele geçmiştir (Kat. No. 1) ve 1908 de *Tell el-Mutasellim* (Tel Megiddo) adlı kitabında yayınlanmıştır²³. Schumacher'in kazılarından sonra 1925-1926 kazı sezonunda Oriental Institute ekibi ve Clarence S. Fisher başkanlığında yürütülen kazılarda dört yeni başlık daha bulunmuştur (Kat. No. 2-5). Megiddo 338 numaralı yapıda ve Megiddo tepesinin güney bölümünde bulunan başlıklar Fisher tarafından 1929 da *The Excavation of Armageddon* isimli kitabında yayınlanmıştır²⁴. Bu beş başlığın orijinal yeri Herbert G. May tarafından 1935 yılında *Material Remains of the*

²³ Schumacher 1908, 118-120.

²⁴ Fisher 1929, 68-73.

Megiddo Cult adlı kitabı içinde tartışılmıştır²⁵. 1939 yılında ise Robert S. Lamon & Geoffrey M. Shipton tarafından yayınlanan *Megiddo I* içinde yeni bulunan birbiriyle benzer üç başlık (Kat. No. 6, 8, 9) ve bir minyatür başlık (Kat. No. 11) yayınlanmıştır²⁶. Aynı yayında, Chicago Üniversitesi arşivlerinde bulunan bir başlık parçasından daha bahsedilmekle birlikte detaylı tanım yapılmamıştır (Kat. No. 12). Megiddo’da ele geçen çift yüzü işlenmiş büyük bir Aiol stil başlık parçası (Kat. No. 10) ile hemen yanında bulunan bir diğer başlık parçası (Kat. No. 13) Y. Shiloh tarafından 1976 yılında “New Proto-Aeolic Capitals Found in Israel” isimli makalesinde yayınlanmıştır²⁷. Megiddo’dan ele geçen bir diğer Aiol stil başlık ise (Kat. No. 7) 1937 yılında Rockefeller Müzesi tarafından satın alınmıştır, ancak detaylı tanımı Betancourt tarafından *The Aeolic Style in Architecture* isimli kitabında yapılmıştır²⁸.

1930’larda John W. Crowfoot tarafından yönetilen İsrail Samaria-Sebastia ortak seferi sırasında birbiri ile neredeyse aynı olan altı adet Aiol stil başlık keşfedilmiştir. Başlıklardan üç tanesi geç dönem Roma yapısının tahkimat duvarı içerisinde devşirme olarak basit duvar taşı şeklinde kullanılmıştır (Kat. No. 14-16), diğer üç başlık ise Hellenistik kulenin çevresinde bulunmuştur (Kat. No. 17-19). Bu altı Samaria başlığı J. W. Crowfoot, K. M. Kenyon ve E. L. Sukenik tarafından 1942 yılında *The Buildings at Samaria* isimli kitaplarında yayınlanmıştır²⁹. Bununla birlikte büyük bir Aiol stil başlık parçası (Kat. No. 20) Roma tiyatrosu temeli içinde, akropolün kuzey çevirme duvarı üzerinde bulunan tiyatronun üst oturma sıralarının dolgusu altında ortaya çıkarılmış ve Shiloh tarafından 1976 yılında “New Proto-Aeolic Capitals Found in Israel” isimli makalesinde yayınlanmıştır³⁰.

²⁵ May 1935, 39-42.

²⁶ Lamon & Shipton 1939, 55-56.

²⁷ Shiloh 1976, 67-70.

²⁸ Betancourt 1977, 29-34.

²⁹ Crowfoot *vd.* 1942, 16.

³⁰ Shiloh 1976, 70-73.

İsrail Hazor antik kentinde birbiri ile oldukça benzer iki Aiol stil başlık bulunmuştur (Kat. No. 21-22). Birisinin tek yüzü diğerinin ise iki yüzü işlenmiş olan bu başlıklar B alanındaki VII. tabaka ile ilişkilendirilen 3264 numaralı oda içinde devşirme olarak kullanılmış şekilde bulunmuştur. Orijinalinde ise başlıklar VIII. tabakada bulunan kale yapısı ile ilişkilendirilmektedir. Hazor'un dördüncü kazı sezonu sırasında 1957-1958 yılında keşfedilen başlıklar Yigal Yadin tarafından 1959 yılında "The Fourth Season of Excavations at Hazor" isimli makalesinde yayınlanmıştır³¹.

Yine İsrail Tel Dan'dan toplamda üç Aiol stil başlık ele geçirilmiştir. İlk başlık parçası (Kat. No. 23) 1984 yılında ikinci kez kullanılmış olarak kentin yukarı kapısı içinde gömülü olarak bulunmuş ve 1985 yılında A. Biran tarafından "Notes and News: Tel Dan, 1984" isimli makalesinde yayınlanmıştır³². Yerleşimde ele geçen ikinci Aiol stil başlık (Kat. No. 24) ise eksiksiz olarak 1992 yılı kazı sezonunda A alanında, kapı yolunun güneyinde, Lokus 5133 de taban altına gömülü olarak ele geçmiştir ve 1994 yılında A. Biran tarafından *Biblical Dan* adlı kitabında yayınlanmıştır³³. Aynı yayında henüz kapsamlı yayınlanmamış başka bir başlığa ait Aiol stil başlık parçasından da bahsedilmektedir. Başlık (Kat. No. 25) bugün Kudüs'te Hebrew Union College'da bulunduğu aktarılmaktadır.

İsrail, Mount Gerizim antik kentinde iki neredeyse tam ve bir küçük parça Aiol stil başlık ele geçirilmiştir (Kat. No. 26-28). Başlıklar yerleşimin doğu yamacından, tapınağa girişi sağlayan basamakların altında, Lokus 7019 ve Lokus 7035 içerisinde, bir araya toplanmış büyük boyutlu yıkılmış taşların ortasında, yoğunluğu Pers Dönemi'ne, bir kısmı ise Hellenistik Dönem'e tarihlenen seramik parçaları ile bir arada bulunmuştur. Başlıklar E. Stern ve Y. Magen tarafından 2002 yılında "Arcaeological Evidence for the First Stage of the Samaritan Temple on Mount Gerizim" isimli makalede yayınlanmıştır³⁴.

³¹ Yadin 1959, 10-12.

³² Biran 1985, 186.

³³ Biran 1994, 241-242.

³⁴ Stern & Magen 2002, 49-57.

İsrail, Shechem antik kentinde sadece bir Aiol stil başlık parçası ele geçmiştir (Kat. No. 29). Tunç Çağı kutsal alanı civarında yer alan bir geç dönem yapısı içerisinde ele geçen başlık parçası tipolojik açıdan Mount Gerizim başlıkları ile benzerdir. Başlık E. Sellin tarafından 1926'da "Die Ausgrabung von Sichem" isimli makalede yayınlanmıştır.

İsrail'de Mediddo'dan sonra en çok Aiol stil başlığın ortaya çıktığı yerleşim Ramat Rahel'dir. Bu merkezden dört tam başlığın yanı sıra dokuz adet de başlık parçası ele geçmiştir. Ramat Rahel'de ilk kazılar 1930-1931 kazı döneminde Benjamin Mazar ve Moshe Stekelis tarafından, Israel Exploration Society himayesinde yürütülen kurtarma kazısı çerçevesinde başlamıştır. Daha sonra 1954 yılında Israel Department of Antiquities desteğindeki kurtarma kazısı Yohanan Aharoni himayesi altında devam etmiştir. Aharoni'nin kazıları sırasında Ramat Rahel'den on adet Aiol stil başlık açığa çıkarılmıştır. Bulunan başlıkların ikisi bütün olarak VA tabakasında yer alan saray avlusunun güney siper duvarının yanında bulunmuştur. İlk başlık (Kat. No. 30) Lokus 229 içinden, ikinci başlık ise (Kat. No. 31) ilk başlığın hemen yakınından, Pers Dönemi'ne tarihlenen duvar içine gömülü olarak bulunmuştur. Bu iki başlık *Israel Exploration Journal* 6 içinde, Aharoni tarafından 1954 yılında "Excavations at Ramat Rahel, 1954: Preliminary Report" isimli makalesinde yayınlanmıştır³⁵. Bununla birlikte, Yehudah Dayan tarafından yerleşimin batı yamacındaki eski çitlerin altında bir Aiol stil başlık parçası (Kat. No. 34) daha bulunmuş ve yine Aharoni tarafından 1960 yılında "The Second Excavation Season at Ramat Rahel (Second Season, 1959)" isimli makalesi içinde yayınlanmıştır³⁶. Buna ek olarak bir bütün başlık (Kat. No. 37), saray avlusunun doğu bölümünde, 375 numaralı kapı yanında ve bir parça (Kat. No. 33) yine saray avlusunun kuzey bölümünde, Lokus 281'in güneyindeki V16 karesi içinde açığa çıkartılmıştır. Keşfedilen bu iki Aiol stil başlık Aharoni tarafından 1962 yılında *Excavations at Ramat Rahel 1959/1960* isimli kitabında yayınlanmıştır³⁷. Alanda bulunan son bütün başlık (Kat. No. 39) Columbarium 800 içinde, altar olarak

³⁵ Aharoni 1956, 141-142.

³⁶ Aharoni 1960, 95.

³⁷ Aharoni 1962, 14-29.

kullanılmış şekilde bulunmuş ve Aharoni tarafından 1964 yılında *Excavations at Ramat Rahel, 1961–1962* içinde yayınlanmıştır³⁸. Aynı kitap içinde saray avlusundan bulunan ve ayrı başlıklara ait olduğu anlaşılan dört parça daha yayınlanmıştır. Bu parçalardan ilki (Kat. No. 32) saray avlusunun güney bölümünde siper duvarı yanında, daha önceki kazılarda açığa çıkarılan iki tam başlık ile birlikte bulunmuştur³⁹. Diğer üç parça ise (Kat. No. 35, 36, 38) saray avlusunun doğu bölümünde, birisi Roma hamam yapısının duvarı içinde gömülü olarak, diğerleri ise Lokus 396'da ki 375 numaralı kapının hemen yanında, tabaka IVA ile ilişkilendirilen duvar içinde bulunmuştur⁴⁰. Eski kazı dönemlerinde bulunmuş bu başlıkların yanı sıra Ramat Rahel'in daha sonraki kazılarında üç Aiol stil başlık parçası (Kat. No. 40-42) daha açığa çıkarılmıştır. Bulunan ilk parça 2005 yılı kazı sezonunda B1 alanı yüzeyinde B157 karesi içinde bulunmuştur. İkinci parça 2007 yılı kazı sezonunda C1 alanının güneyindeki Lokus 824 içinde bulunan yıkıntı taşlar içinde bulunmuştur. Büyük boyutlu taşları oluşturduğu ve bir miktar da tahribatın gözlendiği bu yıkılmış duvar Pers Dönemi ya da Hellenistik Dönem başına tarihlendirilmektedir. Alanda bulunan son Aiol stil başlık parçası 2008 yılı kazı sezonunda B2 alanında yer alan Lokus 10064 içinde açığa çıkarılmıştır. O. Lipschits tarafından bulunan parçalar 2011 "The Origin and Date of the Proto-Aeolic Capitals from the Levant" isimli makalesi içinde yayınlanmıştır⁴¹. Bulunan bu başlık parçalarının farklı başlıklara mı yoksa eskiden bulunan başlıklara mı ait olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Bu yüzden kaynaklarda Ramat Rahel de 10 adet Aiol stil başlık olduğu vurgulanmaktadır, fakat bu parçalar alandan bulunan diğer başlık parçaları ile de tamamlanamamaktadır. Bu yüzden alanda 10 adetten daha fazla başlık olabileceği de göz ardı edilmemelidir, eğer bu başlık parçaları farklı birer başlığa ait ise Ramat Rahel Aiol stil başlıkların en yoğun olduğu Megiddo ile eşit sayıda başlığa sahip olacaktır.

³⁸ Aharoni 1964, 54.

³⁹ Aharoni 1964, 142.

⁴⁰ Aharoni 1964, 28-29.

⁴¹ Lipschits 2011, 209-210.

İsrail topraklarında Aiol stil başlığın ele geçtiği bir başka merkez ise Kudüs'tür. Birbirini tamamlayan iki parça halinde bulunan başlık (Kat. No. 43) 1962 de M. Kenyon tarafından Davud'un şehri olarak isimlendirilen yerleşimin kazısı sırasında açığa çıkarılarak 1963 yılında yine Kenyon tarafından "Excavations in Jerusalem, 1962" içinde yayınlanmıştır⁴². Ramat Rahel örnekleri ile oldukça benzer olan başlık P alanında yer alan A XVIII karesinde, konteksti dışında bir taş yığını içinde açığa çıkarılmıştır. Başlığın bulunduğu bu taş yığını Kenyon tarafından MÖ 5-3. yy.'a tarihlendirilmiştir.

Ürdün topraklarına geçtiğimizde ilk ve en yoğun Aiol stil başlığın bulunduğu merkez Mudaybi'dir. Toplamda beş Aiol stil başlığın (Kat. No. 44-48) ele geçtiği merkezde ilk başlık Nelson Glueck tarafından yapılan yüzey araştırmasında, yüzeyde ele geçmiş ve Glueck tarafından 1933 yılında "Further Explorations in Eastern Palestine" içinde yayınlanmıştır⁴³. Birkaç yıl öncesine kadar alanda aynı yerinde olan başlık bugün Mutah Üniversitesi'nde sergilenmektedir. Bununla beraber alandan üç başlık daha 1982 yılında Ivan Negueruela yönetiminde alana yapılan tur sırasında bulunmuş ve aynı yıl Negueruela tarafından *Annual of the Department of Antiquities of Jordan* 26 içindeki makalesi "The Proto-Aeolic Capitals from Mudeibi'a, in Moab" içinde yayınlanmıştır. Negueruela'ya göre ilk parça Glueck'in bulduğu başlığın bir metre kadar yanında, ikinci parça ilkinin iki metre kadar batısında ve üçüncü parça ise ikinci parçanın bir metre kadar batısında, iç duvar da geç dönem inşası sırasında ikinci kez kullanılmış olarak bulunmuştur⁴⁴. Negueruela tarafından bulunan ve tanımlanan bu başlıklar Mattingly ve Pace tarafından yürütülen 2001 kazılarına kadar tamamen korumasız şekilde alanda kalmıştır. Mudaybi de bulunan son başlık bütün olarak 1997 kazı sezonu sırasında B alanında yer alan N9 karesi içindeki dış kale kapısı kazısında bulunmuş ve aynı yıl Joel F. Drinkard tarafından *Biblical Archaeologist* 60/4 içinde yer alan "New Volute Capital Discovered" isimli makalesinde yayınlanmıştır⁴⁵.

⁴² Kenyon 1963, 7-21.

⁴³ Glueck 1933, 13.

⁴⁴ Negueruela 1982, 395-396.

⁴⁵ Drinkard 1997, 149-150.

Ürdün’de bulunan bir Aiol stil başlık da 1983 yılında el-Kerak’ın hemen batısında yer alan Ain Sara’da modern duvar içinde tekrar kullanılmış olarak bulunmuştur (Kat. No. 49). Başlık aynı yıl H. Donner ve E. A. Knauf tarafından *Revue Biblique* içinde “Chronique Archéologique: Ghore eş-Şāfi et Wadi el-Kerak (1983)” isimli kısa notlarında yayınlanmıştır⁴⁶. Kerak araştırma projesi (Kerak Resources Project) ekibi tarafından 1997 yılında fotoğraflanan başlığın orijinal yeri bilinmemekle beraber Ain Sara civarında bulunduğu not edilmiştir.

Son olarak Ürdün topraklarında Aiol stil başlığın karşımıza çıktığı merkez Amman’dır. Antik kentte bulunan ilk başlık (Kat. No. 50) parça halinde koruna gelmiş ve Mohammad Najjar’ın kale kazıları sırasında 1993 yılında açığa çıkarılarak 1999 yılında “Ammanite Monumental Architecture” içinde yayınlanmıştır⁴⁷. Başlığın kısmen sol volüt kısmını oluşturan parça Ummayd Dönemi duvarı içinde gömülü olarak bulunmuştur. Amman’da aşağı kalede, Roma tapınağı kalıntılarının doğusunda devşirme olarak kullanılmış Aiol stil başlık parçası daha önce Drinkard tarafından rapor edilmiştir. Alanda bulunan ikinci başlık (Kat. No. 51) Amman Kale Müzesi otoparkında 2001 yılında sergilenmiştir. Kale içinde bulunan başlığın tam yeri bilinmemektedir. Bu parça Ürdün’den ele geçirilen tüm başlıklardan farklı olarak Kuzey İsrail Krallığı başlıkları ile benzerlik göstermektedir. Ürdün Krallığı başlıklarının aksine bu başlığın merkezi üçgeni oldukça dar ve tek dış hatta sahiptir, volütler ise daha geniştir.

Aiol stil başlıklar ile ilgili olarak en kapsamlı çalışmalar 1977 yılında P. P. Betancourt (*The Aeolic Style in Architecture*) ve 1979 yılında Y. Shiloh (*The Proto Aeolic Capital and Israelite Ashlar Masonry*) tarafından yapılmıştır. Shiloh ve Betancourt Hazor’dan 2, Megiddo’dan 13, Samaria’dan 7, Ramat Rahel’den 10, Kudüs’ten 1 ve Mudaybi’den 1 olmak üzere altı Filistin merkezinden 34 başlığı incelemiştir. Aiol Stil başlıklar üzerine ilk detaylı çalışmayı gerçekleştiren Betancourt, 3 bölümden oluşturduğu kitabında başlıkların daha çok kökeni, tarihsel gelişimi, bulunduğu yerleşimlerin genel özellikleri ve başlıkların olası kullanımını tartışmıştır. Başlıkları çok fazla detaya girmeden anlatan Betancourt 12 başlığın

⁴⁶ Donner & Knauf 1985, 429-430.

⁴⁷ Najjar 1999, 109.

resmini yayınlamıştır. Shiloh ise 9 bölümden oluşturduğu kitabında başlıkların Filistin bölgesindeki dağılımını, başlıkların bezeme özelliklerini, ölçülerini, yapım aşamalarını, tipolojik sınıflandırmasını, tarihlendirmesini ve yapı içerisindeki olası konumlarını ayrıntılı bir biçimde tartışmıştır. Ayrıca, başlıkların kökeni ve çevre kültürler ile etkileşimi hakkında da detaylı bilgi vermiştir. Görsel olarak ise 24 başlığın resmi ve Ramat Rahel'den iki başlık parçasının çizimini sunmuştur. 1997 yılında Joel F. Drinkard'ın makalesinde başlık sayısının 41 adede çıktığı belirtilmiş ancak detaylı bilgi verilmemiştir⁴⁸. Bu dönemden sonraki kazılar ve yüzey araştırmaları ile bu sayı artırılmış ve tarafımızdan yapılan literatür araştırmalarında yukarıda da değinildiği üzere günümüzde 51 adet başlık bulunduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak bu tez çalışmasında daha önce oluşturulan kataloglara Ramat Rahel'den 3, Mudaybi'den 4, Ain Sara'dan 1, Tel Dan'dan 3, Amman'dan 2 ve Mount Gerizim'den 3 örnek daha eklenmiştir.

⁴⁸ Drinkard 1997, 249.

BÖLÜM I: YAPIM TEKNİĞİ VE KULLANILAN TAŞ CINSLERİ

I.1. Yapım Tekniği ve Aşamaları

Aiol stil başlıklar dekorasyonlarına ve kabartma bantlarının detaylarına göre birkaç farklı tipe ayrılmaktadır. Buna karşın her başlığın oluşum aşamasında izlenen yol aynıdır⁴⁹ (Lev. 2.1). İlk aşamada başlığın elde edileceği blok istenilen ölçülerde hazırlanır (Lev. 2.1.1). Tam olarak bitirilmemiş yani perdahlanmamış kısımlardan anlaşıldığı üzere blok geniş ağızlı keski ile kısa ve eğik vuruşlar yapılarak düzeltilmiştir. Başlığın yüzeyinin tam olarak perdahlanmadığı (Kat. No. 16, 19, 30) örneklerde başlık üzerinde bu ilk işlemin izleri görülebilmektedir.

Başlığın yapı içerisindeki kullanım yerini yani serbest duran bir sütun üzerinde mi, duvara yapışık bir dikme üzerinde mi, bir miktar duvar içerisine gömülü mü yoksa duvara yapışık mı olacağına karar vermiş olan taş ustası ikinci aşamada başlığı işlemeye başlar (Lev. 2.1.2). Daha sonra volüt alt ve üst yaprakları, merkezi üçgen tabanı, taşıyıcı düzlem ya da varsa abakus gibi başlığın dış hatları başlık üzerine işlenir.

Üçüncü aşamada (Lev. 2.1.3) taş ustası başlığın kabartmalarının yapılması için bloğun yüzeylerini hazırlar ve ilk işlem izleri de bu aşamada seri vuruşlar ile dar ağızlı keski kullanılarak ortadan kaldırılır. Bu işlem sonrasında ilk işlemde kalma kaba görünüm de ortadan kalkar ya da fark edilmesi zor hale gelir. Dört bir yanından iyi bir şekilde bitirilmiş Ramat Rahel 5 ya da gözükmeyen kısımları bile işlenmiş olan Hazor başlıkları bu aşamanın iyi örnekleridirler. Bununla birlikte Megiddo'dan ele geçen 5 numaralı başlıkta görüldüğü üzere görülmeyen alt ve üst yüzlerin tam olarak bitirmediği örnekler de bulunmaktadır. Bu aşamanın ana amacı daha önceden tasarlanmış kabartma bantları ve dekorasyon için başlık yüzeyinin hazırlanması, perdahlanması ve genel görünümün oluşturulmasıdır.

Son aşama (Lev. 2.1.4) ile birlikte başlıklar son görünümüne kavuşmaktadır. Başlığın tüm dış hatlarındaki kusurlar, yan yüzeyler ve başlık tek taraftan işlenmiş ise arka yüzey perdahlanarak düzleştirilmiştir. Bu aşamada ilk olarak kabartma

⁴⁹ Shiloh 1979a, 16.

bantlarının dış hatları yüzey üzerine hafifçe kazınmıştır. Şemayı belirleyen bu izler Ramat Rahel 1'in taşıyıcı düzlemi ve merkezi üçgeni üzerindeki gibi nadiren koruna gelmiştir (Kat. No. 30). Aslında bu izler başlığın son aşamasında kaldırılması gerekirken burada taş ustası tarafından hatalı olarak bırakılmıştır. Başlık üzerindeki çizimlerin kenarları önceki aşamalardan daha ince bir keski ile oyularak oluşturulan kabartma bantlarının derinliği başlıktan başlığa değişmektedir. Bazı başlıklarda bu derinlik bir cm kadarken bazı başlıklarda 3 cm'e kadar çıkmaktadır. Ramat Rahel ve Kudüs örneklerinde merkezi üçgen üzerine yerleştirilmiş halka bezemelerin olduğu alanda derinlik daha fazladır. Bu aşamada taş ustasının temel amacı başlık üzerine kabartma bantlarını işlemektir. İşlenen kabartma bantlarının genişlikleri 2,5 cm ile 7 cm arasında başlıktan başlığa değişkenlik göstermektedir. Bununla birlikte kabartma bantlarının şekli de başlıktan başlığa değişkenlik göstermektedir (Lev. 2.2). Genel olarak Megiddo ve Samaria başlıklarında olduğu gibi kare ya da dikdörtgen olarak yapılmış kabartma bantları nadir örneklerde farklılık gösterir. Örneğin Hazor başlıklarında kabartma bantlarının üzerleri düz olarak yapılmışken çok daha kaliteli bir işçiliğe sahip Ramat Rahel örneklerinde kabartma bantları genellikle yarım dairevi bir görünüm sergilemektedir. Kudüs'ten ele geçen Aiol stil başlıkta ise işçilik tüm örneklerden daha kalitelidir, kabartma bantları ise incelikle işlenerek tam bir yarım dairevi görünüm kazanmıştır. Genellikle kireçtaşı gibi kolay işlenen bir taş cinsinden yapılan başlıkların kabartma bantlarının zaman içerisinde aşınmaya maruz kalmış olabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Kabartma bantlarının bitirilmesi ile başlığın dekorasyonu da bitmiş olur. Bununla birlikte başlığın daha önce yapı içerisindeki yerinin tasarımı ile ilişkili olarak yapıya bağlantı yapılacak yivler ve delikler açılır. Bu detaylar Megiddo 4-5 (Kat. No. 4-5) numaralı başlıkların ve Kudüs başlığının (Kat. No. 43) üzerinde, Megiddo 2, 6 (Kat. No. 2, 6) numaralı başlıkların ise arkasında göze çarpmaktadır.

Genel olarak dikdörtgen ya da kare yapılan başlıklarda ilgimizi çeken bir özellik ise Ramat Rahel 1'in yan yüzlerinin sol tarafta arkaya doğru daralırken sağ tarafta arkaya doğru genişlemesidir. Muhtemelen işçilik hatasından kaynaklanan bu durum neticesinde başlık tam dikdörtgen forma sahip olmayıp hafif yamuk bir forma bürünmüştür. Sonuç olarak başlığın oluşturulacağı taşın bulunmasından kullanılacağı yer için yapılan bağlantı yuvalarına kadar zahmetli bir sürecin izlenildiği dört etap

birbiri ile bağlantılı olarak ilerlemiş ve bir önceki aşama bir sonraki aşama için zemin hazırlamıştır.

I.2. Taş Cinsleri

Elde edilen tüm Aiol stil başlıklar için toplamda üç farklı taş cinsi kullanılmıştır. Kullanılan her bir taş cinsi Filistin bölgesinde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Hem İsrail hem de Ürdün'den ele geçen Aiol stil başlıklar için en yoğun kullanılan taş cinsi Nari kireçtaşı olmuştur. Bununla birlikte bir örnek Mizzi Ahmar ve bir örnek ise tebeşir taşından yapılmıştır.

Aiol stil başlıklar için en yoğun kullanılan taş cinsi Nari kireçtaşı ve cinsleridir. Nari terimi Arapça da ateş anlamına gelen “nar” kelimesinden türemiş ve kireç ocağındaki kullanımını vurgulamaktadır. Bu taş cinsi Akdeniz iklim bölgesinin kuru alanlarında, kalsiyum karbonatın çözülmesi ve yeniden birikmesi ile oluşmuştur. Nari kireçtaşı orijinal kayacın kalıntılarını değiştirmeyerek saran, damarları ince bir ağ ile ayırt edilir. Yapısında sıklıkla çakmaktaşı, sert kireçtaşı ve dolomit minerallerin oluşturduğu dolotaşı gibi karstik parçacıklar içerir. İsrail topraklarında bu taş cinsi 6 cm kabuk kalınlığına sahiptir ve konglomera tabakalar üzerinde bulunur. Bölgede geniş bir yayılım alanına sahip olan bu taş cinsi kuzey İsrail'de Galilee denizi çevresinde, Samaria dağları ile bağlantılı Carmel dağı çevresinde, Ürdün ve Shamron dağlarında yaygın olarak bulunmaktadır⁵⁰. Nari kireçtaşının farklı tipleri de bulunmaktadır, örneğin Samaria başlıkları yumuşak Nari kireçtaşından, Ramat Rahel başlıkları ise yumuşak gri Nari kireçtaşından yapılmışlardır. Bu taş cinsi yapısı gereği sert ve iyi kristalize olması bakımından işlemeye ve şekillendirmeye elverişlidir.

Başlıklar için kullanılmış olan bir taş cinsi de Mizzi Ahmar'dır (Yerel kireçtaşı). Bu taş cinsi homojen bir yapıya sahip olmasının yanı sıra, iyi kristalize ve yoğun bir yapıya sahip olup çok sert dolomit mineraller içerir. Ayrıca subhedral kristalin euhedral kristale kadar tekdüze mozaiğinden oluşur. Hemen hemen geçirimsiz olan taş cinsi 2,6% gözenekli bir yapıya sahip olup 0,13 milidarcy

⁵⁰ Sanders & Friedman 1967, 175.

geçirgendir⁵¹. Bu kırmızımsı dolomitik kireçtaşı Kudüs ve Bethlehem çevresinde yoğun olarak bulunmaktadır. Bununla birlikte Kudüs'ten ele geçen tek Aiol stil başlık Mizzi Ahmar taşından şekillendirilmiştir (Kat. No. 43). Nari kireçtaşına göre ince işçiliği daha zahmetli olan bu taş cinsi Ramat Rahel çevresinde yoğun olarak bulunmasına karşın başlıklar için kullanılmamıştır. Ancak, muhtemelen işleme tekniklerinin gelişmesiyle bağlantılı olarak bugün Kudüs ve Ramat Rahel çevresindeki modern yapılarda bile blok olarak kullanımını görmek mümkündür.

Ele geçen başlıklar için kullanılan bir diğer taş cinsi de tebeşir taşıdır. Bu taş yumuşak, beyaz ve gözenekli bir tortul kayaç olup mineral kalsitten oluşan bir kireçtaşı cinsidir. Denizsel koşula sahip orta derecede derinlikte, kalsit plakaların derece derece birikmesi ile coccolithophores olarak isimlendirilen mikro organizmalardan oluşur. Yumuşak tebeşirli kireçtaşından sadece Megiddo'dan ele geçmiş 11 numaralı minyatür başlık şekillendirilmiştir (Kat. No. 11).

Görüldüğü üzere Aiol stil başlıkların büyük bir çoğunluğu Nari kireçtaşı ve cinslerinden şekillendirilmiştir. Bununla birlikte Kudüs ve Megiddo'dan sadece iki örnek farklı taş cinslerinden yapılmıştır. Nari kireçtaşı muhtemelen çeşitli türlerinin bulunması ve ince işçiliğinin kolay olması sebebi ile Aiol stil başlıklar için sıklıkla kullanılmıştır.

I.3: Kullanıldıkları Yapılar ve Kullanım Pozisyonları

I.3.1. Filistin- İsrail Başlıkları

Tez çalışmasının konusunu oluşturan Aiol stil başlıklardan Filistin bölgesinde ilk tespit edileni hâkim bir tepe üzerine kurulmuş Megiddo'dan (Lev. 3.1) ele geçmiştir. Yerleşimde devam eden sonraki çalışmalar sonucunda ise toplam 13 adet başlık açığa çıkartılmıştır. Yerleşim yerinde Aiol stil başlıklar stratigrafik olasılıkları, ebatları, genel düzenlemeleri, alandaki dağılımları ve ilişkilendirildikleri yapılar gibi birkaç kıstas çerçevesinde sınıflandırılabilir. Genel kanı olarak başlıklar orijinal kullanım alanlarından çok uzağa taşınmamıştır. Bununla birlikte Megiddo 4 ve 5 (Kat. No. 4-5) 1567 numaralı kapı alanından, Megiddo 12 (Kat. No. 12) ise kentin

⁵¹ Gill 1991, 1468.

kuzeyinden açığa çıkartılmıştır. Diğer başlıklardan altısı 338 numaralı yapının yakın çevresinden (Megiddo 1, 3, 6, 8, 9, 11) ele geçerken Megiddo 2, 338 numaralı yapının hemen güneyinden bulunmuştur⁵² (Lev. 3.2).

Megiddo'dan ele geçen 2 (Kat. No. 2) ve 11 (Kat. No. 11) numaralı başlıklar IVB-VA tabakasından açığa çıkarılmıştır ancak bu tabakalarda başlıkların ilişkilendirilebileceği herhangi bir anıtsal yapı yoktur. Bu nedenle bir önceki IVA tabakasındaki 338 numaralı yönetici yapısı veya tapınak olarak tanımlanmış yapı ile bağlantılı olabilecekleri önerilmiştir. Başlıkların ilişkilendirilebileceği IVA tabakasındaki bir diğer olası yapı olarak 6000 numaralı saray yapısı önerilmiştir. Sarayın Asur'un "*bit hilani*" planında yapılması⁵³ ve bu plana sahip yapıların giriş sundurmalarının genellikle dikme ve başlıklar ile süslenmesi bu düşünceye destek olarak sunulmuştur. Megiddo 11 başlığı diğer örneklerden farklı olarak bir binanın yapısal parçası olamayacak kadar küçüktür. 338 veya 6000 numaralı yapılarla bağlantı kurulan, üzerinde boya izlerinin de görüldüğü küçük volüt parçası bu yapılarla ilişkili bir mobilyaya ait olabileceği gibi adak eşyası ya da mimari bir süsleme olarak da kullanılmış olabilir. Bununla birlikte başlıkların yapılardan bağımsız olarak bulunmuş olması ve olası yapılarda bağlantıyı gösterecek veri bulunmaması sebebiyle kesin bir yargıda bulunulamamaktadır. May tarafından yapılan yayında da 338 numaralı yapının çizimlerinde sadece bu iki başlık değil toplam 12 adet başlık yapının kapı açıklıklarına yerleştirilmiştir⁵⁴ (Lev. 4).

Yerleşimde 338 numaralı yapı ile ilişkilendirilen bir başka başlık olan Megiddo 1, Watzinger tarafından yapının "*in antis*" bölümü ile ilişkilendirilerek duvara bitişik bir dikme üzerinde kullanılmış olabileceği önerilmiştir⁵⁵. En azından 338 numaralı yapı çevresinde ele geçen başlıkların, bu yapının söve dikmeleri üzerlerinde kullanılmış olabileceği ihtimal dâhilindedir. Bu başlıkların kullanım

⁵² Shiloh 1979a, 5.

⁵³ Yadin 1970, 75.

⁵⁴ May 1935, 4-11, Pl. VI.

⁵⁵ Watzinger 1929, 78.

biçimi için Lamon ve Shipton tarafından da bir canlandırma oluşturulmuştur⁵⁶ (Lev. 5.1). Megiddo 1, 6 ve 7 numaralı başlıklar arkalarındaki geniş delikler ile yapı içerisindeki kullanım pozisyonları ve tüm dış hatları bakımından birbiri ile özdeştir. Başlıkların ebatlarının benzerliği, 338 numaralı yapının IVA tabakasından bulunmaları ve desen birliği kendi içerisinde bir grup oluşturmalarına yol açmıştır. Bu da başlıkların aynı alanda kullanılmış olma olasılığını güçlendirmiştir.

Yerleşimde 338 numaralı yapıdan ele geçen Megiddo 3 ve 9 numaralı başlıklar hem ön hem de yan yüzlerinde iyi işlenmiş ve perdahlanmıştır. Büyük olasılıkla 338 numaralı yapıda kullanılmış olan başlıkların yapının tam olarak neresinde kullanıldığı belli değildir. Bununla birlikte başlıkların yan yüzeylerin iyi işlenmesi ve perdahlanması yan yüzlerin tamamen görünür olduğunu göstermektedir. Megiddo 9'un (Kat. No. 9) önemli bir özelliği de çift yüzünden işlenmesidir. Alanda herhangi bir serbest duran dikme temeli ya da yapı içerisinde bu başlık için uygun bir yer olmamasına rağmen Lamon ve Shipton bu başlığın her iki taraftan da görünür olduğunu ve serbest duran bir sütun üzerinde durduğunu savunmuştur. Bununla birlikte başlığın ön yüzünün işlem sırasında bozulmuş olabileceğini ve bu sebeple taş ustası tarafından diğer yüzünün de işlenmiş olabileceğini de belirtmişlerdir. Ayrıca herhangi bir işlem hatasının her iki yüzde de görülememesini detaylardaki silikliğe ve taşın yapısının bozulmasına dayandırmışlardır⁵⁷. Devam eden kazılar sırasında çift yüzden işlenmiş olarak bulunan Megiddo 10 ve Megiddo 12'nin keşfi Megiddo'da bu başlıkların serbest duran sütun üzerinde, her iki taraftan da görülecek şekilde durduğu fikrini güçlendirmiştir. Bu bağlamda orijinalinde üç başlığa sahip olabilen bir anıtsal giriş yapısında çift yüzlü başlık tam ortada dururken tek taraftan işlenmiş başlıklar iki tarafından bu başlığı kuşatmaktadır.

Megiddo'da abakusun belirgin olarak görüldüğü ve abakus ile merkezi üçgen arasında üç yaprak detayının görüldüğü tek başlık Megiddo 10'dur (Kat. No. 10). Shiloh⁵⁸ tarafından serbest duran bir sütun üzerinde durduğu düşünülen başlık,

⁵⁶ Lamon & Shipton 1939, 57, Fig. 68.

⁵⁷ Lamon & Shipton 1939, 56.

⁵⁸ Shiloh 1979a, 6.

Franklin'e göre ebatlarından dolayı yapıyla bağlantılı bir başlık olmayıp Kıbrıs örnekleri ile benzerlik göstermektedir⁵⁹ (Lev. 5.2).

III. tabakada devşirme olarak bulunmuş olan başlıklardan iki yüzü de pürüzsüz olan Megiddo 4 (Kat. No. 4), 1414 numaralı silonun kenarına bitişik, ön yüzünde dekorasyona sahip olan Megiddo 5 (Kat. No. 5) ise bunun 20 m batısında Q9 karesi içinde III. tabaka duvarında kullanılmış şekilde bulunmuştur. Bu iki Aiol stil başlık 57 cm yükseklikleri, 244 cm ve 239 cm uzunlukları, 57 cm ve 56 cm genişlikleri ile ebatları açısından oldukça benzerdir. Orijinal kullanım yerleri bilinmeyen başlıklar için Lamon & Shipton, Q10 karesinde yer alan ve avluya girişi sağlayan 1567 numaralı kapıyı önermişler⁶⁰ (Lev. 8.1) ve kapının inşasından kısa süre sonra yıkılmasından dolayı Megiddo 4'ün tam olarak bitirilemediğini savunmuşlardır. Bu öneri Ussishkin tarafından yapılan çalışmada da desteklenmiştir⁶¹. 1723 numaralı saray yapısının girişini oluşturan 1567 numaralı kapının sadece alt kesimi kesme taştan yapılmış ve bunun üzerinde kerpiçten yapılmış mimariye sahiptir⁶². Bu alanda anormal ağırlıktaki Aiol stil başlıkları taşıyacak taş duvar ya da dikme bulunamamıştır. Başlıkların eşit olarak yapılmış en, boy ve genişlikleri kullanımları hakkında ipucu verir. Hafirlerinin not ettiği⁶³, Shiloh⁶⁴ ve Ussishkin'in⁶⁵ de değindiği gibi iki başlık üzerinde yarım daire oyuk ve zıvana delikleri yer almaktadır. Üst yüzeyin tam ortasına oyulmuş yarım daire kanallar, 7 ve 10 cm derinliğindeki zıvana ya da dübel delikleri ile kuşatılmıştır. Megiddo 4 üzerinde iki sıradan oluşan dört, Megiddo 5 üzerinde ise tek sıradan oluşan iki zıvana ya da dübel deliği yapılmıştır. Lamon & Shipton⁶⁶ başlıkların iki

⁵⁹ Franklin 2011, 137.

⁶⁰ Lamon & Shipton, 1939, 12-16.

⁶¹ Lamon & Shipton, 1939, 15, Fig. 29; Ussishkin 1966, 174-186.

⁶² Franklin 2006, 108.

⁶³ Lamon & Shipton, 1939, 15.

⁶⁴ Shiloh 1979a, 3.

⁶⁵ Ussishkin 1970, 215.

⁶⁶ Lamon & Shipton, 1939, 15, Fig. 18.

parça olduğunu ve kabartma bantlarına sahip olan Megiddo 5'in volütlerinin ve merkezi üçgeninin ikinci parçada devam ettiğini ortaya atmışlardır (Lev. 8.2) ancak bu öneride başlık üzerinde yer alan yarım daire kanallar ve dübel delikleri işlevsiz kalmıştır. Ayrıca, sözü edilen ikinci parçalara ait bir bulgunun olmaması ve başlıkların altında ek parçalar ile bağlantıyı sağlayacak herhangi bir detayın olmaması bu olasılığı çürütmektedir. Bir diğer öneri ise bu iki büyük Aiol stil başlığın yan yana konulmuş olabileceğidir⁶⁷. Bu iki başlık birleştirilirse, üst yüzlerine oyulmuş yarım daireler üç sıra zivana deliği ile kuşatılmış tam bir daire oluşturmaktadır (Lev. 9.1). Oluşan bu tam daire alanın ahşap bir sütünü taşımak için ve zivana deliklerinin de bu sütunun sağlam şekilde durmasına yardım etmek için yapıldığına işaret edebilir. Ağırlıkları, ebatları ve özellikleri temel alındığında bu iki blok, başlık ya da orthostat olarak kullanımından ziyade, Sippar kabartmasındaki (Lev. 9.2) gibi ahşap bir dikmeye destekleyen volüt motifli bir kaide olarak kullanılmış olabilirler. Bir diğer olasılık ise örneğini yine aynı kabartma üzerinde gördüğümüz üzere yapıdan bağımsız ama yine birleştirilmiş şekilde bir adak başlığı olarak kullanılmış olabileceğidir.

Yadin ve Shiloh'a göre Megiddo'da IVA tabakasının mimarları, kendi tabakalarının altındaki IVB-VA tabakasının kesme taş yapılarını yağmalayarak başlıkları IVA tabakasında kullanılmak üzere IVB-VA tabakasından taşımışlardır⁶⁸. Bugün bu varsayımı çürütecek herhangi bir veri olmadığı için kabul edilebilir bir varsayımdır. Genel olarak bakıldığında tipoloji ve ebat açısından farklı olan Megiddo 10, Megiddo 4-5 ve Megiddo'dan ele geçen diğer başlıklar May'in⁶⁹ oluşturduğu canlandırmanın aksine en az üç farklı yapıda kullanılmış olmalıdır.

Samaria antik kenti içinde ele geçen Aiol stil başlıkların da hepsi devşirme olarak ele geçmiştir. Başlıklardan üç tanesi akropolisin güneydoğusunda, dört tanesi ise akropolisin kuzeydoğu kenarındaki kraliyet alanına giriş kesiminde açığa çıkarılmıştır (Lev. 13.1). I. ve II. tabakaya ait kesme taştan yapılan yapıların inşa dönemine ait olan bu başlıklar Betancourt'a göre ana kraliyet alanına girişi sağlayan

⁶⁷ Wright 2005, 59.

⁶⁸ Yadin 1970, 76; Shiloh 1979a, 6.

⁶⁹ May 1935, 4-11, Pl. VI.

anitsal avlunun duvarı boyunca tek bir sıra halinde konumlandırılmıştır⁷⁰ (Lev. 13.2). Shiloh'a göre ise bu başlıklar anitsal avlunun duvarı boyunca plasterler üzerinde tek bir sırada olmayıp çeşitli geçiş yolları üzerinde karşılıklı olarak çiftler halinde plasterler üzerine konumlandırılmıştır⁷¹. Bununla beraber başlıkların boyutları göz önüne alındığında, herhangi bir ölçüsü ya da fotoğrafı olmayan Samaria 4 ve 5 haricinde sırasıyla 116, 115, 110 cm uzunlukları ile Samaria 1 (Kat. No. 14), 2 (Kat. No. 15) ve 3 (Kat. No. 16) numaralı başlıklar ölçü uyumu gösterirken Samaria 6 (Kat. No. 19) 250 cm uzunluğu ve Samaria 7 (Kat. No. 20) ise 142 cm uzunluğu ile diğerlerinden farklıdır. Ölçü farklılıkları temel alındığında Betancourt tarafından önerilenin aksine üç farklı grup oluşturan başlıkların Shiloh tarafından önerildiği gibi yukarı şehir ve girişinde en az üç farklı alanda kullanılmış olması daha olasıdır.

Filistin arkeolojisi içerisinde önemli bir yere sahip yerleşimlerden biri de Megiddo gibi hâkim bir tepe üzerine kurulmuş olan Hazor'dur (Lev. 16.1). Yerleşimde VII. tabaka ile ilişkili kale yapısının ana girişinin hemen önündeki açık alanda yer alan B alanındaki 3264 numaralı odanın sıvalı tabanı üzerinde iki adet Aiol stil başlık ele geçmiştir (Lev. 16.2). Zeminde kil ocağı çevreleyen bu iki başlıktan birisi baş üstü, diğeri ise işlenmiş yüzü yukarıya bakar şekilde bulunmuştur (Lev. 17.1). Orijinal yerlerinde olmayan bu iki başlık kullanıldıkları yapının tahribinden sonra ocak yerinin korunması amacıyla siper olarak devşirme kullanılmıştır⁷². Başlıklar MÖ 9. yy.'a tarihlenen VIII. tabakadaki 3090 numaralı kale yapısı ile ilişkili olsa da kalede hangi bölümde kullanıldığı ya da hangi yapı ile ilişkili olduğu net olarak bilinmemektedir⁷³. Bulunan iki başlıktan birisi iki yüzünden işlenmiş iken (Kat. No. 22) diğeri sadece tek yüzünden işlenmiştir (Kat. No. 21). İki yüzünden işlenen başlığın (Hazor 2) serbest duran sütun üzerinde her iki yüzü de görünecek şekilde, kale yapısının 3318 numaralı avlusunun girişinde kullanıldığı düşünülmektedir (Lev. 19.1). Aynı alanda kale duvarına bitişik olarak bulunan dikme kaidesi ve kapının tam ortasında serbest duran bir dikmeye ait kare formlu kaide,

⁷⁰ Betancourt 1977, 35.

⁷¹ Shiloh 1979a, 8.

⁷² Yadin 1959, 11.

⁷³ Lipschits 2011, 206.

başlıkların burada kullanılmış olabileceğini desteklemektedir. V. tabaka duvarında devşirme olarak kullanılmış, 60 x 60 x 240 ebadındaki detaylı işlenmiş tek parça büyük bloğun, başlığın oturduğu dikmeyi oluşturduğunu savunulmuş fakat bu tanımlama birkaç sorunu da beraberinde getirmiştir. Öncelikle iki taraftan işlenmiş başlığın tabanı ile bu bloğun ölçüleri birbirine uymamakta ve bu da alanda üçüncü bir başlığın ya da en azından girişin kuzey sövesine bitişik bir dikme kaidesinin daha olmasını gerektirmektedir⁷⁴. Fakat bugün ne üçüncü bir başlıktan ne de girişin kuzey sövesine bitişik bir dikme kaidesinden iz yoktur. Ayrıca bu blok dikme olarak değil de İsrail Müzesinde görüldüğü üzere lento gibi de yorumlanmıştır⁷⁵ (Lev. 19.2). Tüm veriler ele alındığında başlıklardan biri her iki taraftan da görünümünü mümkün kılan serbest duran sütun üzerinde girişin tam merkezinde, diğeri ise kalenin kuzey duvarı uzantısındaki plaster üzerinde kullanılmıştır.

İsrail’de biri tam olmak üzere üç Aiol stil başlığın bulunduğu bir önemli merkez de Hazor’un kuzeydoğusunda kalan Tel Dan’dır (Lev. 20.1-2). *In situ* olarak ele geçmeyen başlıkların hepsi kentin kapı yapısı içerisinde ele geçmiştir (Lev. 21.1). Alanda ele geçen ilk başlık yukarı kapıda II. tabaka duvarı içinde devşirme olarak bulunmuştur (Kat. No. 23). Bununla birlikte tam olarak ele geçmiş olan ikinci başlık ise kapı yolunun hemen girişinin güneyinde yassı taştan kaldırımın üzerindeki yığıntı içerisinde gömülmüş olarak bulunmuştur (Kat. No. 24). Yine aynı alanda üçüncü başlık parçası bulunmuştur (Kat. No. 25). Herhangi bir detayı olmayan ve bugün Hebrew Union College deposunda tutulan Tel Dan 3 numaralı başlığı saymazsak alanda iki farklı tipte Aiol stil başlık açığa çıkartılmıştır. Sol volüt kısmı ve volüt yaprağı korunmuş olan Tel Dan 1, Hazor’dan ele geçen Aiol stil başlıklar ile benzerlik göstermektedir. Bu başlıkta yüzey muhtemelen ikincil kullanım için bazı kısımları yontulmuştur, bu yüzden başlıkta herhangi bir merkezi üçgen detayı görülmemektedir. Fakat abakusu olmayan başlığın merkezi üçgeninin olması gereken yerde Hazor’daki gibi tomurcuk detayı olmasından dolayı başlık Hazor başlıkları ile aynı tipolojide değerlendirilmiştir. Fotoğrafi yayınlanmamış olan Tel Dan 2 ise çizimine göre Megiddo’dan ele geçen Megiddo 10 ile aynı özelliklere sahiptir.

⁷⁴ Shiloh 1979a, 11.

⁷⁵ Yadin 1972, 171.

Avraham Biran'a göre 1992 kazı sezonunda kapı yolunun hemen girişinin güneyinde yassı taştan kaldırımın üzerindeki yığıntı içerisinde gömülü olarak bulunmuş Tel Dan 2 ve 3 olasılıkla kapı girişini süslemiştir⁷⁶. Daha önce yukarı kapı duvarı içinde bulunmuş olan Tel Dan 1 ise muhtemelen daha erkene tarihlenen, tapınak ya da saray gibi anıtsal bir yapıdan taşınmıştır⁷⁷. Kapı alanının zeminindeki seramik buluntulara göre kapı kompleksinin tahribi MÖ 8. yy. ikinci yarısına yani kuzey İsrail'in Tiglath Pilaser tarafından MÖ 732'de yıkılması evresine tarihlenmektedir. Kapı kompleksi altında MÖ 3. binden 1. bine kadar geniş bir döneme ait birçok seramik parçası bulunmuştur. Kapının tarihlenmesi ile ilgili pişirme kabı, testi, testicik ve kap gibi parçalardan oluşan en geç seramikler MÖ 9. yy.'ın ilk yarısına tarihlenir. Buna göre kapı kompleksi MÖ 860-850 civarında inşa edilmiş ve MÖ 732'ye kadar ayakta kalmıştır⁷⁸. Alanda bulunan Aiol stil başlıkların da kapı inşası ile aynı tarihte yapıp bu yapıyı süslemiş olması güçlü bir olasılıktır.

İsrail topraklarında Shechem'in hemen güneybatısında yer alan Mount Gerizim'de neredeyse tam halde iki başlık (Kat. No. 26-27) ile küçük bir başlık parçası (Kat. No. 28) açığa çıkarılmıştır. Başlıkların hepsi alanın doğu yamacından, tapınağa girişi sağlayan basamakların altında, bir araya toplanmış büyük boyutlu yıkılmış taşların ortasında, büyük çoğunluğu Pers Dönemi'ne, bir kısmı ise Hellenistik Dönem'e tarihlenen seramik parçaları ile bir arada bulunmuştur⁷⁹. Omrid Dönemi örneklerine göre oldukça farklı olan bu ünik başlıklar Stern ve Magen tarafından kabaca Demir Çağı II'ye tarihlendirilmiştir⁸⁰. Daha sonra ise Magen bu başlıkların Pers Dönemi tapınağına ait olduğunu öne sürmüştür⁸¹. Tipik merkezi üçgenleri olmayan ve diğer başlıkların aksine birden fazla dönüş yapan volütleri ile farklılaşan başlıkların Demir Çağı'na ait olup olmadığı kuşkuludur. Mount Gerizim'de en erken yapı Pers Dönemi'ne ait olup bu dönemde Samaria'da ya da Mount

⁷⁶ Biran 1994, 241.

⁷⁷ Biran 1994, 253.

⁷⁸ Biran 1994, 246.

⁷⁹ Stern & Magen 2002, 49-50.

⁸⁰ Stern & Magen 2002, 49.

⁸¹ Magen 2007, 166.

Gerizim’de Aiol stil başlık üretimine işaret edecek herhangi bir kanıt yoktur⁸². Bu sebepten dolayı Stern ve Magen Mount Gerizim’den ele geçen bu Aiol stil başlıkların MÖ 8. yy. sonunda Asur tarafından yıkılan Shechem tapınağından taşındığını öne sürmüşlerdir⁸³. Bununla birlikte başlıkların tapınakta kullanılmasının zorunlu olmadığı, Samaria, Megiddo, Hazor ve Tel Dan’ın MÖ 9. yy.’a tarihlenen ve mimari açıdan iyi bilinen önemli yapıları gibi herhangi bir kamu binasında da kullanılmış olabileceği ve bu başlıkların tapıntan değil de farklı bir kamu binasından getirilmiş olabileceği de öne sürülmüştür⁸⁴. Fakat Mount Gerizim 1’in taşıyıcı düzlemi üzerinde dikkat çeken *uraei* betimi eğer Mısır’da kullanılan anlamı ile buraya yansıdıysa başlıklar bir tapınak ya da mezar gibi dini içerikli bir yapının lentosunda ya da ön cephelerinde tasvir edilmiş olmalıdır (Lev. 23.2) ki bu da Lipschits’in savını çürütmektedir. Diğer taraftan Samaria ve Megiddo’nun MÖ. 9. yy. yapılarında 72 yontma taş üzerinde ele geçen 73 işaret⁸⁵ Karia alfabesi ile benzerlik göstermektedir⁸⁶. Ele geçen 20 duvarcı işaretinden 18’i Karia alfabesinde de görülmektedir. Bununla birlikte Kariyalı ustaların MÖ 7. yy.’da Mısır’da da çalıştığı ele geçen duvarcı işaretlerinden bilinmektedir. Sonuç olarak hem Mısır’da hem de İsrail’de çalışan Kariyalı ustalar, Mısır’dan öğrendikleri *uraei* betimini bu bölgeye taşımış olabilirler. Bu da betimin sadece süsleme olarak kullanılmış olabileceğini, tapınak ve mezar gibi kutsal alanlarda kullanılmak zorunda olmayıp Lipschits’in değindiği gibi kamu binalarında da kullanılmış olabileceğini düşündürür.

İsrail’de Askar ovasının içinde Samaria’nın güneydoğusunda, Mount Gerizim’in ise kuzeydoğusunda yer alan Shechem’de ele geçen başlık parçası (Kat. No. 29) Mount Gerizim başlıkları ile benzer bir düzenlemeye sahiptir. Yerleşimde ele geçen bu başlık Mount Gerizim başlıklarının Shechem tapınağından taşınmış olma olasılığını güçlendirmektedir. Betancourt tarafından da Demir Çağı II’ye tarihlenen başlık büyük bir olasılıkla Mount Gerizim’e taşınan üç başlık ile birlikte,

⁸² Stern 2001, 18-31.

⁸³ Stern & Magen 2002, 55-56.

⁸⁴ Lipschits 2011, 207.

⁸⁵ Franklin 2001, 97.

⁸⁶ Franklin 2008, 48.

Asur Krallığı tarafından tüm yerleşim ile birlikte yıkılan Megaron plana sahip VII. tabaka tapınağının portikosunda ya da alanda herhangi bir kamu binasında kullanılmış olmalıdır.

İsrail toprakları içerisinde en yoğun Aiol stil başlık veren ikinci yerleşim Ramat Rahel'dir (Lev. 25.1). Yerleşimde ele geçen başlıklarının çoğu tabaka VA kalesinin avlusu içinde yer alan kare taşlardan oluşan moloz atıkların içerisinde ve çevresinde dağılmış olarak ele geçmiştir (Lev. 25.2). Başlıklardan dört tanesi avludaki döküntülerin içinde (Ramat Rahel 6, 7, 8, 9), dört tanesi ise Pers ve Roma Dönemi duvarları içerisinde kullanılmış olarak ele geçmiştir (Ramat Rahel 1, 2, 3, 4). Bununla birlikte çift yüzlü olarak işlenmiş tek başlık olan Ramat Rahel 5 tepenin batı yamacından, Ramat Rahel 10 ise Columbarium 800 içinde altar olarak kullanılmış şekilde ele geçmiştir (Lev. 29.1-2, Lev. 30.1-2). Bugün yeni kazılar ile birlikte B1 alanının B157 karesinde, B2 alanının 10064 lokusunda ve C alanında üç Aiol stil başlık parçası daha ele geçmiştir (Kat. No. 40, 41 ve 42). Bu üç parçanın daha önce ele geçen Aiol stil başlık parçalarına ait olması ya da ayrı başlıklara ait olması tartışma konusudur. Genel düzenlemeleri ile bir birlik oluşturan Ramat Rahel'in en iyi korunmuş üç başlığı Ramat Rahel 1 (Kat. No. 30), Ramat Rahel 2 (Kat. No. 31) ve Ramat Rahel 10 (Kat. No. 39) işlevleri açısından da ipuçları vermektedir. Ele geçen başlıklardan Ramat Rahel 5 (Kat. No. 34) haricindekilerin tek yüzü işlenmiş olup ebatları açısından da birbirlerine benzemektedirler. Yükseklikleri 50 ile 59 cm arasında değişen başlıkların uzunlukları 108 ile 116, kalınlıkları ise 39 ile 44 cm arasında değişir. Başlıklardan Ramat Rahel 1, 2, 6, 8 ve 10'un taşıyıcı düzlemi üzerinde tüm üst yüzey merkezi boyunca devam eden 8 cm genişliğinde ve 5 cm derinliğinde kiriş yuvası görülmektedir⁸⁷. Bu detay kuşkusuz başlıkların çatı kirişlerine uyum içinde bağlanması için yapılmıştır⁸⁸. Görünen o ki çift yüzlü Ramat Rahel 5'i saymazsak Ramat Rahel başlıkları duvardan çıkıntı yapacak şekilde,

⁸⁷ Shiloh, başlıklardan Ramat Rahel 1, 2, 5, 8, 10 üzerinde bu detayın olduğundan bahsetmiştir fakat Ramat Rahel 5'in sadece sağ volüt kesiminin korunmasından dolayı bu detay görülememektedir. Bununla birlikte sadece merkezi üçgenin sağ kabartma hatları ve üzerinde halka dekorasyonu korunmuş olan Ramat Rahel 6'nın taşıyıcı düzlemi üzerindeki bu detay kısmen görülmektedir. Olasılıkla bu durum Shiloh'un yazım hatasından kaynaklanmıştır. Shiloh 1979a, 10.

⁸⁸ Shiloh 1979a, 10.

kabaca bırakılmış arka yüzeyleri ve başlığın kalınlığı boyunca işlenmemiş yan yüzeyleri 25 cm kadar duvar içine entegre edilecek şekilde tasarlanmıştır. Sayısına göre başlıklar birden fazla anıtsal kapı ya da giriş yolunda kullanılmış olmalıdır. Buna göre başlıklar buldukları alanlarda yani kalenin giriş kapısında ve ana avlunun batısında yer alan merkezi binanın ana girişlerinde kullanılmış olmalıdır. Kullanıldığı alanda dört bir yandan açıkça görülür durumda olması gereken tüm yan yüzeyleri işlenmiş çift yüzlü olan Ramat Rahel 5 ise diğerlerinden farklı olarak serbest duran bir sütun üzerinde kullanılmış olmalıdır. Ebatları açısından da 32 cm yüksekliği, 80 cm uzunluğu ve 30 cm kalınlığı ile diğerlerinden daha küçüktür. Kullanım açısından ise muhtemelen Megiddo'da da değinildiği üzere kapı girişinde tek taraftan işlenmiş iki başlık arasında serbest duran bir dikme üzerinde kullanılmıştır. Ayrıca, başlıklar ile birlikte aynı tabakada açığa çıkarılan Aiol stil başlık şeklindeki pencere korkulukları, başlık şeklinin yaygın kullanımına örnek teşkil etmektedir (Lev. 31.2)

Kudüs'te Davud'un şehri kazısında (Lev. 32.1), alanın doğusundaki uçurumun dibinde bulunan karışık moloz yığını içinde tek bir başlığa ait iki parça halinde Aiol stil başlık ele geçmiştir⁸⁹ (Kat. No. 43). Tek yüzlü olarak oluşturulmuş başlığın yan yüzleri başlık kalınlığınca işlenmiş olup arka yüz de perdahlanmıştır. Bu da başlığın duvar içine entegre edilmediğini, tüm yan yüzlerinin görünür kaldığını göstermiştir. Bununla birlikte başlıkta küçük vuruşlarla şekillendirilmiş 14 cm kalınlığında abakus tüm başlık boyunca vurgulanmıştır. Taşıyıcı düzlem üzerinde ise iki kenardan da 35 cm içeride, başlığı yapıya bağlamakta kullanılmış olması gereken iki dübel ya da zıvana deliği yer almaktadır⁹⁰. Başlık üzerinde görülen bu detay başlığın tavan yapısına ait bir kirişe bağlandığını göstermiştir. Franklin⁹¹ bu başlığın sahte pencerelerdeki veya Ramat Rahel'in Aiol stil başlık şeklindeki korkulukları⁹² gibi ahşap bir korkuluğun bölümü olabileceğine değinmiştir.

⁸⁹ Kenyon 1963, 16.

⁹⁰ Shiloh 1979a, 11; Franklin 2011, 137.

⁹¹ Franklin 2011, 138.

⁹² Aharoni 1964, 56, Fig. 48.

I.3.2. Ürdün Başlıkları

Ürdün topraklarında Aiol stil başlığın en yoğun ele geçtiği merkez Mudaybi'dir (Lev. 33.1). Alanda ilk başlık doğu kapısı yolu içinde ele geçmiştir (Kat. No. 44). Tamamen bazalttan inşa edilen Mudaybi kalesinde iki ana kapı da başlıkların malzemesi olan büyük kireçtaşı bloklarla inşa edilmiştir. Başlıkların bulunduğu doğu kapı kompleksinin tamamen kireçtaşından inşa edilmesi, başlıkların kapı ile olan ilişkisini güçlendirmiştir (Lev. 33.2). İlk başlıktan sonra, alanda Ivan Negueruela tarafından gerçekleştirilen gezi sırasında üç yeni Aiol stil başlık parçası daha ele geçmiştir. Bulunan ilk parça yani Mudaybi 2 (Kat. No. 45), bütün halinde bulunan Mudaybi 1'in bir metre kadar batısında ele geçmiştir. Bununla birlikte Mudaybi 3 (Kat. No. 46), Mudaybi 2'nin iki metre kadar batısında, son parça olan Mudaybi 4 (Kat. No. 47) ise Mudaybi 3'ün bir metre kadar batısında, iç duvarın geç dönemde tekrar inşası sırasında devşirme olarak kullanılmış şekilde ele geçmiştir⁹³. Kalenin dış kapısında yürütülen kazılar sırasında kapı geçişinde ele geçen son başlık Mudaybi 5 (Kat. No. 48), ilk bulunan başlık gibi bütünüyle korunmuştur. Başlık muhtemelen deprem sonucunda iskele duvarının en üstünden yüzüstü düşmüş olarak, yuvarlanmış kayalar ve diğer enkaz yığını üzerinde bulunmuştur⁹⁴. Başlık tabanının 165 cm uzunluğu ile iskele duvarının ebatlarının birbirine birebir uyması da bu savı güçlendirmektedir⁹⁵. Başlıklar muhtemel kullanım alanlarına yakın yerlerde ele geçmiş olsa da hiçbiri tam olarak *in situ* değildir. Ebatları ve dekorasyonu açısından birbirleri ile benzer olan başlıklar tek taraftan işlenmiş olup, yan yüzler detaylandırılmamıştır. Sadece alt bölümü taştan inşa edilmiş ve doğu batı yönünde uzanan dört odalı bir kapıya sahip olan Mudaybi'de, başlıklar bu kapının kuzey güney doğrultusunda uzanan altı kapı iskelesi bitiminde kullanılmış olmalıdır. Buradaki kapı iskeleleri de Aiol stil başlıklar gibi kabaca kesilmiş kireçtaşı bloklardan yapılmıştır. Bu bloklar ile aynı kare içerisinde lento olarak yorumlanan kireçtaşından yekpare bir dikme ele geçmiştir. 68 x 45 x 305 cm ebatlara sahip olan bu büyük dikmeden ötürü araştırmacılar başlıkların geleneksel olarak yapısal

⁹³ Negueruela 1982, 395-396.

⁹⁴ Andrews *vd.* 2002, 135; Mattingly 1997, 214.

⁹⁵ Drinkard 1997, 249.

işlevlerinin olduğunu ve kapının tamamlamasından anlaşıldığı üzere arada 401 cm açıklık kalacak şekilde taş ya da korunmamış ahşap lentoları desteklediğini savunmuşlardır. Franklin⁹⁶ ise kalınlıkları yüksekliklerinin yarısı ve genişliklerinin üçte biri olan bu ince kireçtaşı blokların çatıyı taşıyan lentonun baskısına dayanamayacağını söylemiştir. Bununla birlikte başlıkların ebatlarının orthostat olarak kullanılmaya daha elverişli olduğunu savunmuştur. Ayrıca kapının sadece alt kesiminin taştan, üst tarafının ise muhtemelen kerpiç ya da molozdan inşa edilmiş olmasından dolayı bu başlıkların orthostat olarak kullanılmış olduğu da savunulmuştur⁹⁷. Fakat Franklin ve Wright'ın bu savlarına karşın başlıkların kapının iskele duvarları üzerinde olduğunu düşündüren kanıtlar da mevcuttur. Örneğin yukarıda da değinildiği gibi Mudaybi 1, Mudaybi 5 ve tamamlama önerisine göre Mudaybi 2'nin 165 cm taban genişlikleri kapının iskele duvarları ile birebir örtüşmektedir⁹⁸. Bununla birlikte bulunan lentoların da uzunlukları iki iskele duvarının arasındaki mesafeye eşittir. Bu durumda başlıkların iskele duvarları üzerinde durması ve onların üzerinde de lentoların uzanması daha olasıdır.

Ürdün'de Aiol stil başlığın ele geçtiği bir merkez de Ain Sara'dır. Ain Sara park ve restoranının dış duvarı içersinde devşirme olarak kullanılmış şekilde görülen başlığın nereden geldiği belli olmamakla birlikte çok uzaktan getirilmiş olamayacağı düşünülmektedir⁹⁹ (Kat. No. 49). Ebatları ve genel dekorasyonu ile Mudaybi başlıklarına oldukça benzeyen Ain Sara başlığı merkezi üçgeninin altında yer alan iki taban bandı ile Mudaybi başlıklarından ayrılmaktadır. Görüldüğü üzere İsrail ya da Ürdün'de başlıklar buldukları kültür çevresine göre karakteristik özelliklere sahiptir. Birbirine yakın konumlarda, Karak vadisinde yer alan Ain Sara ve Mudaybi başlıkları da karakteristik olarak oldukça benzerdir. Bununla birlikte Demir Çağı II'ye tarihlenen kapıya ait Mudaybi başlıkları ile Ain Sara başlığının aynı tarihli olması muhtemeldir. Buluntu çevresinde herhangi bir antik yapının bulunmaması başlığın kullanım pozisyonu ile ilgili yorumları kısıtlamıştır. Yukarıda da

⁹⁶ Franklin 2011, 135.

⁹⁷ Wright 2005, 58.

⁹⁸ Drinkard 1997, 249.

⁹⁹ Herr 1997, 173.

değindiğimiz üzere Mudaybi'nin kapı kompleksine ait beş adet Aiol stil başlık bulunmaktadır. Ancak, kapıda altı adet iskele duvarı bulunması dikkate alındığında başlıkların karşılıklı olarak sıralanmasında bir başlık yalnız kalmaktadır. Bu bağlamda Drinkard'ın da değindiği üzere alanda bir başlığın daha olması gerekmektedir¹⁰⁰. Bunu göz önüne alırsak Mudaybi başlıklarından Mudaybi 3 ile benzer ebatlara ve tüm Mudaybi başlıkları ile aynı dekorasyona sahip olan Ain Sara başlığının Mudaybi'den taşınmış olma olasılığı akla gelmektedir, fakat bunu kanıtlayabilecek net bir veri mevcut değildir. Arıca başlık gerçekten de Mudaybi'den taşındıysa Ain Sara'nın Mudaybi'den yaklaşık 21 km uzakta (kuzeybatı) yer alması başlığın Demir Çağı II döneminden ziyade modern zamanda taşınmış olma olasılığını güçlendirir.

Ürdün'de Aiol stil başlık veren bir merkez de ülkenin bugünkü başkenti Amman'dır. Burada ele geçen başlıklardan Amman 2 (Kat. No. 51) aşağı kalede tekrar kullanılmış olarak, Amman 1 (Kat. No. 50) ise Roma tapınağı kalıntılarının doğusunda, Ummeyd Dönemi'ne tarihlenen duvar içerisinde ele geçmiştir¹⁰¹. Drinkard'a göre sol volütünün hemen hemen tamamı korunmuş olan ve çift yüzlü olarak işlenmesi bakımından Ürdün'de tek örnek olan Amman 1, Ain Sara ve Mudaybi başlıkları ile aynı tarzda yapılmıştır¹⁰². İkinci başlık parçası ise kale içinde kaydedilmediği için bilinmeyen bir alandan ele geçmiştir. Aşağı kale kazılarında bulunduğu bilinen Amman 2, Amman ve Moab'ta ele geçen diğer başlıklara göre tek hatlı ve dar bir merkezi üçgene sahip olması ve bütün olarak volütün çok daha geniş olması bakımından farklı bir tiptir. MÖ 7. yy. Asur yapı stilinde Ammanite saray yapısı üzerine inşa edilen saraysal alan içerisinde, A alanının 7. tabakasında Hator başlıkları yakınında bulunan Aiol stil başlıklar Stern tarafından Asur öncesine ait MÖ 8. yy. Ammanite saray yapısına verilmiştir¹⁰³.

Genel olarak Aiol stil başlıkların orijinal kullanım alanlarından çok fazla taşınmadığı ve yaygın olarak giriş yollarını, sundurmalarını dikmeler üzerinde

¹⁰⁰ Drinkard 1997, 250.

¹⁰¹ Najjar 1999, 109.

¹⁰² <http://www.vkrp.org/studies/historical/capitals/info/unpublished-fragments.asp> (14.01.13, 13.00).

¹⁰³ Stern 2001, 245-246; Whisenant 2008, 204.

konumlanmış olarak süslediği düşünülmektedir. Bulunan bazı başlıkların kalenin, avlunun ya da kapı düzenlemelerinin neresinde kullanıldığını anlamak oldukça zordur. Başlıkların *in situ* olarak bulunamaması da kullanım alanlarının yorumlanmasını zorlaştırmıştır. Aiol stil başlıklar genel olarak dikdörtgen bloklar ile inşa edilmiş yapılar ile ilişkilendirilir. Örneğin Mudaybi kullanım alanları açısından en açık başlıklara sahiptir çünkü kapıları haricindeki tüm Mudaybi kalesi bazalttan inşa edilmiş, başlıkların da bulunduğu kapı alanı başlıklar gibi kireçtaşından inşa edilmiştir. Ayrıca buradaki iskele duvarlarının genişliği ile başlık tabanlarının genişlikleri örtüşmektedir. Bu durumda başlıkların burada kullanıldığı neredeyse kesindir. Mudaybi gibi Hazor'da da başlıklar kapı ile ilişkilendirilmiştir. Fakat Ramat Rahel, Samaria ve Megiddo gibi yoğun başlık veren antik kentlerde durum çok daha karmaşıktır. Hafirlerine göre Samaria'dan ele geçen başlıklar plasterler üzerinde akropolün ana girişini süslemektedir. Fakat ebatları diğerlerinden farklı olan Samaria 6 ve 7 numaralı başlıklar farklı bir alanda kullanılmış olmalıdır. Ramat Rahel'de ise dört başlık kalenin doğu kapısının girişi yanında ele geçmiş, bu da başlıkların kapı düzenlemesinde kullanıldığı düşüncesini güçlendirmiştir. Megiddo'da ise durum diğer kentlere göre biraz daha farklıdır. Çoğunun 338 numaralı yapı çevresinde bulunması sebebi ile başlıklar bu yapının farklı açıklıklarına verilmiştir. Bununla birlikte bu başlıkların tepenin kuzeyinde yer alan saray 6000 içerisinde kullanımı da olasıdır. Ayrıca 355 numaralı kapı ve 338 numaralı yapının önündeki 313 numaralı avluda da kullanımları muhtemeldir.

Sonuç olarak başlıkların kullanılmış olabileceği birçok yapı göz önüne alınarak üç muhtemel kullanım alanı ve pozisyonu ortaya atılmıştır¹⁰⁴:

1. Birbirleri ile karşılıklı olarak çiftler halinde kalelerin ya da diğer önemli yapıların ana kapı yollarındaki plaster ya da serbest duran dikmeler üzerine yerleştirilmiştir.
2. Önemli yapıların ana giriş yolları boyunca ya da yapı içerisindeki açıklıkların kanatlarında kullanılmıştır.
3. Önemli alanlara giriş kapıları ile ilişkili yerleri ya da yapının en önemli alanlarını süslemişlerdir.

¹⁰⁴ Shiloh 1979a, 24.

Başlıkların işlenişindeki kalite, yan yüzlerinin işleniş biçimi, tek yüz ya da çift yüz özelliği, başlık tabanının biçimi, başlık üzerindeki bağlantı delikleri ya da kiriş yuvası gibi detaylar başlığın yapı içerisindeki kullanım durumu hakkında bilgi vermektedir. Bu bağlamda başlıkların yapı içerisindeki kullanım durumları ile ilgili birkaç metot izlenebilmektedir:

1. Duvara bitişik dikme üzerinde, arkası duvara bitişik olarak (Lev. 37.1),
2. Duvara bitişik sığ dikme üzerinde bir kısmı duvarın içine gömülmüş olarak (Lev. 37.2),
3. Dört bir yandan görülecek şekilde serbest duran bir sütun üzerinde kullanılmışlardır (Lev. 37.3).

Araştırmacılar tarafından da kabul gören bu kullanım biçimleri yanı sıra Megiddo 4 ve 5'in birbiri ile bir bütün oluşturduğu kabul edilirse:

4. Ahşap dikme için volüt motifli kaide olarak kullanılmışlardır (Lev. 9.1).

Megiddo 4 ve 5'in ikişer tonluk ağırlıkları ve ebatları başlık olarak kullanılmalarını olumsuzlaştırmaktadır. Ayrıca iki başlık üzerinde yer alan yarım daire yuvalar ve dübel delikleri, başlıklar birleştirildiğinde bir bütünlük oluşturmakta ve Sippar kabartmasında da görüldüğü üzere volüt motifli kaide ya da adak başlığı olarak kullanım fikrini olası kılmaktadır.

BÖLÜM II. BAŞLIKLARIN TİPOLOJİK SINIFLANDIRMASI

Aiol stil başlıkların tipolojik olarak sınıflandırılması ilk olarak Betancourt daha sonra ise Shiloh tarafından yapılmıştır. Betancourt'un yaptığı tipolojide başlıklar dört ana grup altında toplanmıştır. İlk grubu Megiddo'dan ele geçmiş, Megiddo 4 ve 5 olarak isimlendirilmiş iki büyük başlık oluşturmuştur. İkinci grubu Megiddo ve Samaria'nın diğer tüm başlıkları, üçüncü grubu Hazor'dan ele geçmiş olan iki başlık ve son grubu Ramat Rahel, Kudüs ve Mudaybi başlıkları oluşturmuştur (Lev. 38.1). Betancourt'un kabaca yaptığı sınıflandırmadan sonra ele geçmiş olan 34 Aiol stil başlıktan 27 tanesi 1979'da Shiloh tarafından beş ana grup altında toplanmış, diğerleri sınıflandırmaya dâhil edilmemiştir¹⁰⁵ (Lev. 38.2). Daha sonraki dönemlerde tespit edilen yeni başlıklar, daha önce oluşturulan bu tipolojik sınıflandırmaların yeniden ele alınmasını ve yeni grupların oluşturulmasını gerekli kılmaktadır. Ayrıca mevcut gruplar ile uyuşan yeni başlıkların varlığı da Aiol stil başlık tipolojisinin yenilenmesini gerekli kılmıştır. Örneğin, daha önce oluşturulmuş sınıflandırmalarda, Betancourt ve Shiloh tarafından Mudaybi'de bulunmuş olan tek başlık Ramat Rahel ve Kudüs başlıkları ile birlikte değerlendirilerek Tip E içerisine yerleştirilmiştir. Genel düzenleme açısından Mudaybi başlığı her ne kadar Ramat Rahel ve Kudüs başlıklarına benzese de ebatları, iki hatlı merkezi üçgeni ve volüt tasarımı açısından oldukça farklıdır. Bununla birlikte Betancourt ve Shiloh zamanında sadece bir olan Mudaybi başlık sayısı bugün beşe yükselmiştir. Ayrıca aynı tipte iki Aiol stil başlık daha Ain Sara ve Amman'dan ele geçmiştir. Bu sebeplerden dolayı Mudaybi, Ain Sara ve Amman'dan (Amman 1) ele geçen başlıklar için ayrı bir grubun oluşturulması gerekmektedir. Tasarım açısından Ain Sara başlığının Mudaybi başlıklarından tek farkı merkezi üçgen tabanının bir yerine iki hatta sahip olmasıdır. Amman 1 ise Drinkard'a göre Mudaybi ile aynı tipte yapılmıştır. İkinci başlık ise Ürdün başlıklarının aksine Kuzey İsrail başlıkları ile benzerlik göstermektedir. Bu başlık oldukça dar ve tek hatlı bir merkezi üçgene sahiptir. Bu tip başlık, özellikleri açısından Tip A başlıkları ile birlikte değerlendirilebilir. Buna ek olarak Tel Dan'dan ele geçen üç başlıktan birisi

¹⁰⁵ Shiloh 1979a, 17-19.

Hazor'dan ele geçen iki başlık ile benzer özelliklere sahip olup Tip D başlıkları ile birlikte değerlendirilebilir. İkinci başlık ise Megiddo'dan tek bir başlığa sahip olan Tip C içinde değerlendirilebilir. Tel Dan'dan ele geçen diğer başlığın yayınının yapılmamış olmasından dolayı herhangi bir grup içine yerleştirilmemiştir. Son olarak tüm İsrail ve Ürdün Başlıklarından oldukça farklı ve bölge için ünük bir forma sahip Mount Gerizim ve Shechem başlıkları için kuşkusuz farklı bir grup oluşturulmalıdır (Lev. 39).

Tip A. Shiloh'un tipolojisinde A tipi içerisine giren başlıklar, Filistin bölgesinde ele geçen tüm Aiol stil başlıklar için bir öncü ya da prototip niteliğindedir¹⁰⁶. Aiol stil başlığın genel görünümünü net bir şekilde veren bu tipteki başlıklarda, merkezi üçgen, merkezi üçgeni iki yandan kuşatan volütler ve bazı örneklerde abakus olmak üzere dengeli olarak üç eşit parçaya ayrılmıştır. Abakusa sahip başlıklarda merkezi üçgenin en üst noktası abakus zemini ile birleşmektedir. En boy oranı genel olarak 1:2 olan başlıklarda alt ve üst volüt yaprakları tüm yan yüzeyi kaplamaktadır. Shiloh, A tipini Aiol stil başlıkların en erken örnekleri olduğunu düşündüğü 10 başlık ile oluşturmuştur. Bugün bu tipe Amman'dan bir başlık daha eklenebilmektedir. A tipindeki Aiol stil başlıkları kendi içinde küçük detay farklılıkları sebebi ile alt gruplara ayırabiliriz. Örneğin Megiddo 1, 2, 6, 7 ve 13 (Kat. No. 1, 2, 6, 7, 13) ince işlenmiş kabartma bantları, Megiddo 8 (Kat. No. 8) ve 9 (Kat. No. 9) üzerleri basık ve daha geniş olan kabartma bantları, Samaria 1, 2 ve 3 (Kat. No. 14-16) ise abakuslarının olmaması ve volüt gözlerinin detaylandırılması ile birbirinden ayrılmaktadır. Amman 2 (Kat. No. 51) ise bu gruba giren diğer tüm başlıkların aksine Megiddo 5 (Kat. No. 5) gibi çok daha dar bir merkezi üçgene sahiptir. Bununla birlikte ele geçen diğer tüm Aiol stil başlıklarda volütlerin ya da merkezi üçgenin üst ucu taşıyıcı düzlem ya da abakus ile birleşmektedir. Fakat Amman 2'nin tamamlama kısmında görüldüğü üzere merkezi üçgen ile abakus arasında boşluk oluşmuş ve bu da tamamlamanın hatalı olduğunu, büyük bir olasılıkla mevcut olan abakus detayının aşınma sonucu silindiğini düşündürmektedir. Amman 2 ile ilgili olarak bir önemli detay ise volütleri oluşturan kabartma bantlarının alt başlangıç noktalarının merkezi üçgenin biraz üzerinden, üst başlangıç

¹⁰⁶ Shiloh 1979a, 19.

noktalarının ise merkezi üçgenin en üstünden başlamasıdır. Başlık bu önemli detayı ile Megiddo 10 (Kat. No. 10) ve Tel Dan 2 (Kat. No. 24) ile de benzerlik göstermektedir.

Tip B. En boy oranı 1:4 olan bu tipte başlıklar çok daha yassı bir görünüme sahiptir. Megiddo 4 ve 5 (Kat. No. 4-5) olmak üzere iki başlığın oluşturduğu bu grupta sadece Megiddo 5'in ön yüzü üzerinde dekorasyon mevcuttur. Megiddo 4'ün ise tüm yüzeyleri pürüzsüz olup sadece Megiddo 5'de olduğu gibi volüt yaprakları detaylandırılmıştır. Megiddo 5 üzerinde, dar merkezi üçgenden bağımsız şekilde yükselen volütler, başlığın çok daha geniş ve kütleli görünmesine sebep olmuştur.

Tip C. Önceleri sadece Megiddo 10 (Kat. No. 10) ile sınırlı olan bu grup içine bugün Tel Dan'dan (Kat. No. 24) bir başlık daha eklenmektedir¹⁰⁷. Lipschits, Tel Dan'dan bulunan başlıkların üçünün de benzer olduğunu ve Shiloh'un C tipi içerisine girmesi gerektiğini ifade etmiştir¹⁰⁸. Fakat detaya bakıldığında bu benzerliğin olmadığı görülür. Örneğin, her ne kadar yüzeyi aşınmış olsa da sol volüt parçası ve kısmen orta kısmın korunduğu Tel Dan 1 (Kat. No. 23) üzerinde merkezi üçgen yerine Hazor örneklerindeki gibi tomurcuk detayı kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte Tel Dan 2 üzerinde Megiddo 10 gibi merkezi üçgen ve üzerinde üç dikey çizgi ile oluşturulmuş filiz hatlarının kullanıldığı görülmektedir (Kat. No. 24). En boy oranı yine 1:2 olan C tipi başlıkların ana karakteristikleri, volütleri oluşturan kabartma bantlarının alt başlangıç noktalarının merkezi üçgen tabanının biraz üzerinden, üst başlangıç noktalarının ise merkezi üçgenin en üstünden başlamasıdır. Ayrıca abakus, merkezi üçgen ve volüt arasında oluşan boşluğa filiz hattının yerleştirilmesi de önemli bir özelliktir. Tip A başlıklarına göre burada abakus daha göz önündedir. Ayrıca bu iki tip arasındaki temel fark merkezi üçgenin konuşlandırılma biçimi ve başlıkların genel şeklidir. Megiddo 10 ile Tel Dan 2 arasındaki fark ise Megiddo 10'da volüt gözlerinin betimlenmesi, Tel Dan 2'de ise başlığın mevcut çizimine göre bu detayın oluşturulmamasıdır.

Tip D. En boy oranı yine 1:2 olan başlıkların ana karakteristiği merkezi üçgenin ve abakusun olmamasıdır. Önceleri Hazor'dan iki başlık (Kat. No. 21-22) ile

¹⁰⁷ Biran 1994, 242.

¹⁰⁸ Lipschits 2011, 206-207.

temsil edilen bu grup içine bugün Tel Dan'dan bir başlık daha eklenmektedir (Tel Dan 1). Üç başlıktan Hazor 1 ve Tel Dan 1 tek yüzden işlenmiş iken Hazor 2 çift yüzlü olarak yapılmıştır. Başlıklarda volüt dış bantlarının başlangıç noktaları, başlık tabanının tam merkezinde birleşmiştir. Bu yüzden volütler diğer başlıklarda görüldüğü gibi kısa değil, alışıla gelmişin dışında çok daha uzun bir görünüme kavuşmuştur¹⁰⁹. Başlıklarda merkezi üçgenin yerine birbirine yapışık dış volüt bantları üzerinde tomurcuk biçiminde bir düzenleme, küçük bir yaprak¹¹⁰ ya da filiz¹¹¹ kullanılmıştır. Her üç başlıkta da volüt merkezinde küçük göz detayı, volüt alt ve üst yaprakları oluşturulmuştur. Bununla birlikte Hazor örneklerinde alt yaprakların eğik duruşu ünik bir özelliktir.

Tip E. Ramat Rahel'den 13 (Bulunan son üç parça aynı başlığa ait ise 10) ve Kudüs'ten bir başlığın oluşturduğu bu tipin başlıkları üslup açısından en gelişmiş, en iyi korunmuş ve en ayrıntılı işlenmiş örneklerden oluşmuştur. Yanlarda üç kabartma bandı ile karakterize olan merkezi üçgen için taban bandı oluşturulmamıştır. Abakusu oldukça geniş olan başlıklarda Kudüs başlığı haricindeki diğer tüm korunmuş başlıklarda üst yüzey boyunca ilerleyen giriş yuvası göze çarpmaktadır. Tüm örneklerde volüt gözü, alt ve üst volüt yaprakları detaylandırılmıştır. Dış volüt bantları, abakus ve merkezi üçgen arasında kalan boş alanlarda küçük halka bezemeler, *oculi*¹¹² bulunmaktadır. Bu grubun diğer başlıklarına göre Kudüs başlığının merkezi üçgeni daha dar yapılmıştır (Kat. No. 43).

Tip F. En boy oranı 1:2 olan bu grubu Mudaybi'den 5 (Kat. No. 44-48), Ain Sara'dan bir (Kat. No. 49) ve Amman'dan bir başlık (Kat. No. 50) oluşturmuştur. Kudüs ve Ramat Rahel başlıklarının aksine burada merkezi üçgen yanlarda iki kabartma bandı ile karakterizedir. Bununla birlikte merkezi üçgenin taban bandı da oluşturulmuştur. Ain Sara başlığının merkezi üçgen taban bandı diğer tüm Aiol stil başlıklarından farklı olarak iki hatta sahiptir. Dış volüt bantları, abakus ve merkezi

¹⁰⁹ Betancourt 1977, 29.

¹¹⁰ Betancourt 1977, 134.

¹¹¹ Shiloh 1979a, 1.

¹¹² Latince "göz" ya da göz gibi görünen obje anlamına gelmektedir. Tekil hali *oculus*, çoğul hali *oculi*.

üçgen arasında kalan boş alanda küçük halka bezemeler bu grubun başlıklarında da mevcuttur. İnce bir abakus hattına sahip başlıkların merkezi üçgenleri oldukça geniştir. Bu geniş merkezi üçgen başlıklara kütleli ve kaba bir görünüm vermiştir. Bununla birlikte başlıkların merkezi üçgene doğru çekik volütleri de gelişmemiş bir görünüm vermektedir. Tam olarak ele geçmiş tüm başlıklarda sağ volüt ile sol volüt arasında işçilik farkı göze çarpar. Bu işçilik farkı ya da hatası sonucunda başlıkların sağ volütleri merkezi üçgene yapışık bir görünüme bürünmüştür. Bu da başlıkların oran orantı bakımından dengesiz görünmesine yol açmıştır. Ek olarak bu grubun başlıklarının volütleri incelediğimiz tüm Aiol Stil başlıklarından daha yüksektir.

Tip G. Bu tip içine diğer tüm Aiol stil başlıklarından çok daha farklı olan üç Mount Gerizim (Kat. No. 26-28) ve bir Shechem (Kat. No. 29) başlığı girmektedir. Mount Gerizim başlıkları merkezi üçgene sahip olmayıp birden fazla dönüş yapan volütlere sahiptir. Bununla birlikte ilk kez burada ortada birleşen volüt tabanları üzerinde beş yapraklı palmet düzenlemesi kullanılmıştır. Başlıklardan Mount Gerizim 1'in abakusu üzerinde, muhtemelen başlığın ikinci kullanımı sırasında başları kopan fakat gövdeleri korunmuş yedi "uraei" yani Mısır'da kutsal alanların ya da mezarların koruyuculuğunu yapan yılanlar tasvir edilmiştir¹¹³. Mısır geleneğinde tapınak, mezar gibi yapıların lentosunda ya da ön cephelelerinde tasvir edilen uraei betimi Aiol stil başlıklara ilk kez burada yansımıştır. Başlığın taşıyıcı düzleminin ve volütlerinin her iki tarafından da kesilmesinden dolayı taşıyıcı düzlem yükseltisi üzerinde kaç uraei betiminin olduğu anlaşılamamaktadır. Bununla birlikte Mount Gerizim 2'nin üst bölümünün tamamen düzlenmesi sonucunda bu başlıkta aynı betimin kullanılıp kullanılmadığı da anlaşılamamaktadır. Shechem başlığının sadece alt yarısının korunmuş olmasından dolayı uraei düzenlemesinin varlığı bilinmemektedir. Başlığın volütlerinin alt kısmı ile iki volüt arasında palmet olması muhtemel bir detay korunmuştur. Merkezi üçgene sahip olmayan başlık daha önce Hazor başlıklarının düzenlemesi ile karşılaştırılmıştır¹¹⁴ fakat bugün tipolojik açıdan Mount Gerizim başlıkları ile birlik oluşturmaktadır.

¹¹³ Stern & Magen 2002, 54.

¹¹⁴ Betancourt 1977, 36.

BÖLÜM III. KÖKEN VE TARİHLENDİRME

Yukarıda da bahsedildiği üzere çift taraflı spiral betimi Erken Tunç Çağı itibarıyla mücevheratlar, fildişi eserler ve seramik betimlerinden bilinmektedir. Bu bezemenin kökeni hakkında da birkaç öneri ortaya atılmıştır. Teorilerden ilki başlıkların Erken Tunç Çağı hayat ağacından ya da palmiye biçimli kutsal ağaç betiminden türediğidir¹¹⁵ (Lev. 40.1). İkinci teoriye göre bu gelenek Mısırın lotus¹¹⁶ ya da zambak¹¹⁷ biçimli başlıklarından gelişmiştir (Lev. 40.2). Üçüncü teoriye göre bu başlıklar Hitit sanatından¹¹⁸ (Lev. 40.3), son teoriye göre ise Minos (Lev. 41.1) ya da Miken (Lev. 41.2) sanatından¹¹⁹ gelişmişlerdir. Genel olarak kabul gören düşünce, motifin yoğun olarak küçük eserler üzerinde görülen hayat ağacını temsil ettiği ve Aiol stil başlık formunun buradan türediğidir¹²⁰. Asur sanatında hayat ağacı genel olarak bölgede yoğun olarak görülen bir palmiye türü olan hurma ağacı gibi betimlenmiştir¹²¹. Filistin coğrafyasında da sıklıkla karşımıza çıkan hurma ağacı dişi ve erkek olmak üzere ikiye ayrılır. Dişi hurma ağacı olgunlaşıp meyve vermeden önce bir düzine canlı dal üretir. Bu genç dallar ana ağacın gövdesinden dışarıya doğru hafif içbükey kavis yaparak uzar, gövde üzerinde de üçgen ya da baklava biçimli kökünü bırakır. Asur kabartmaları veya fildişi eserlerdeki gibi ya da silindir mühürlerdeki gibi tüm hurma ağacı betimlerinde tek bir gövde üzerinde hafifçe eğilmiş dallar, ağaçların köklerinde ise iki yana doğru hafif dönüş yapan yeni çıkmış genç dallar görülür. Bu bağlamda Aiol stil başlık volütünün hurma ağacının yeniden doğuşunu sembolize eden bu iki yeni filizden, merkezi üçgen betiminin ise ağacın

¹¹⁵ Engberg 1935, 35-36.

¹¹⁶ Goodyear 1887, 271.

¹¹⁷ Borchardt 1897, 18.

¹¹⁸ Fimmen 1921, 202.

¹¹⁹ Fimmen 1921, 202.

¹²⁰ Shiloh 1977, 45-46; Barkay 1992, 317.

¹²¹ Porter 2003, 21-26.

gövdesinde dalların dökülmesi ile oluşan üçgen kabuktan geliştiği savunulmuştur¹²² (Lev. 41.3). Bununla birlikte Joseph Rykwert¹²³ volüt yani spiral motifinin hayatın döngüsünü temsil ettiğine değinmiştir. Othmar Keel¹²⁴ ise Mısır ve Mezopotamya aşk tanrıçaları olan Ishtar ve Hathor'un palmye ağacı içinde vücut bulmalarına değinerek bu motifin cennetteki keyfi temsil ettiğini ya da zaferi sembolize ettiğini savunmuştur.

Genel olarak bakıldığında Filistin bölgesi ile Mısır arasında Tunç Çağlarından itibaren yoğun kültür alışverişi görülmektedir. İsrail Krallığının en önemli yerleşimlerinde ele geçen Mısır sanatının izlerini taşıyan fildişi eserler ile bu etkileşim açık şekilde görülmektedir. Aiol stil başlık betimi açısından ise Megiddo'nun VIIA tabakasında ele geçen ve Geç Tunç Çağı IIB dönemine tarihlenen (MÖ 1300-1200) fildişi applike¹²⁵ (Lev. 42.1), stilin erken dönemine güzel bir örnektir. Bununla birlikte MÖ 13-12. yy.'a ait Fenike sitili fildişi süs eşyaları Megiddo'nun MÖ 12. yy.'a tarihlenen Prens Sarayında ele geçmiştir¹²⁶ (Lev. 42.2-3). En erkeni MÖ 1300 ya da hemen öncesine tarihlenen ve bir koleksiyonu oluşturan süs objeleri sarayın soyulması sırasında atılmıştır. Karışık bir karakter sergileyen Fenike sitili bu fildişi objeler Hitit, Kıbrıs, Ege ve yoğun olarak Mısır sanatından esintiler barındırmaktadır. Bu bağlamda Aiol stil kökenine dair izlenebilen en net verilerin Mısır sanatına işaret ettiği sonucuna ulaşılabilmektedir. Bununla birlikte sadece bezemeye bakılarak bir köken araştırmanın doğru bir sonuç vermeyebileceği de akılda tutulmalıdır. Birbirinden çok uzakta olan bölgelerde bile benzer bezemeye sahip eserler ele geçmektedir. Bu nedenle kesin bir köken araştırması sonucuna ulaşabilmek için daha fazla arkeolojik veriye ve özellikle başlıklar bazında düşünürsek, bezemeden ziyade benzer kullanımlı mimari örneklerle ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır.

¹²² Franklin 2011, 133.

¹²³ Rykwert 1994, 11.

¹²⁴ Keel 1984, 64.

¹²⁵ Novacek 2011, 53, Fig. 29.

¹²⁶ Feldman 2009, 175-194.

Kral Solomon'un ölümünden sonra merkezi krallık dağılarak kuzeyde İsrail Krallığı ve güneyde Judah Krallığı olmak üzere ikiye bölünmüştür. Kuzeyde İsrail Krallığı'nda Omrid sülalesinin de kurucusu olan kral Omri, MÖ 885 yılında başkent Samaria'da İsrail tahtına geçmiştir. Bu dönemde mimari faaliyetler yoğunluk kazanmış ve Omrid mimarisinin karakteristik özellikleri yerleşimlere yansımıştır¹²⁷. Omri'nin sınırlarını genişletmekten ziyade mimariyi geliştirme politikasına yönelmesi MÖ 875 yılında tahta geçen oğlu Ahab zamanında meyvelerini vermiş ve İsrail ile Judah krallıkları uzun süre iyi ilişkiler içinde olmuş, Fenike ve Batı uygarlıkları ile de iyi ilişkiler kurulmuştur. Bununla birlikte Tyre ve Sidon kralı Eshbaal'ın kızı Jezebel ile evlenen Ahab bu bölge ile de ittifakı güçlendirmiştir. Yoğun barış ortamının yaşandığı bu dönemde İsrail Krallığı en zengin ve en güçlü dönemine ulaşmıştır. Askeri olarak ise Ahab'ın Arami ordusunu püskürtmesi önemli bir başarıdır. Ayrıca MÖ 853'de Ahab ve yandaşları tarafından Asur İmparatorluğuna karşı atlı ve piyadelerden oluşan bir ittifak ordusu kurularak kuzey karakolları güvence altına alınmıştır¹²⁸. Ahab'ın ölümünden sonra ise barış ortamı hızla gerilemiş, hem İsrail hem de Judah Krallığı'nı oluşturan aileler Asur kralı Jehu Usurper tarafından katledilmiştir. İsrail Krallığı'ndan ele geçen Aiol stil başlıklar ile diğer Aiol stil başlıklar arasında hem tipolojik açıdan hem de tarih açısından farklılık vardır. Daha önceleri tüm bu Aiol stil başlıklar Solomon dönemine yani MÖ 10. yy.'a tarihlenmekteydi¹²⁹. Fakat yeni çalışmalar ışığında ilk Aiol stil başlıklar Omrid sülalesine yani MÖ 9. yy.'a tarihlendirilmiş ve İsrail Krallığı'nın düşmesinden sonra Judah Krallığı'nda, Moab Krallığı'nda ve Amman Krallığı'nda kullanımının devam ettiği savunulmuştur¹³⁰. İsrail Krallığı'nda Megiddo, Samaria, Hazor, Tel Dan, Mount Gerizim, Shechem ve kesin olmamakla birlikte Gezer olmak üzere toplamda yedi merkezde Aiol stil başlık ele geçmiştir. Tüm bu merkezlerden ele geçen başlıklar benzer olmasına karşın her kent başlıklara kendine özgü benzersiz ve ayırt

¹²⁷ Finkelstein 2000, 121-124.

¹²⁸ Biran 1994, 246-247.

¹²⁹ Shiloh 1979a, 45.

¹³⁰ Finkelstein 2000, 114-138; Lipschits 2011, 204.

edici karakteristiklerini katmıştır¹³¹. Örneğin Hazor başlıklarının dış hatları ve görünüşleri bakımından Tel Dan 1 ile benzer olmasına rağmen işçiliği ve ebatları bakımından oldukça farklıdır. MÖ 9. yy. sonuna tarihlenen VII. tabakanın sıvalı tabanı üzerinde bulunan Hazor başlıklarının yine MÖ 9. yy.'a tarihlenen VIII. tabakaya ait Ahab kalesinin ana giriş yapısında kullanılmış olabileceği önerilmiştir¹³². Megiddo'da başka hiçbir merkezde benzeri olmayan Megiddo 4-5 ve 11 olmak üzere üç başlık ele geçmiştir. Bununla birlikte benzeri sadece Tel Dan'da bulunan Megiddo 10 diğer Aiol stil başlıklardan farklılık göstermektedir. Orijinal konteksti 338 numaralı binanın IVA tabakası olarak düşünülen 7 başlığın yanı sıra iki başlık IVB-VA tabakasına verilmiş, minyatür olarak ele geçmiş bir örnek ise hepsinden daha erkene VA tabakasına verilmiştir¹³³. Samaria başlıkları abakuslarının olmaması ve volüt gözlerinin oldukça iyi detaylandırılması ile Megiddo başlıklarından farklılık gösterir. Genel karakteristikleri yanı sıra dönemsel olarak da Megiddo başlıkları ile benzerlik gösteren Samaria başlıkları Solomon Dönemi (MÖ 10. yy.) yerine Omrid Dönemi (MÖ 9. yy.) yapıları ile ilişkilendirilmiştir¹³⁴.

Mount Gerizim'den ele geçen üç ve Shechem'den ele geçen bir başlık tipolojik olarak tüm Aiol stil başlıklardan daha farklıdır. Mount Gerizim başlıklarının volütlerinin bölgede görülen aksine birden fazla dönüş yapması başlıkların tarihi konusunda kuşku yaratmıştır, fakat aynı tarzda birden fazla dönüş yapan başlık kullanımı Ürdün'den bulunan MÖ 9.-8. yy.'a ait pişmiş toprak ev modelinde (Lev. 43.1) ya da Megiddo'nun hemen güneydoğusunda yer alan Ta'annek höyüğünden ele geçen ve MÖ 13-12. yy.'a tarihlendirilen buhurdan üzerinde de görülmektedir (Lev. 43.2). Mount Gerizim başlıkları ilk olarak Stern ve Magen tarafından kabaca Demir Çağı'na tarihlendirilmiş fakat daha sonra Magen bu iki başlığı Pers Dönemi tapınağı ile ilişkilendirilmiştir. Tipik merkezi üçgenleri olmayan ve diğer başlıkların aksine birden fazla dönüş yapan volütleri ile farklılık gösteren bu başlıkların Erken Demir

¹³¹ Betancourt 1977, 44-48.

¹³² Yadin 1959, 11-12.

¹³³ Lamon & Shipton (1939, XXVII) tarafından V. tabaka MÖ 1050-1000, IV. tabaka ise MÖ 1000-800 arasına vermiştir.

¹³⁴ Franklin 2011, 130.

Çağı II'nin hangi evresine ait olduğu konusunda kesin veriler mevcut değildir. Bununla birlikte daha önce Shechem'den ele geçen tekil örnek Mount Gerizim başlıkları ile birlikte anlam kazanmıştır. Ashkar ovasında Mount Gerizim'in hemen yakınında yer alan Shechem, ilki Demir Çağı başında olmak üzere birkaç kez istilaya uğramıştır. Demir Çağı başında uğradığı tahribattan sonra MÖ 10. yy.'da (XII ve XI. tabakalar) yeniden kurulan yerleşim, sınırlarını oldukça genişletmiştir. Yerleşimde MÖ 10. yy.'ın üçüncü çeyreğine ait XI. tabakada ele geçen veriler, yerleşimin Firavun Shishak tarafından istila edilmiş olduğunu göstermiştir. X. tabakada hızlı bir tamir süreci geçiren yerleşimde peşpeşe IXB, IXA ve VIII. İsrailit tabakalar yaşanmıştır. Yerleşim VIII. tabakasında uzun süre refah ve durağan bir süreç yaşamıştır. Bu durağan süreç sonrasında yerleşim VII. tabakanın yaşandığı MÖ 8. yy. ortalarında tahrip edilmiş¹³⁵, daha sonra ise MÖ 8. yy. sonunda Asur tarafından istila edilmiştir¹³⁶. Yerleşimde başlığın ilişkili olabileceği en önemli yapı “YHWH evi” olarak isimlendirilen ve tapınak gibi düzenlenmiş olan yapıdır (Lev. 44.1). İncil terminolojisine göre uzun odalı “Migdol” tapınağı olarak isimlendirilen yapı Mısır mimarisini hatırlatan dekorasyona sahiptir¹³⁷. Shechem başlığının, Samaria sarayı gibi Fenike-İsrail stilinde inşa edilen Megaron planlı tapınak yapısı içerisinde Mount Gerizim başlıkları ile birlikte kullanıldığı, yapının Asur Krallığı tarafından yıkımından sonra ise Mount Gerizim'de bulunan başlıkların buradan taşınmış olduğu muhtemeldir.

Başlıkların tarihsel devinimine ve İsrail Krallığı'nda yer alan başlıkların Judah Krallığı başlıklarının oluşumunda etken olup olmadığının anlaşılmasına yardımcı olabilecek mühür baskılarından oluşan bir veri Davud'un şehri kazılarında açığa çıkarılmıştır¹³⁸. Üzerinde Aiol stil başlığın da betimlendiği bullalar kesin olarak MÖ 9. yy. sonuna tarihlenmiştir¹³⁹. Semitik mühürler üzerinde bir yapı ya da mimari eleman betimine çok nadir rastlanılmaktadır. Buna rağmen bir mühür baskısı

¹³⁵ Betancourt 1977, 36.

¹³⁶ Stern & Magen 2002, 55-56.

¹³⁷ Nigro 2004, 226, Fig. 16.

¹³⁸ Lipschits 2011, 207.

¹³⁹ Reich *vd.* 2007, 156-157.

üzerinde Aiol stil başlık betimi görülmektedir¹⁴⁰ (Lev. 44.2). Davud'un şehrinde ele geçen bu mühür baskısı, Judah Krallığı ile İsrail Krallığı arasında en yakın ilişkilerin bulunduğu döneme tarihlenmektedir. Ayrıca mühür baskısı üzerinde betimlenen başlık İsrail Krallığı'nda bu döneme tarihlenen Aiol stil başlıklar ile oldukça benzerdir. Bu dönemde aynı betime Megiddo ve Samaria'dan ele geçen fildişi objeler üzerinde de rastlanılmıştır. Özetle İsrail Krallığı'nda Aiol stil başlıklar MÖ 9. yy.'dan başlayarak anıtsal yapıların önemli bir özelliği haline gelmiş ve MÖ 8. yy. Asur tahribatına kadar yapılarda kullanımına devam edilmiştir.

Judah, Amman ve Moab Krallıklarında yer alan 23 başlığın birçoğu genel karakteristikleri açısından birbirine benzemektedir. İsrail Krallığı'nda kesin olarak Aiol stil başlık veren beş merkez yer alırken Judah Krallığı'nda iki, Moab Krallığı'nda iki, Amman Krallığı'nda ise bir merkez yer almaktadır. Bu merkezlerden ele geçen Aiol stil başlıkların tarihlendirilmesinde en çok tartışma Ramat Rahel başlıklarında yaşanmıştır. İlk olarak Aharoni tüm başlıkların VA tabakasında kullanıldığını ve VB tabakasından taşınarak tekrar kullanılmadıklarını savunmuştur. Yadin'e göre ise başlıkların ilişkili olduğu saray yapısı biraz daha erkene, Judah ve çevresini MÖ 9. yy.'ın ortalarında yöneten kraliçe Athaliah dönemine tarihlenmektedir¹⁴¹. Shiloh, Ramat Rahel başlıklarının tarihlenmesinde Aharoni'nin aksine başlıkları VB tabakasına yani MÖ 9. yy.'ın ikinci yarısına tarihlenmiştir¹⁴². Yaptığı tarihlendirmede başlıkların korunma durumlarından da yola çıkarak VB tabakasına ait yapı komplekslerinde kullanılmış olduklarını ve bu tabakadan ele geçen birçok yapı bloğu gibi VA tabakasında tekrar kullanıldıklarını savunmuştur. Ayrıca Shiloh'a göre¹⁴³ bu başlıkların kullanımı Stern¹⁴⁴ tarafından da kabul edildiği üzere İsrail Krallığı'nda görülen başlıkların kullanımı ile paraleldir. Ramat Rahel'de dikkat çeken önemli bir özellik de MÖ 9. yy. ya da daha erkene tarihlenen tek bir seramik parçasının ele geçmemesi hatta MÖ 8. yy. sonuna

¹⁴⁰ Sass 1993, 208-209.

¹⁴¹ Yadin 1962, 108.

¹⁴² Shiloh 1979a, 10-21.

¹⁴³ Shiloh 1979a, 21.

¹⁴⁴ Stern 2001, 167.

tarihlenen Judah Krallığı karakteristiğinde tek bir seramiğin ele geçmemesidir. Buna rağmen Aharoni, kentin en erken dönemine verilen VB tabakasını MÖ 8. yy. sonuna tarihlenmiştir. Çevirme duvarı ile çevrilmiş küçük bir kale yapısı ve hemen yanında yer alan bir özel konut, tarım terasları ve taş ocağı Aharoni tarafından VB tabakası ile ilişkilendirilen birkaç mimari kalıntıyı oluşturmaktadır. Bu tabaka ile ilişkili, yoğunluğunu mühür baskılarının oluşturduğu kalıntıların birçoğu kısmen VA tabakasının yapı kalıntılarının oluşturduğu dolgu içersinden ele geçmiştir. Kentin VA tabakası ise Aharoni tarafından MÖ 7. yy. sonuna tarihlenmiştir. Kentte ele geçen Aiol stil başlıklar kesme taştan inşa edilen görkemli kalenin ve avlunun yer aldığı tabakaya verilerek bu yapılar ile ilişkilendirilmiştir¹⁴⁵. Görüldüğü üzere kentte net olarak Erken Demir Çağı II evresine ait iki tabaka yer almaktadır. Bunlardan ilki batıda küçük bir kale yapısı ile bu yapının doğusuna eklenmiş birkaç yapının oluşturduğu VB tabakasıdır. İkincisi ise kentin ikinci aşamasına ait tüm yapıları içeren ve MÖ 7. yy.'a tarihlenen VA tabakasıdır. Başlıkların çoğunun bulunduğu saray yapısının beyaz zemini ve buraya eklenmiş birçok yapı ile çevirme duvarı, küçük bir Aiol stil başlık parçası ile Aiol stil başlık biçiminde tasarlanmış pencere korkuluklarının bulunduğu sarayın kuzey batı köşesi ve merkezi avlu bu tabakanın önemli alanlarını oluşturmaktadır. Bu durumda mimari elaman olarak kullanılan ilk Aiol stil başlık ile Ramat Rahel sarayının yapımı arasında 150 yıl kadar bir aralık olduğu ve İsrail Krallığı'nda yer alan kentlerin yıkımından 10-20 yıl kadar sonra başlıkların Ramat Rahel'de kullanıldığı sonucuna varılabilir. Diğer yandan İsrail Krallığı'nda ele geçen başlıklar ile Ramat Rahel başlıkları arasındaki tipolojik farklılık kronolojik açıdan bir boşluğun varlığına da işaret etmektedir¹⁴⁶.

Kudüs'den ele geçen tek Aiol stil başlık Kenyon tarafından Samaria ve Megiddo başlıkları ile tipolojik açıdan karşılaştırılarak Solomon Dönemi'ne tarihlenmiştir. Tipolojik açıdan İsrail Krallığı başlıkları ile aynı temel özellikleri taşısa da Kudüs başlığı ve Ramat Rahel başlıkları İsrail Krallığı başlıklarından dekorasyon ve işçilik kalitesi bakımından oldukça farklıdır. Üç kabartma banda sahip merkezi üçgen ve merkezi üçgenin üst iki yanında yer alan halka bezemeler MÖ 9.

¹⁴⁵ Aharoni 1964, 59-66.

¹⁴⁶ Stern 2001, 258.

yy.'da görülmeyen özelliklerdir. Shiloh ve Betancourt Kudüs başlığının en yakın paralelleri olarak Ramat Rahel ve Mudaybi başlıklarını göstermiştir. Başlık Betancourt¹⁴⁷ tarafından MÖ 7. yy. ortalarına tarihlenirken Shiloh¹⁴⁸ tarafından MÖ 9. yy.'a tarihlenmiştir. Sağlam temellere dayandırılarak MÖ geç 8. yy. ile MÖ erken 7. yy. arasına tarihlendirilen Ramat Rahel başlıkları ile küçük işçilik farklılıkları haricinde karakteristik açıdan neredeyse aynı olan Kudüs başlığının daha erken veya daha geç bir tarihe verilmesini sağlayacak herhangi bir gerekçe bulunmamaktadır.

Moab Krallığı'nın en önemli merkezlerinden birisi olan Mudaybi'den ele geçen Aiol stil başlıkların hepsi kesin tarihi net olmayan Mudaybi kalesinden ele geçmiştir. Kentte uzun dönem çalışmış olan Glueck¹⁴⁹ topladığı seramikleri MÖ 8. yy.'a tarihlese de kalenin daha erkene ait olduğunu savunmuştur. Shiloh¹⁵⁰ bu varsayımı kabul ederek kale yapısını buradan ele geçen Aiol stil başlık gibi MÖ 9. yy.'a tarihlemiştir. Stern¹⁵¹ ise kaleyi MÖ 8. yy.'a tarihlemiş ve bölge Asur egemenliğine geçmeden önce kentin Moab Krallığı'nın doğu sınırını koruyan en önemli kale olduğunu ileri sürmüştür. Finkelstein¹⁵² ise kaleyi Demir Çağı II sonuna tarihlemiştir. Tüm bu tarihlendirmelere karşın başlıkların kullanılmış oldukları kalenin kapı yapısının ne zaman inşa edildiğine dair kesin bir arkeolojik veri bulunmamaktadır. Başlıkların tipolojik paralelleri ve kale yapısının mimari paralelleri göz önüne alındığında başlıkların MÖ geç 8. yy. ya da MÖ erken 7. yy.'dan daha erkene tarihlenmesine yol açacak bir kanıt yoktur. Moab Krallığı'nda Mudaybi'nin yanı sıra bir başlık da Ain Sara'dan ele geçmiştir. Günümüze ait bir duvar içinde devşirme olarak kullanılmış olan başlığın orijinal lokasyonu bilinmemekle birlikte tipolojik açıdan Mudaybi başlıklarıyla hemen hemen aynıdır.

¹⁴⁷ Betancourt 1977, 38.

¹⁴⁸ Shiloh 1979a, 11.

¹⁴⁹ Glueck 1934, 68.

¹⁵⁰ Shiloh 1979a, 11-13.

¹⁵¹ Stern 2001, 263-264.

¹⁵² Finkelstein 2000, 126.

Ramat Rahel ve Kudüs başlıklarıyla büyük benzerliği bulunan Moab başlıkları da kale gibi anıtsal yapılarda ya da kapılarda kullanılmış olmalıdır¹⁵³.

Amman Krallığı'nın merkezi olan Amman'da ele geçen iki Aiol stil başlıktan ilki Roma tapınağının yaklaşık 300 m doğusunda yer alan aşağı kale terasının güney duvarında ele geçmiştir. Diğer başlık ise Amman kalesinde bulunduğu belirtilmekle birlikte tam buluntu yeri kaydedilmemiştir. Başlıkların tarihlendirilmesi konusunda herhangi bir yorum yapılmamakla birlikte ilk başlık tipolojik açıdan Mudaybi ve Ain Sara başlıklarının benzeri olması açısından MÖ geç 8. yy. ya da MÖ erken 7. yy.'a verilebilir. Bununla birlikte tipolojik olarak İsrail Krallığı başlıkları ile benzerlik gösteren ve işçilik kalitesi bakımından MÖ geç 8. yy. ya da MÖ erken 7. yy. başlıklarından oldukça geri olan Amman 2 daha erken bir tarihe verilebilir.

Görüldüğü üzere bezemesi ve işçilik kalitesi daha özensiz olan İsrail Krallığı başlıkları Judah, Moab ve Amman Krallığı başlıklarından daha önce kullanılmıştır. Bununla birlikte yine İsrail Krallığı toprakları içinde yer alan Mount Gerizim ve Shechem başlıkları zıtlık oluşturmaktadır. Genel düzenlemeleri ile bu başlıklar en geç örnekleri temsil etmektedir. Bununla birlikte stilistik açıdan Mısır sanat özellikleri taşıyan başlıkların Kariyalı ustalar tarafından yapıldığını ya da Shechem'in VII. tabakasında yer alan tapınakta kullanıldıklarını kabul edersek, MÖ 8. yy. sonuna tarihlenmesi mümkün olabilir.

¹⁵³ Lipschits 2011, 216.

SONUÇ

Tez çalışmasında Filistin ve çevresinde ele geçen ve Demir Çağı II başlarına tarihlenen Aiol Stil başlıklar tanımlanmış ve tartışılmıştır. Konuyu oluşturan başlıkların ele geçtiği yerleşimler, bugün coğrafi olarak İsrail (Megiddo, Samaria, Hazor, Tel Dan, Mount Gerizim, Shechem, Ramat Rahel, Kudüs) ve Ürdün (Mudaybi, Ain Sara, Amman) toprakları içine girmektedir. Antik dönemde ise Megiddo, Samaria, Hazor, Tel Dan, Mount Gerizim ve Shechem İsrail Krallığı, Ramat Rahel ve Kudüs Judah Krallığı, Mudaybi ve Ain Sara Moab Krallığı içinde yer alırken Amman kendi adını taşıyan Amman Krallığı içinde yer almaktadır.

Aiol stil başlıkların isimlendirilmesi konusunda tartışmalar yıllar boyunca süre gelmiş fakat net bir isim birliği oluşturulamamıştır. Aiol stil başlıklar Proto-Aeolian, Proto-Aeolik, Proto-Ionik, Palmet, Volüt ya da Taş başlık olarak da isimlendirilmektedir. Her ne kadar Proto-Aeolik terimi bu başlıkların anlaşılmasında yeterli olsa da, karmaşadan uzak durmak için Betancourt'un kitabının da adı olan "Aiol stil" teriminin kullanımı tercih edilmiştir. Aiol stil başlıklar ile ilgili olarak en kapsamlı çalışmalar Betancourt ve Shiloh tarafından yapılmıştır. Altı yerleşimden ele geçen 34 başlığın incelendiği bu iki çalışmadan 18 yıl sonra 1997 yılında Joel F. Drinkart tarafından başlık sayısının 41 olduğu not edilmiştir. Yeni kazılar ve yüzey araştırmaları ile bu sayı bugün 51'ye yükselmiştir. Sonuç olarak bu tez çalışmasında daha önce oluşturulan kataloğlara Ramat Rahel'den 3, Mudaybi'den 4, Ain Sara'dan 1, Tel Dan'dan 3, Amman'dan 2 ve son olarak Mount Gerizim'den 3 örnek daha eklenmiştir. Böylelikle başlıkların ele geçtiği yerleşim sayısı 11'e yükselmiştir.

Başlıkların işlenişindeki kalite, yan yüzlerinin işleniş biçimi, tek yüz ya da çift yüz özelliği, başlık tabanının biçimi, başlık üzerindeki bağlantı delikleri ya da giriş yuvası gibi detaylar başlığın yapı içerisindeki kullanım durumu hakkında bilgi vermektedir. Bu özellikler ele alındığında başlıklar yapı içerisinde duvara bitişik dikme üzerinde, arkası duvara bitişik olarak; duvara bitişik sığ dikme üzerinde bir kısmı duvarın içine gömülmüş olarak ya da dört bir yandan görülecek şekilde serbest duran bir sütun üzerinde kullanılmışlardır. Araştırmacılar tarafından da kabul gören bu kullanım biçimlerinin yanı sıra Megiddo 4 ve 5 iki farklı kullanım olasılığı daha sunmaktadır. Başlıkların üzerinde yer alan yarım daire şeklinde oyulmuş kanallar

birbiri ile bütün oluşturacak şekilde birleşmektedir. İki başlığın birleşmesi ile oluşan tam daire kanalı ise 6 zıvana yuvası kuşatmaktadır. Ayrıca başlıklardan birinin tek yüzünün, diğerinin ise sadece yan yüzlerinin işlenmiş olması başlıkların birleştirilmiş olma olasılığını güçlendirmektedir. Bu bağlamda iki başlığın birleştirilerek Sippar kabartmasında görüldüğü gibi sütun kaidesi olarak kullanılmış olması ya da yine aynı kabartmada gördüğümüz üzere adak başlığı olarak kullanılması olasıdır. Lamon ve Shipton, Megiddo 4 ve 5 numaralı başlıkların kapı girişinin iki yanında kullanılmış olduğunu, başlıkların iki parçadan oluştuğunu ve Megiddo 5'in kabartma bantlarının ikinci parçada devam ettiğini savunmuşlardır. Mevcut halleri ile ikişer tonluk ağırlığa sahip Megiddo 4 ve 5 numaralı başlıkların ikinci parçaları ile ulaşacakları yaklaşık dört tonluk ağırlıkları, başlıkların kapı sövelerini süsleyen plasterler üzerinde kullanılmış olma olasılığını olumsuzlaştırmaktadır. Başlıkların dikmeler üzerinde kullanılmış olma olasılıkları göz ardı edilmemekle birlikte adak başlığı ya da sütun kaidesi olarak kullanımları daha olasıdır. Bununla birlikte mevcut yuva ve zıvanaların başlığın orijinal kullanımından sonraki bir evrede devşirme olarak kullanımları ile de bağlantılı olabilir, ancak tüm bu olasılıklar için kesin bir arkeolojik veri bulunmamaktadır.

Ele geçen başlıkların kullanılmış olabileceği birçok yapı göz önüne alınarak üç muhtemel kullanım alanı olasılığı sonucuna varılmıştır. Bunlardan ilki başlıkların birbirleri ile karşılıklı olarak çiftler halinde kalelerin ya da diğer önemli yapıların ana kapılarında söveler üzerine yerleştirildiğidir. İkinci kullanım önemli yapıların ana giriş yolları boyunca ya da yapı içerisindeki açıklıkların kanatlarında, üçüncü kullanım ise önemli alanlara giriş kapıları ile ilişkili yerlerde ya da yapının en önemli alanlarındadır. Başlıklardan hiç birinin *in situ* ele geçmemiş olması konumlarının anlaşılmasını sınırlayan bir unsur olmakla birlikte Mudaybi ve Tel Dan başlıklarının ilişkilendirildikleri yapıların hemen yakınında bulunması, konumlarının anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Mudaybi'den ele geçen başlıkların kapı kompleksinde kullanılmış olduğu bilim adamları tarafından kabul gören ortak bir kanıdır. Dört oda ve altı iskele duvarına sahip kapıda başlıkların iskele duvarları üzerinde kullanıldığı düşünülmektedir. Alanda beş başlığın bulunması ve kapının altı iskele duvarına sahip olması yerleşimde Drinkard'ın da değindiği üzere bir başlığın daha olma olasılığını akla getirmektedir. Bunu göz önüne alırsak Mudaybi

başlıklarından Mudaybi 3 ile benzer ebatlara ve tüm Mudaybi başlıkları ile aynı dekorasyona sahip olan Ain Sara başlığının Mudaybi'den taşınmış olma olasılığı muhtemeldir, fakat bunu kanıtlayabilecek net bir veri henüz mevcut değildir. Ayrıca başlık gerçekten de Mudaybi'den taşındıysa Ain Sara'nın Mudaybi'den yaklaşık 21 km uzakta (kuzeybatı) yer alması, başlığın Demir Çağı II döneminden ziyade modern zamanda taşınmış olma olasılığını güçlendirmektedir.

Aiol stil başlıkların tipolojik olarak sınıflandırılması ilk olarak Betancourt ikinci olarak ise Shiloh tarafından yapılmıştır. Betancourt'un yaptığı tipolojide başlıklar dört ana grup altında toplanmıştır. Betancourt'un kabaca yaptığı sınıflandırmadan sonra başlıklar 1979 da Shiloh tarafından beş ana grup altında toplanmıştır. Elde edilen yeni başlıklar, daha önce oluşturulan bu tipolojik sınıflandırmaların yeniden ele alınmasını ve yeni grupların oluşturulmasını gerekli kılmıştır. Örneğin, daha önce oluşturulmuş sınıflandırmalarda, Betancourt ve Shiloh tarafından Mudaybi'de bulunmuş olan tek başlık Ramat Rahel ve Kudüs başlıkları ile birlikte değerlendirilerek "Tip E" içerisine yerleştirilmiştir. Betancourt ve Shiloh'un yayın döneminde sadece bir tane olan Mudaybi başlık sayısı bugün beşe yükselmiş ve aynı tipte iki Aiol stil başlık daha Ain Sara ve Amman'dan ele geçmiştir. Bu sebeplerden dolayı Mudaybi, Ain Sara ve Amman başlıkları için ayrı bir grup oluşturulmuştur. Son olarak tüm İsrail ve Ürdün Başlıklarından oldukça farklı olan üç ünik Mount Gerizim ve daha önce Hazor başlıkları ile karşılaştırılan Shechem başlığı için "Tip G" oluşturulmuştur. Böylece bezeme açısından incelendiğinde toplam 7 farklı grup oluşturulabilmektedir.

Tipik merkezi üçgenleri olmayan ve diğer başlıkların aksine birden fazla dönüş yapan volütleri ile farklılık gösteren Mount Gerizim başlıklarının MÖ 8. yy. sonunda Asur Krallığı tarafından yıkılan Shechem tapınağından taşındığı öne sürülmüştür. Bununla birlikte başlıkların tapınakta kullanılmasının zorunlu olmadığı, Samaria, Megiddo, Hazor ya da Tel Dan'ın MÖ 9. yy.'a tarihlenen ve mimari açıdan iyi bilinen önemli yapıları gibi Shechem'de herhangi bir kamu binasında da kullanılmış olabileceği Lipschits tarafından öne sürülmüştür. Fakat Mount Gerizim 1'in taşıyıcı düzlemi üzerinde dikkat çeken *uraei* betimi eğer Mısır'da kullanılan anlamı ile buraya yansıdıysa başlıklar bir tapınak ya da mezar gibi dini içerikli bir yapının lentosunda ya da ön cephelerinde tasvir edilmiş olmalıdır ki bu da

Lipschits'in savını çürütmektedir. Diğer taraftan Samaria ve Megiddo'nun MÖ. 9. yy. yapılarında 72 yontma taş üzerinde ele geçen 73 işaret Karia alfabesi ile benzerlik göstermektedir. Ele geçen 20 duvarcı işaretinden 18'i Karia alfabesinde, 2 tanesi ise Mısır'daki Karca taşı işaretlerinde görülmektedir. Kariyalı ustaların tarihlenebilen yazıtlara göre MÖ 7. yy.'da Mısır'da da çalıştığı ele geçen duvarcı işaretlerinden bilinmektedir ve daha erken dönemlerde de çalışmış olabilecekleri olasıdır. Sonuç olarak hem Mısır'da hem de İsrail'de çalışan Kariyalı ustalar, büyük bir ihtimalle Mısır'dan öğrendikleri *uraei* betimini Filistin bölgesine taşımıştır. Bu da betimin sadece süsleme olarak kullanılmış olma ihtimalini, tapınak ve mezar gibi kutsal alanlarda kullanılmak zorunda olmayıp kamu binalarında da kullanılmış olma ihtimalini güçlendirmektedir. Bununla birlikte Shechem'den ele geçen silindirik gövdeli bir başlık Mount Gerizim başlıklarının Shechem'den taşınmış olma olasılığını güçlendirmiştir. Mısır ile yakın ikili ilişkilere sahip olan Shechem'de, Asur Krallığı tarafından MÖ 8. yy. sonunda yıkılan ve "YHWH evi" olarak isimlendirilen tapınak şeklinde düzenlenmiş Megaron yapı içerisindeki Mısır sanatından bilinen birçok eser ile yerleşimde kurulan Mısır ticaret yapıları¹⁵⁴ başlıkların Mısır ile ilişkisine işaret etmektedir.

Tartışma yaratan bir konu da başlıkların köken olasılıklarıdır. Bu tipin kökeni hakkında ortaya atılan teorilerden ilki başlıkların Erken Tunç Çağı hayat ağacından ya da palmiye biçimli kutsal ağaç betiminden türediğidir. İkinci teoriye göre bu gelenek Mısırın lotus ya da zambak biçimli başlıklarından gelişmiştir. Üçüncü teoriye göre bu başlıklar Hitit sanatından, son teoriye göre ise Minos ya da Miken sanatından gelişmişlerdir. Her ne kadar başlıkların kökenini söylemek zor olsa da motifin yoğun olarak küçük eserler üzerinde görülen hayat ağacını temsil ettiği ve Aiol stil başlık formunun buradan türediği genel olarak kabul görmektedir. Bununla birlikte başlığın Miken, Minos ya da Hitit sanatı aksine Mısır sanatından türeme olasılığı, Nil vadisinde görülen bitkisel motifli erken örnekler ya da Aiol stil başlık veren önemli yerleşimlerden ele geçen Mısır etkili küçük eserler dikkate alındığında çok daha güçlü bir olasılık olarak önerilebilmektedir.

Aiol stil başlıklar arasında hem tipolojik açıdan hem de tarih açısından farklılık net olarak görülmektedir. Daha önceleri tüm bu Aiol stil başlıklar Solomon

¹⁵⁴ Duff 2010, 74 vd.

dönemine yani MÖ 10. yy.'a tarihlenmekteydi. Fakat yeni çalışmalar ışığında ilk Airol stil başlıklar Omrid sülalesine yani MÖ 9. yy.'a tarihlendirilmiş ve İsrail Krallığı'nın düşmesinden sonra Judah Krallığı'nda, Moab Krallığı'nda ve Amman Krallığı'nda da kullanımı devam etmiştir. Tüm bu krallıklarda görülen başlıklar hem dekorasyon hem de ebatları ile birçok farklılık göstermektedir. Judah Krallığı, Moab Krallığı'nda ve bir başlık haricinde Amman Krallığı başlıklarında görülen özellikler MÖ 9. yy.'da görünmezken, başlıklar işçilik kaliteleri ile de İsrail Krallığı'na ait başlıklarından farklılık göstermektedir. Ayrıca bezeme özellikleri yanı sıra, buluntu yerleri, tabakaları ve ilişkilendirildikleri yapılar ile de bu başlıklar MÖ 8. yy. sonu ile MÖ 7. yy. başı arasında tarihlendirilmektedir. Ürdün'de Amman, Ain Sara ve Mudaybi'den ele geçen 8 Airol stil başlıktan 7 tanesi üslup açısından birbiri ile aynı tarzda yapılmıştır ve yine MÖ 8. yy. sonu ile MÖ 7. yy. başı arasında tarihlendirilmektedir. Sadece Amman kalesinden ele geçen bir başlık (Kat. No 50), daha erkene tarihlenen İsrail Krallığı'na ait başlıklar ile kıyaslanabilmektedir.

Airol stil başlıklar sadece Güney Levant'da değil, Doğu Akdeniz ve kısmen de Kıbrıs'ta bulunmaktadır. İlerleyen dönemde bu stil Mudaybi'den Etrüsk'e kadar birçok sarayın dekorasyonunda kullanılmıştır. Bununla birlikte fildişi sanatında, seramiklerde, pişmiş toprak kutsal oda modellerinde, stel, orthostat ve diğer objelerde yaygın olarak görülmektedir. Olasılıkla başlıklar arasındaki etkileşim Kenan-Fenike bölgesinden Hellen uygarlığına doğru ilerlemiş ve muhtemelen Kıbrıs stiline Hellen uygarlığına geçmesine köprü olmuştur. Bununla birlikte benzer örnekler MÖ. 6. yy. itibarı ile Anadolu'da Alazeytin, Euromos, Datça-Körmen, Sazköy ve Pedasa gibi Karia merkezlerinde ya da Airolia bölgesindeki önemli yerleşimlerde de ele geçmiştir. Bu yerleşimlerde ele geçen birçok başlığın Mount Gerizim başlıkları ile benzerliği dikkate değerdir. Bu benzerlik Anadolu örneklerinin Filistin başlıklarının ardılı olma olasılığını ve Kariyalı ustaların stili Filistin bölgesinden Anadolu'ya taşımış olma olasılığını göstermektedir¹⁵⁵. Konunun genişliği sebebi ile geniş bir coğrafyaya yayılmış benzer örnekler bu tez çalışmasında ele alınmamıştır. Farklı coğrafyalardan ele geçen başlıklar arasındaki kültürel etkileşim, benzerlikler ve farklılıklar başka bir çalışmanın konusu olacak kadar geniştir.

¹⁵⁵ Baran 2010, 8-20; Baran 2013, 53-66.

İleride yapılacak kapsamlı araştırmalar ile Filistin bölgesinde görüldüğü gibi daha önceki yayınlardan bilinen sayıları artmış olan Kıbrıs, Anadolu ve İtalya örneklerinin tümünün detaylı bir şekilde incelenmesi önemli sonuçlar ortaya koyabilecektir. İleride yapılacak bu olası çalışmalar için tez çalışmamızın faydalı olacağını umuyoruz.

KATALOG LİSTESİ

Kat. No. 1: Megiddo 1	Kat. No. 27: Mount Gerizim 2
Kat. No. 2: Megiddo 2	Kat. No. 28: Mount Gerizim 3
Kat. No. 3: Megiddo 3	Kat. No. 29: Shechem
Kat. No. 4: Megiddo 4	Kat. No. 30: Ramat Rahel 1
Kat. No. 5: Megiddo 5	Kat. No. 31: Ramat Rahel 2
Kat. No. 6: Megiddo 6	Kat. No. 32: Ramat Rahel 3
Kat. No. 7: Megiddo 7	Kat. No. 33: Ramat Rahel 4
Kat. No. 8: Megiddo 8	Kat. No. 34: Ramat Rahel 5
Kat. No. 9: Megiddo 9	Kat. No. 35: Ramat Rahel 6
Kat. No. 10: Megiddo 10	Kat. No. 36: Ramat Rahel 7
Kat. No. 11: Megiddo 11	Kat. No. 37: Ramat Rahel 8
Kat. No. 12: Megiddo 12	Kat. No. 38: Ramat Rahel 9
Kat. No. 13: Megiddo 13	Kat. No. 39: Ramat Rahel 10
Kat. No. 14: Samaria 1	Kat. No. 40: Ramat Rahel 11
Kat. No. 15: Samaria 2	Kat. No. 41: Ramat Rahel 12
Kat. No. 16: Samaria 3	Kat. No. 42: Ramat Rahel 13
Kat. No. 17: Samaria 4	Kat. No. 43: Kudüs
Kat. No. 18: Samaria 5	Kat. No. 44: Mudaybi 1
Kat. No. 19: Samaria 6	Kat. No. 45: Mudaybi 2
Kat. No. 20: Samaria 7	Kat. No. 46: Mudaybi 3
Kat. No. 21: Hazor 1	Kat. No. 47: Mudaybi 4
Kat. No. 22: Hazor 2	Kat. No. 48: Mudaybi 5
Kat. No. 23: Tel Dan 1	Kat. No. 49: Ain Sara
Kat. No. 24: Tel Dan 2	Kat. No. 50: Amman 1
Kat. No. 25: Tel Dan 3	Kat. No. 51: Amman 2
Kat. No. 26: Mount Gerizim 1	

KATALOG

- Kat. No. : 1 (Megiddo 1)
- Levha : 6.1
- Ölçüler : Gen. 95 cm; Yük. 40 cm; Der. 30 cm; Taban ya da Üçgen Gen. 40 cm; Abakus Yük. 4-5 cm (Watzinger 1929, 119; başlığın ölçülerini 94 x 42 x 33 cm olarak verir.)
- Buluntu Yeri : II. tabakada kale yapısı içerisinde devşirme olarak kullanılmış halde bulunmuştur. Orijinal kontekst 338 numaralı binanın IVA tabakası olarak düşünülmektedir.
- Sergilendiği Yer : Oriental Institute Museum, Chicago.
- Malzeme : Nari Kireçtaşı.
- Yayınlar : Schumacher 1908, 78; Watzinger 1929, 119, Abb. 178; Guy 1931, 35-36; May 1935, 6; Betancourt 1977, 29-34; Shiloh 1979a, 2, Pl. 3.1
- Tanım : Megiddo'nun ilk ele geçen Aiol stil başlığı olma özelliğini taşıyan Megiddo 1'in uzunluğu ile genişliği arasındaki oran 1/2'den biraz daha fazladır. Başlığın tam ortasına konumlanmış geniş bir merkezi üçgen başlığın tüm oturma tabanını kaplamaktadır. Başlıkta volütler başlık tabanından değil geniş merkezi üçgenden yükselmektedir. Başlığın her iki tarafında, volütlerin hem altında hem de üstünde betimlenen volüt yaprakları oldukça kısa bırakılmıştır. Başlığın tüm yüzeyinde eşit genişliğe sahip olan kabartma bantları simetrik olarak işlenmiştir. Başlıkta kabartma bantlarının kenarlarının derin oyulması sebebi ile orta kısımlar bu başlıkta da dışbükey bir görünüm kazanmıştır. Yaklaşık 4-5 cm kalınlığa sahip olan abakus ile merkezi üçgen arasında kalan boş alana herhangi bir detay yerleştirilmemiştir. Oldukça kaba işlenmiş olan başlıkta yer yer hatalar göze çarpmaktadır. Örneğin diğer Megiddo başlıklarında olmayan bir hata sol iç volüt bandının alt

başlangıç noktasının merkezi üçgene bağlanmamasıdır. Bu sebepten dolayı başlık asimetrik bir görünüme bürünmüştür.

- Kat. No. : 2 (Megiddo 2)
- Levha : 6.2
- Ölçüler : Gen. 105 cm; Yük. 45 cm; Der. 45 cm; Taban ya da Üçgen Gen. 52 cm; Abakus Yük. 4-5 cm (Novacek (2011, 86-87) başlığın ölçülerini 102,5 x 43,5 x 46 olarak verir.)
- Buluntu Yeri : 338 numaralı binanın güneyinden, VA tabakasından ele geçmiştir.
- Sergilendiği Yer : Oriental Institute Museum, Chicago. Env. No. M3657
- Malzeme : Nari Kireçtaşı
- Yayımlar : Fisher 1929, 68-73; Guy 1931, 35-36; May 1935, 39-42, Pl. X; Lamon & Shipton 1939, 55-57, Fig. 67; Ciasca 1962, 16-17, Tav. I.2; Betancourt 1977, 32-33, Pl. 10; Shiloh 1979a, 2, Pl. 3.2; Gorbea & Ortiz 2010, 245-246, Fig. 203.C; Novacek 2011, 86-87, no. 43a
- Tanım : Tek yüzünden işlenmiş olarak C. Fisher tarafından bulunmuş olan Megiddo 2, kaliteli bir işçiliğe sahiptir. Ön cephenin yanı sıra yan yüzeyler, arka cephe ve taban perdahlanarak ilk işlem izleri ortadan kaldırılmıştır. Başlığın diğer bölümlerine nazaran üst yüzey daha kaba bırakılmıştır. Merkezi üçgen, abakus ve volüt olmak üzere üç ana bölümden oluşan başlığın merkezi üçgeni tüm oturma tabanını kaplamaktadır. En üst noktasında abakus ile birleşen merkezi üçgen ve dış volüt bantları arasında kalan boş alana herhangi bir detay işlenmemiştir. Tüm yüzey boyunca bant genişliği eşit ve üzeri düz olan merkezi üçgen ile volüt bantları, simetrik ve kusursuz işlenmiştir. Kabartma bantlarının hemen yanındaki yüzeyler ise yine hafif içbükey bırakılmış ve bu yüzden iki bant arasında kalan alanlar hafif dışbükey bir görünüm kazanmıştır. Başlıkta iç volüt bandı merkezi üçgen tabanından başlarken dış volüt bandı merkezi

üçgenin tam ortasından başlamaktadır. İç volüt bantlarının uçları tam dönüş yaparak kapanmasına karşın ortalarında volüt gözleri detaylandırılmamıştır. Oldukça kısa olarak işlenmiş olan volüt yaprakları başlığın tüm yan yüzeyi boyunca detaylandırılmıştır. Bu da başlığın yan yüzlerinin tamamen görünür olduğunu göstermektedir. Başlıkta göze çarpan önemli bir işçilik hatası sağ volüt iç bandının sol volüt iç bandından birkaç cm daha uzun olmasıdır. Bu hata başlığın sağ volütüne daha uzun bir görünüm kazandırmıştır. İnce bir hat şeklinde işlenmiş olan abakus yüksekliği 4-5 cm arasında değişmektedir. Hazor örneklerinde başlığın taşıyıcı düzlemi volüt yaprakları ile genişletilmişken burada abakusun kullanılması bu durumu gereksiz kılmıştır. Başlığın arka yüzünde alışıla gelmişin dışında dikdörtgen bir delik yer almaktadır. Kesin olmamakla birlikte bu dikdörtgen yuva başlığın yapıya bağlanması için kullanılmış olmalıdır.

Kat. No.	: 3 (Megiddo 3)
Levha	:-
Ölçüler	:-
Buluntu Yeri	: 338 numaralı yapının IVA tabakasından ele geçmiştir.
Sergilendiği Yer	:-
Malzeme	: Nari Kireçtaşı
Yayınlar	: Fisher 1929, 68-73; Guy 1931, 35-36; May 1935, 6-11; Lamon & Shipton 1939, 55-57; Shiloh 1979a, 2
Tanım	: 1925-26 kazı sezonu sırasında Fisher ve Lamon tarafından açığa çıkarılan başlığın Megiddo 2 ile aynı özelliklere sahip olduğu not edilmiştir. Başlık hakkında herhangi bir detay ya da fotoğraf yayınlanmamıştır.

Kat. No.	: 4 (Megiddo 4)
Levha	: 7.1
Ölçüler	: Gen. 244 cm; Yük. 57 cm; Der. 57 cm; Taban Gen. 146 cm
Buluntu Yeri	: Megiddo tepesinin güney bölümünde yer alan 1414 numaralı ambarın III. tabaka duvarı içinde ele geçmiştir. Orijinal kontekst 1567 numaralı kapının IVB-VA tabakası olarak belirlenmiştir.
Sergilendiği Yer	: Rockefeller Müzesi, Kudüs. Env. No. M5339
Malzeme	: Nari Kireçtaşı
Yayınlar	: Fisher 1929, 68-73; May 1935, 10-11, Pl. XI; Lamon & Shipton 1939, 14-15, Fig. 17; Ussishkin 1970, 213-215. Pl. 48; Betancourt 1977, 29-34, Pl. 8; Shiloh 1979a, 2-3, Pl. 4.1; Franklin 2011, 136-137, Fig. 4
Tanımı	: Robert S. Lamon tarafından bulunmuş olan bu başlığın her iki yüzünde de kabartma yer almamaktadır. Bununla birlikte başlığın yan yüzlerinde volüt yaprakları hem altta hem de üstte detaylandırılmıştır. Ele geçen tüm Aiol stil başlıkların arasında en uzun olma özelliğine sahip olan Megiddo 4'ün en boy oranı 4'e 1'den biraz fazladır. Başlık bittikten sonra yüzey perdelanarak ilk işlem izleri ortadan kaldırılmıştır fakat başlığın tabanında taş ustasının eğimli keski izleri açık şekilde görülmektedir. Başlığın yüzeyinde ve üzerinde küçük matkap delikleri görülmektedir. Başlığın üst yüzünde derinlikleri 7 ila 10 cm arasında değişen ve iki sıradan oluşan dört zıvana ya da dübel deliği yer almaktadır. Bunların arasında ise başlığın tam ortasına denk gelecek şekilde tasarlanmış, yarım daire şeklinde bir kanal görülmektedir. Ağırlığı yaklaşık iki ton olan bu başlığın kabartmaya sahip olmaması metalle kaplanmış, sıvanmış, boyanmış ya da bitirilmemiş olma ihtimallerini akla getirmektedir.

Kat. No.	: 5 (Megiddo 5)
Levha	: 7.2
Ölçüler	: Gen. 239 cm; Yük. 57 cm; Der. 56 cm; Taban Gen. 146 cm
Buluntu Yeri	: Megiddo tepesinin güney bölümünde yer alan Q9 karesi içerisinde kalan 1565 Lokus numaralı odanın III. tabaka duvarına bitişik olarak, Megiddo 4'ün yakınında ele geçmiştir. Orijinal kontekst 1567 numaralı kapının IVB-VA tabakası olarak belirlenmiştir.
Sergilendiği Yer	: Rockefeller Müzesi, Kudüs. Env. No. M5340
Malzeme	: Nari Kireçtaşı
Yayınlar	: Fisher 1929, 68-73; May 1935, 10-11, Pl. XI; Lamon & Shipton 1939, 14-15, Fig. 17; Ussishkin 1970, 213-215. Pl. 48; Shiloh & Horowitz 1975, 41, Pl. 5; Betancourt 1977, 29-34, Pl. 8; Shiloh 1979a, 2-3, Pl. 4.2; Franklin 2011, 136-137, Fig. 4
Tanımı	: Robert S. Lamon tarafından bulunmuş başlık tek yüzünde yer alan kabartma bantları ile Megiddo 4'den ayrılır. Başlığın en boy oranı burada da 4'e 1'den biraz fazladır. Diğer tüm başlıkların aksine burada merkezi üçgen ile volütler arasında bir bağlantı oluşturulmamış ve volütler yanlarda ayrı şekilde işlenmiştir. Bu özellik de başlık yüzeyinin 146 cm ile normalden daha geniş olmasına yol açmıştır. Abakusu ve volüt gözleri detaylandırılmamış olan başlığın volüt yaprakları hem altta hem de üstte detaylandırılmıştır. Volütlerinde yaprak detayı bulunan diğer tüm Aiol stil başlıkların aksine Megiddo 4 ve Megiddo 5'de volüt yaprağı tüm yan yüzü kaplamayıp volütlerin tam ortasında 27-30 cm kalınlığında ve 30 cm uzunluğunda işlenmiştir. Tüm başlık yüzeyinde kabartma bantları eşit olarak 5 cm kalınlığa, 2-2,5 cm derinliğe sahiptir. Kabartma bantlarının hemen yanındaki yüzeylerin biraz daha derin olmasından dolayı iki bant arasında kalan alanlar hafif dışbükey bir görünüm kazanmıştır. Bu başlık üzerinde de Megiddo 4'de olduğu gibi derinlikleri 7 ila 10 cm

arasında değişen 2 zıvana ya da dübel deliği yer almaktadır. Bunların arasında ise başlığın tam ortasına denk gelecek şekilde tasarlanmış, yarım daire bir kanal oyulmuştur. İki başlık birleştirildiğinde ise yarım daire kanallar etrafı 6 adet zıvana ya da dübel deliği ile çevrili tam daire bir oturma yuvası oluşturmaktadır. Megiddo 4'ün ve Megiddo 5'in tanımlanması için önerilen iki teoriden ilki kapı sövesinde plaster üzerinde kullanıldığı, diğeri ise serbest duran bir sütun üzerinde olduğu ve saraya ait portikoda kullanılmış olduğudur. Başlıkların kullanımının plaster ile ilişkilendirilmesi daha muhtemel görülmüş fakat Megiddo 4'ün iki taraftan da işlenmemiş olması sorun teşkil etmiştir. Bununla birlikte başlıkların birleşerek bir sütun kaidesi oluşturması fikri de ortaya atılan yeni bir kullanım biçimidir.

Kat. No.	: 6 (Megiddo 6)
Levha	: 10.1
Ölçüler	: Korunan Gen. 58 cm (Tamamlandığında 94 cm); Yük. 45 cm; Der. 30 cm; Taban ya da Üçgen Gen. 45 cm; Abakus Yük. 4 cm
Buluntu Yeri	: 338 numaralı binanın hemen yanında bulunmuş olan parçanın orijinal konteksti 338 numaralı binanın IVA tabakası olarak belirlenmiştir.
Sergilendiği Yer	: Rockefeller Müzesi, Kudüs. Env. No. 36.2191
Malzeme	: Nari Kireçtaşı.
Yayınlar	: May 1935, 6-11; Lamon & Shipton 1939, 55-57; Betancourt 1977, 29-34; Shiloh 1979a, 3, Pl. 5.1
Tanım	: Robert S. Lamon tarafından yürütölen kazıda S. Fisher tarafından bulunmuş olan başlık <i>in situ</i> değildir. Sağ volüt ile merkezi üçgeninin bir kısmı kayıp olan başlığın tek yüzü işlenmiştir. İşçilik açısından ise Megiddo 2 ile oldukça benzerdir. Merkezi üçgen, abakus ve volütler olmak üzere üç bölümden oluşun başlığın volüt

gözleri detaylandırılmamış fakat hem altta hem de üstte tüm yan yüz boyunca ilerleyen volüt yaprakları detaylandırılmıştır. Tüm başlık boyunca devam eden abakus 4 cm yüksekliğe sahiptir. Abakus, merkezi üçgen ve dış volüt bantları arasında kalan boş alana herhangi bir detay işlenmemiştir. Kaba bir işçiliğin gözlemlendiği başlıkta kabartma bantlarının kalınlığı 2-2,5 cm arasında değişirken derinliği 2 cm civarındadır. Kabartma bantlarının hemen yanındaki yüzeylerin biraz daha derin olmasından dolayı iki bant arasında kalan alanlar burada da hafif dışbükey bir görünüm kazanmıştır.

- Kat. No. : 7 (Megiddo 7)
- Levha : 10.2
- Ölçüler : Gen. 94 cm; Yük. 45 cm; Der. 32 cm; Taban ya da Üçgen Gen. 42 cm; Abakus Yük. 4 cm
- Buluntu Yeri : Buluntu yeri bilinmeyen başlık 1932'de satın alma yolu ile müzeye kazandırılmıştır.
- Sergilendiği Yer : Rockefeller Müzesi, Kudüs. Env. No. 32.2845
- Malzeme : Nari Kireçtaşı.
- Yayımlar : Betancourt 1977, 29-34; Shiloh 1979a, 3, Pl. 6.1
- Tanım : Tek yüzlü ve yüzeyi oldukça tahrip olmuş bir başlıktır. İşçiliği Megiddo 2 ile aynı olmasına karşın boyutları daha küçüktür. Boyut bakımından ise Megiddo 6 ile oldukça benzerdir. Merkezi üçgen, volütler ve abakus olmak üzere üç kısımdan oluşan başlığın abakusunun varlığı 4 cm yüksekliğinde korunan çok küçük bir bölümden anlaşılmaktadır. Hem altta hem de üstte görülen volüt yaprakları tüm yan yüzü kaplamaktadır. Volüt gözleri detaylandırılmamış olan başlıkta kabartma bantlarının kalınlıkları işçilik hatasından dolayı farklılık göstermektedir.

Kat. No. : 8 (Megiddo 8)

Levha : 10.3

Ölçüler : Gen. 105 cm; Yük. 50 cm; Der. 44 cm; Taban ya da Üçgen Gen. 50 cm

Buluntu Yeri : 338 numaralı binanın hemen yanında II-III. tabakadan bulunmuştur. Orijinal kontekst 338 numaralı binanın IVA tabakası olarak belirlenmiştir.

Sergilendiği Yer : Rockefeller Müzesi, Kudüs. Env. No. 36.2190

Malzeme : Nari Kireçtaşı.

Yayınlar : May 1935, 6-11; Lamon & Shipton 1939, 55-57; Betancourt 1977, 29-34; Shiloh 1979a, 3, Pl. 6.2

Tanım : Robert S. Lamon tarafından bulunmuş olan başlığın tek yüzü işlenmiştir. Yoğun tahribata uğramış olan başlığın kabartma bantlarının bulunduğu yüzey oldukça pürüzlüdür. Volüt, merkezi üçgen ve abakus olmak üzere üç bölümden oluşan başlığın volüt yapraklarının işleniş detayları net değildir. Sağ volütün üstünde ve sol volütün altında izlenebilen volüt yaprakları kabaca oluşturulmuştur. Volüt gözü detayı aşınmadan dolayı sol volütte belli değilken sağ volütte kısmen izlenebilmektedir. Başlığın abakusunun da tam yüksekliği aşınmadan dolayı net olarak anlaşılammaktadır. Genel karakteristikleri bakımından Megiddo 2 ile oldukça benzer olan başlığın kabartma bantlarının kalınlığı yer yer farklılık göstermektedir. Genellikle 5 cm kalınlığa sahip olan kabartma bantları uçlara doğru 3 cm kalınlığa kadar daralmaktadır. Kabartma bantlarının dipleri ise normalden daha sığ olarak 1 cm oyulmuş, bu da başlık yüzeyinin daha düz bir görünüm kazanmasına sebep olmuştur. Genel olarak başlığa bakıldığında işçilik hatasından dolayı oluşmuş simetri bozukluğu göze çarpmaktadır. Başlığın sağ volüt ile sol volüt üst bitimleri aynı hizada olmayıp sol volüt daha yüksek oyulmuştur. Bu sebepten

dolayı oluşan kötü görüntü sol volüt altına yerleştirilen yaprak detayı ile giderilmeye çalışılmıştır. Simetri hatasını oluşturan sebeplerden biri de sağ volüt iç kabartma bandının, merkezi üçgenin tam dibinden başlayıp sol volüt iç kabartma bandının daha yukarıdan başlamasıdır. Başlıkta bir özellik de sağ yan yüzün bitirilmiş fakat sol yan yüzün kabaca bırakılmış olmasıdır.

- Kat. No. : 9 (Megiddo 9)
- Levha : 11.1
- Ölçüler : Gen. 107 cm; Yük. 46 cm; Der. 44 cm; Taban ya da Üçgen Gen. 50 cm
- Buluntu Yeri : 338 numaralı binanın hemen yanında II-III. tabakadan ele geçmiştir. Orijinal kontekst 338 numaralı binanın IVA tabakası olarak belirlenmiştir.
- Sergilendiği Yer : Rockefeller Müzesi, Kudüs. Env. No. 36.2189
- Malzeme : Nari Kireçtaşı.
- Yayınlar : May 1935, 6-11; Lamon & Shipton 1939, 55-57; Betancourt 1977, 29-34; Shiloh 1979a, 3, Pl. 6.3
- Tanım : Robert S. Lamon tarafından bulunmuş ve çift yüzü işlenmiş olan başlık Megiddo 8'in hemen yanında ele geçmiştir. Başlığın her iki yüzü de oldukça iyi işlenmiş ve korunmuştur. Volüt yapraklarının işleniş detayları başlık tabanın kırık olmasından ve volüt üst yapraklarının detaylandırılmamasından dolayı görülememektedir. Yan yüzler, başlığın ön ve arka yüzünün aksine perdahlanmayıp kabaca bırakılmıştır. Abakusun bulunmadığı başlıkta kabartma bantlarının kalınlığı genel olarak 5 cm'dir. Dış volüt bantlarının merkezi üçgene birleştiği alanlarda ise kalınlık 4-4,5 cm civarındadır.

Kat. No.	: 10 (Megiddo 10)
Levha	: 11.2-4, 12.1-2
Ölçüler	: Korunan Gen. 80 cm (Tamamlandığında 110 cm); Yük. 58 cm; Der. 28 cm; Taban ya da Üçgen Gen. 50 cm; Abakus Yük. 16-19 cm
Buluntu Yeri	: Buluntu yeri ve tabakası bilinmeyen başlığın müzeye 1952'de tepenin güney tarafında yer alan 1414 numaralı büyük silodan taşındığı belirtilmiştir.
Sergilendiği Yer	: Megiddo National Park, Megiddo.
Malzeme	: Nari Kireçtaşı.
Yayınlar	: Shiloh 1976, 67-69, Fig. 1, Pl. 1; Betancourt 1977, 29-34; Shiloh 1979a, 3, Pl. 7.1
Tanım	: Alanda olduğu kaydedilen başlık Megiddo Ulusal Parkı'nın hemen girişinde çimlerin üzerinde bulunmaktadır. Çift yüzlü şekillendirilmiş olan başlığın sağ volütü ile abakusunun büyük bir kısmı kayıptır. Yoğun tahribata uğramış olan başlığın ön yüzünde yer alan kabartma bantları arka yüzünde yer alan kabartma bantlarına göre daha iyi korunmuştur. Genel olarak 45 cm civarında kalınlığa sahip olan Megiddo başlıklarına göre 28 cm kalınlığa sahip bu başlık daha incedir. Bununla birlikte diğer başlıklardan 8-10 cm kadar daha yüksektir. Shiloh'un " <i>volütün alt ve üst yaprakları kısa olmasına rağmen iyi bir şekilde belirtilmiştir</i> " sözüne karşın bugün alt yaprağın görülemediği başlıkta üst yaprak yan yüz boyunca 23 cm kalınlığa, 15 cm uzunluğa sahiptir. Dış volüt bandının en üst noktasından başlayan volüt yaprakları abakusdan 2 cm daha içeridedir. Başlık yüzeyinin genel olarak 1,5 cm kadar içbükey formda olduğu başlıkta filiz detaylarının olduğu kısım abakus cephesinden 4 cm daha içeridedir. Abakusun oldukça kalın yapıldığı başlıkta giriş yuvası bulunmamaktadır. Abakus en solda 16 cm, ortada 11 cm ve kısmen korunmuş olan en sağda 9 cm

kalınlığındadır. Başlığın n yüzünde kabartma bantlarının diplerinin 2-3 cm kadar derin olmasından dolayı orta kısımlara doğru hafif bir içbükeylik oluşmuştur. Merkezi genin kabartma bantları altta 4, yanlarda ise 3 cm kalınlığındadır. Merkezi genin ykseklıği 35 cm, taban genişliği 37 cm, iç ykseklıği 25 cm'dir. Volüt bantları, merkezi üçgenin en st noktasına ve en alt bölümünün 15 cm kadar üzerine birleşmektedir. Kayıp olan sağ volütün merkezi üçgene birleşen başlangıç noktaları kısmen görülebilmektedir. Sol volüt dış kabartma bandının, merkezi üçgenin en st noktasına birleştiği yer 2,5 cm kalınlığa sahip iken orta kısım 3,5 cm, bitiş noktası ise 3 cm kalınlığa sahiptir. İ volüt bantlarının kalınlığı ise standart olarak 3 cm'dir. Volüt gözünün vurgulandığı başlıkta göz 5 x 5,5 cm lsndedir. Merkezi gen ve abakus arasında oluşturulan boşluk  filiz ile doldurulmuştur. Kısmen korunmuş filizler 3 cm kalınlığında olup en sağdaki 1 cm, ortadaki 8 cm, en soldaki ise 10 cm uzunluğındadır. Başlığın arka yüzü çok daha fazla aşınmasına karşın kabartma bantları geniş lde bellidir. Merkezi geni oluşturan bantlardan alttaki ve sağdaki neredeyse tamamen aşınmışken sol taraftaki daha belirgindir. Kayıp olan volütün merkezi üçgene birleşim noktaları bu yüzde de 4 cm kalınlığı ile açık Şekilde görülmektedir. Merkezi geni oluşturan kabartma bantlarından soldakinin en altı 4 cm kalınlığındayken geni oluşturan bantların diğer yerlerinde kalınlık 3-3,5 cm arasında değişmektedir. Sağ i volüt bandının üçgene birleşim yeri 3,5 cm kalınlığı ile az da olsa fark edilebilmektedir. Orta kısmı 4 cm olan i volüt bandının sonu 3 cm kalınlığındadır. Dış volüt bandının kısmen belirli olan üçgene birleşim kısımları 3 cm ile 3,5 cm arasında değişmektedir. Başlığın bu yüzünde de volüt gözü açık Şekilde görülmektedir. n yüzden farklı olarak göz burada 5,5 x 7 cm lleri ile daha büyüktür. Megiddo'da sadece bu başlıkta volüt gözü ayrı bir Şekilde vurgulanmıştır. Bu yüzde abakus hattı neredeyse tamamen

kaybolmuş durumda olup sadece üst volüt yaprağının üzerinde gözlenebilmektedir. Başlığın merkezi üçgeni üzerinde ön yüzdeki gibi üç filiz detayı işlenmiştir. Yine 3 cm kalınlığındaki filiz hatlarından en sağdaki 8 cm, ortadaki 6 cm, en soldaki ise 2 cm kadar korunmuştur. Başlıkta kabartma bantları arasında kalan yüzeyler düz ve perdahlı olmasına karşın merkezi üçgenin üzerinde yer alan daha derin alan perdahlanmamıştır. Dış volüt bantlarının üçgenin tam tepe noktasından çıkmasından dolayı da merkezi üçgen daha küçük bir görünüm kazanmıştır.

Kat. No.	: 11 (Megiddo 11)
Levha	: 12.3
Ölçüler	: Korunan Gen. 16 cm (Tamamlandığında 40 cm); Yük. 16 cm; Der. 7 cm
Buluntu Yeri	: 338 numaralı binanın hemen yanında yer alan 313 numaralı merkezi avlu tabanı altından, VA tabakasından ele geçmiştir. Orijinal kontekst yine VA tabakası olarak belirlenmiştir.
Sergilendiği Yer	: Oriental Institute Museum, Chicago. Env. No. A18359
Malzeme	: Tebeşirli Sert Kireçtaşı.
Yayınlar	: Albright & Glueck 1937, 148; Lamon & Shipton 1939, 55 (dipnot 37); Betancourt 1977, 29-34, Fig. 8, Pl. 14; Shiloh 1979a, 4, Pl. 8.1-2; Novacek 2011, 86-87, Pl. 43b
Tanım	: Robert S. Lamon tarafından bulunmuş küçük volüt parçasının bir başlık, mimari hediye, stel, adak eşyası, mobilya parçası ya da herhangi bir dekorasyona ait olabileceği önerilmiştir. Tipolojik olarak diğer başlıklar ile benzerlik gösteren bu minyatür örneğin abakusu bulunmamaktadır. Sadece bir tarafı işlenmiş olan parça üzerinde farklı renklere boyanmış alanlar görülmektedir. Perdahlı olan arka yüzeyde ise herhangi bir boya kalıntısına rastlanılmamıştır. Megiddo'da bulunan diğer başlıkların aksine

hammaddesi Megiddo tepesinin batı tarafından bulunan tebeşirli sert kireçtaşıdır. Büyük örneklerdeki gibi volüt yaprakları olan başlığın orta kısmı kayıp olduğundan dolayı merkezi üçgenin varlığı bilinmemektedir. Başlık parçası bölgenin boya ile bezenmiş başlıkları hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir. Başlık parçasında önde kırmızıya boyanmış volüt yaprakları ve çizgiler görülmektedir. Volüt zemini mavi renkli olup kenarlarda kırmızı ile kırmızımsı kahve bordürler arasında kırmızı, beyaz ve gri kareler yer almaktadır. Parçanın en üst ve en alt kısmında ise koyu kırmızı renk hâkimdir. Diğer örneklerle karşılaştırıldığında bu parça bir yapıda mimari eleman olarak kullanılmak için çok küçüktür.

Kat. No.	: 12 (Megiddo 12)
Levha	: -
Ölçüler	: -
Buluntu Yeri	: Megiddo tepesinin kuzeyinde yer alan AA alanının II. tabakasından tekrar kullanılmış olarak bulunmuştur. Robert S. Lamon burasının 1052 numaralı binanın 1051 locus numaralı alanı olduğunu önermiştir.
Sergilendiği Yer	: Oriental Institute Museum, Chicago. Depoda yer alan başlığın herhangi bir resmi ya da kapsamlı yayını bulunmamaktadır.
Malzeme	: Nari Kireçtaşı.
Yayınlar	: Lamon & Shipton 1939, 55 (dipnot 37); Betancourt 1977, 29-34; Shiloh 1979a, 4
Tanım	: Robert S. Lamon tarafından bulunmuş olan ve Chicago arşivlerine göre çift yüzlü olarak şekillendirilmiş başlık parça halindedir. İşçilik bakımından kaliteli olan başlığın volütlerinin son derece gelişmiş olduğuna değinilmiştir.

- Kat. No. : 13 (Megiddo 13)
- Levha : 12.4-5
- Ölçüler : Korunan Gen. 70 cm (Tamamlandığında 150 cm); Yük. 50 cm;
Der. 50 cm
- Buluntu yeri : Tam buluntu yeri bilinmeyen başlığın 1973 yılında çevrede yürütülen bir yüzey araştırmasında bulunduğu belirtilmiştir.
- Sergilendiği Yer : Megiddo Ulusal Müzesi, Megiddo.
- Malzeme : Nari Kireçtaşı.
- Yayınlar : Shiloh 1976, 67-69, Pl. 2; Betancourt 1977, 29-34; Shiloh 1979a, 4, Pl. 4
- Tanım : Tek yüzü işlenmiş olan parçanın sol volütün yarısı korunmuştur. Yoğun tahribata uğramış olan başlığın volüt dış ve iç kabartma bantları hala görülebilmektedir. Volüt alt ve üst yaprakları da kısmen belirgindir. Ortalama 90–120 cm arasında olan Megiddo başlıklarına göre bu başlık 150 cm genişliği ile Megiddo 4 ve Megiddo 5'den sonra en uzun başlıktır.
- Kat. No. : 14 (Samaria 1)
- Levha : 14.1
- Ölçüler : Gen. 116 cm; Yük. 50 cm; Der. 47 cm; Taban ya da Üçgen Gen. 47 cm
- Buluntu Yeri : Tekrar kullanılmış olarak akropolün güneyinde bulunmuştur. Başlık I-II. tabakanın kesme taştan yapılan yapı evresi ile ilişkilendirilmiştir (MÖ 9. yy. sonu 8. yy. başı). Samaria'da başlıkların hepsi terasın doğu bitiminin zirvesinde bulunmuştur. Bu alanın krali geçişin olduğu yer olmasından dolayı başlıkların krali alandaki avlunun duvar hattı boyunca kullanıldığı düşünülmektedir.
- Sergilendiği Yer : Rockefeller Müzesi, Kudüs. Env. No. 36.2188

Malzeme	: Yumuşak Nari Kireçtaşı.
Yayınlar	: Crowfoot <i>vd.</i> 1942, 14, Pl. 29.1; Betancourt 1977, 35, Pl. 9; Shiloh 1979a, 7, Pl. 9.1
Tanım	: Tek yüzü işlenmiş ve yan yüzleri oldukça iyi şekillendirilmiş olan başlık Megiddo'dan ele geçmiş diğer başlıklar ile oldukça benzerdir. Merkezi üçgen ve volütlerin oluşturduğu başlıkta abakus detayı şekillendirilmemiştir. Megiddo'nun birkaç örneğinden bildiğimiz üzere merkezi üçgenden yükselen iç volütlerin merkezinde 2,5 x 2,5 cm çapında volüt gözleri oluşturulmuştur. Volütlerin hem altında hem de üstünde görülen volüt yaprakları başlığın tüm yan yüzü boyunca işlenmiştir. Kabartma bantlarının bulunduğu ön yüz ile aynı hizada olmayan ve 10 cm içeriden başlayan volüt yaprakları başlığın arka yüzü ile aynı hizada bitmiştir. Yaprakların dış hatları da oldukça iyi şekillendirilerek tam genişlik verilmiştir. Buna göre üst yaprak 15 cm, alt yaprak ise 21 cm uzunluğa sahiptir. Başlıkta kabartma bantlarının kalınlıkları da farklılık göstermektedir. Merkezi üçgenin kabartma bantlarının kalınlığı 3,5-4 cm arasında değişirken iç volüt bandının kalınlığı 3 cm, dış volüt bandının kalınlığı başlangıçta 4 cm, ortada 2,5 cm, sona doğru ise 3 cm civarındadır ¹⁵⁶ . Kabartma bantlarının genel yüksekliği ise 1 cm civarındadır. Devşirme olarak kullanılmış olan başlık muhtemelen ikincil kullanımı sırasında oldukça tahrip edilmiştir. Başlığın işleme izleri ortadan kaldırılmadığı için yüzeyde geniş ağızlı keski izleri görünür şekilde kalmıştır. Bu da başlığın tam olarak bitirilmediğini düşündürmektedir.

¹⁵⁶ Kabartma bantlarının kalınlıklarından ve volüt yapraklarının uzunluklarından her hangi bir yayında bahsedilmediği için ölçüler mevcut ölçekli fotoğrafa göre belirlenmiştir. Shiloh 1979a, Pl. 9.1.

- Kat. No. : 15 (Samaria 2)
- Levha : 14.2
- Ölçüler : Gen. 115 cm; Yük. 50 cm; Der. 40 cm; Taban ya da Üçgen Gen. 47 cm
- Buluntu Yeri : Samaria 1 ile aynı yerde, devşirme kullanılmış olarak akropolün güneyinde bulunmuştur. Başlık I-II. tabakanın kesme taştan yapılan yapı evresi ile ilişkilendirilmiştir.
- Sergilendiği Yer : Rockefeller Müzesi, Kudüs. Env. No. 36.2187
- Malzeme : Yumuşak Nari Kireçtaşı.
- Yayınlar : Crowfoot *vd.* 1942, 14, Pl. 29.2; Betancourt 1977, 35; Shiloh 1979a, 7, Pl. 9.2
- Tanım : Samaria 1 ile aynı özellikleri taşıyan başlık muhtemelen aynı ustanın elinden çıkmıştır. Alt yapraklar Samaria 1'e göre daha belirgin olmasına karşın başlık yüzeyi devşirme kullanımı sırasında daha fazla aşınmıştır. Başlıkta alt volüt yapraklarının uzunlukları 30 cm olarak ölçülmüşken üst volüt yaprakları Samaria 1'de olduğu gibi 15 cm'dir. Samaria 1'de olduğu gibi burada da alt volüt yaprakları ön yüzden 10 cm içeride başlamış iken arka yüz ile aynı hizada bitmiştir. İç volütlerin merkezinde 2,5 x 2,5 cm çapında bağımsız noktalar yani volüt gözleri burada oluşturulmuştur. Yoğun tahribata uğramış ön yüzde kısmen korunmuş olan kabartma bantlarının kalınlıkları yer yer takip edilebilmektedir. Buna göre merkezi üçgenin kabartma bantları 3,5 cm kalınlığa sahip iken volüt bantları 3-3,5 cm arasında değişmektedir. Tam olarak bitirilmemiş bu başlık üzerinde de geniş ağızlı keski izleri göze çarpmaktadır.

Kat. No. : 16 (Samaria 3)

Levha : 14.3

Ölçüler : Gen. 110 cm; Yük. 49 cm; Der. 48 cm; Taban ya da Üçgen Gen. 47 cm

Buluntu Yeri : Samaria 1 ve Samaria 2 gibi bu başlıkta devşirme kullanılmış olarak akropolün güneyinde bulunmuştur. Başlık I-II. tabakanın kesme taştan yapılan yapı evresi ile ilişkilendirilmiştir.

Sergilendiği Yer : Rockefeller Müzesi, Kudüs. Env. No. 36.2186

Malzeme : Yumuşak Nari Kireçtaşı.

Yayınlar : Crowfoot *vd.* 1942, 14, Pl. 29.3; Ciaska 1962, 16-17, Tav. 1.1; Betancourt 1977, 35, Pl. 15; Shiloh 1979a, 7, Pl. 9.3; Gorbea & Ortiz 2010, 245-246, Fig. 203.B

Tanım : Dış hatları, işçiliği, ebatları ve oranları açısından Samaria 1 ve Samaria 2 ile çok benzer olan bu başlık da diğerleri gibi tek yüzlü işlenmiştir. Samaria 1 ve Samaria 2 gibi devirme olarak kullanılmış olan başlık diğerlerine göre daha az aşınmıştır. Samaria'dan ele geçen bu üç tam başlıktaki aşınmadan anlaşıldığı üzere yumuşak nari kireçtaşı Aiol stil başlık yapımı için elverişli bir malzeme değildir.

Kat. No. : 17 (Samaria 4)

Levha : -

Ölçüler : -

Sergilendiği Yer : -

Buluntu Yeri : Kuzeydoğu Hellenistik Kule yanındaki Pers Dönemi'ne ait duvar içinde tekrar kullanılmış olarak bulunmuştur.

Malzeme : -

Yayınlar : Crowfoot *vd.* 1942, 14-16; Betancourt 1977, 35; Shiloh 1979a, 7

Tanım : Tanımı ya da fotoğrafı mevcut olmayan başlığın parça halinde olduğu kaydedilmiştir.

Kat. No. : 18 (Samaria 5)

Levha : -

Ölçüler : -

Sergilendiği Yer : -

Buluntu Yeri : Hellenistik kule yanında, duvar içinde tekrar kullanılmış olarak bulunmuştur.

Malzeme : -

Yayınlar : Betancourt 1977, 35; Shiloh 1979a, 7.

Tanım : Tek yüzünden işlenmiş ve iki parça halinde bulunmuş olan başlık hakkında herhangi bir bilgi ya da fotoğraf mevcut değildir.

Kat. No. : 19 (Samaria 6)

Levha : 15.1

Ölçüler : Korunan Gen. 135 cm (Tamamlandığında 250 cm) ; Yük. 65 cm; Der. 42 cm

Buluntu Yeri : Kuzeydoğu Hellenistik kulenin yanındaki Hellenistik öncesi duvar içinde bulunmuştur.

Sergilendiği Yer : Bugün sergilendiği yer kaydedilmemiş olmakla birlikte önceki yayınlardan alanda bırakıldığı bilinmektedir.

Malzeme : Yumuşak Nari Kireçtaşı.

Yayınlar : Shiloh 1976, 69-75, Pl. 3; Betancourt 1977, 35; Shiloh 1979a, 7-8, Pl. 10.1

Tanım : Samaria'dan ele geçen en büyük başlığa ait parça, ebatları bakımından Megiddo'nun VA-IVB tabakasında bulunan 4 ve 5

numaralı başlıklar ile karşılaştırılabilir. Bir volütü eksik olarak ele geçmiş başlığın ne ön yüzünde ne de arka yüzünde herhangi bir kabartma izine rastlanılmamıştır. Bununla birlikte başlığın tüm dış hatları iyi bir biçimde şekillendirilmiştir. Samaria'nın tam başlıklarındaki gibi volüt yaprakları ön yüzden 10 cm içerde başlamış fakat diğerlerinin aksine arka yüzle aynı hizaya getirilmemiştir. Başlığın herhangi bir kabartma bandına sahip olmaması sıvalı, boyalı ya da bitirilmemiş olma ihtimallerini akla getirmektedir.

Kat. No.	: 20 (Samaria 7)
Levha	: 15.2-3
Ölçüler	: Korunan Gen. 100 cm (Tamamlandığında 140 cm); Yük. 67 cm; Der. 65 cm; Taban ya da Üçgen Gen. 42 cm
Buluntu Yeri	: Güneydoğu Hellenistik kulenin batısındaki Roma tiyatrosunun ikinci oturma sırası altında taban taşı olarak tekrar kullanılmış şekilde bulunmuştur.
Sergilendiği Yer	: Bugün sergilendiği yer kaydedilmemiş olmakla birlikte önceki yayınlardan alanda bırakıldığı bilinmektedir.
Malzeme	: Yumuşak Nari Kireçtaşı.
Yayımlar	: Shiloh 1976, 69-75, Pl. 4-5; Betancourt 1977, 35; Shiloh 1979a, 8, Pl. 10.2-3
Tanım	: Bütün bir başlığın üçte birini oluşturan büyük bir parçadır. Yüzeyinde herhangi bir kabartma izi olmayan başlığın dış hatları şekillendirilmiştir. Başlıkta ön yüz, arka ve yan yüzlere göre daha iyi perdahlanmıştır. Diğer Samaria başlıklarında olduğu gibi burada da alt volüt yaprağı ön yüzden 12 cm daha içeridedir.

Kat. No.	: 21 (Hazor 1)
Levha	: 17.2-4
Ölçüler	: Gen. 155 cm; Yük. 60 cm; Der. 63 cm; Taban ya da Üçgen Gen. 110 cm
Buluntu Yeri	: 1957-58 kazı döneminde B alanında yer alan 3264 numaralı oda içinde, MÖ 9. yy. sonuna tarihlenen VII. tabakanın sıvalı tabanı üzerinde, ocak yapısına siper olarak devşirme kullanılmış şekilde ele geçmiştir. Başlığın bu alanın birkaç metre yakınındaki MÖ 9. yy.'a tarihlenen VIII. tabakaya ait Ahab kalesinin ana giriş yapısında kullanılmış olabileceği önerilmiştir.
Sergilendiği Yer	: İsrail Müzesi, Kudüs. Env. No. 67.1561
Malzeme	: Kireçtaşı
Yayınlar	: Yadin 1959, 10-12, Fig. 8; Yadin 1961, Pl. 363:1-2; Ciasca 1962, 16-17, Tav. II.1; Yadin 1972, 170-171; Yadin 1975, 165-168; Betancourt 1977, 27-134, Pl. 4-6; Shiloh 1979a, 1-2, 24, Pl. 1.1-2, 2, Fig. 11:D, 14; Whitelam 1986, 166-173; Joffe 2002, 442, Fig. 4; Gorbea & Ortiz 2010, 245-246, Fig. 203.A
Tanım	: Tek yüzü işlenmiş ve büyük bir kısmı korunmuş olan başlıkta kabartma bantları incelikle işlenmiştir. Abakus bulunmayan başlık alışla gelmişin dışında daha uzun volütlere sahiptir. Volüt dış bantları, başlık gövdesinin tabanından başlamaktadır. Birbirine yapışık volüt dış bantları üzerinde, taşıyıcı düzlem ile volütler arasındaki boşluğu doldurmak amacı ile küçük bir yaprak ya da tomurcuk betimi kullanılmıştır ¹⁵⁷ . Başlıkta göze çarpan bir önemli detay da volüt iç bantlarının göz oluşturacak şekilde kapanmasıdır. Başlığın cephesinde volütlerin hem altında hem de üstünde yaprak

¹⁵⁷ Başlık üzerindeki bu detay Shiloh (1979, 1), tarafından tomurcuk Betancourt (1977, 134) tarafından ise yaprak olarak isimlendirilmiştir.

ya da taç yaprağı¹⁵⁸ olarak isimlendirilen silme mevcuttur. Tüm yan yüz boyunca düz bir şekilde ilerleyen yapraklara cepheden bakıldığında alttakiler üsttekilere göre daha kısa görünmektedir. Tüm yan yüzey boyunca düz bir hat gösteren üst yaprağa karşın alt yaprak düz bir hat göstermez ve arakaya doğru eğimli bir düzenlemeye sahiptir. Üst yaprakların bir amacı da abakus bulunmayan başlıkta üst yüzeyi genişleterek daha geniş bir taşıma düzlemi oluşturmaktır. Kabartma bantlarının kalınlığı ve derinliği yer yer farklılık gösterir. Tabanda 4,5-5 cm kalınlığa sahip olan kabartma bantları uçlara doğru 3 cm genişliğe kadar daralmaktadır. Volüt dış bantlarının arasında yer alan tomurcuğu oluşturan bandın kalınlığı ise 2 cm'dir. Bantların sağ ve sol volütte eşit kalınlıkta olması özenli işçiliğe işaret etmektedir. Hazor başlıklarının önemli bir özelliği de tüm kabartma bantlarının üst yüzlerinin düz bir şekilde kesilmesi ve yan yüzlerinin eğimli bir şekilde verilmesidir. Kabartma bantların kenarları 2-2,5 cm derinliğinde oyulmuş ve böylece üstü düz olmasına rağmen bantlara derinlik verilerek orta kısımlar dışbükey bir görünüm kazanmıştır. Başlığın tabanı ve arka cephesi düzeltilmiştir, ancak herhangi bir taşçı aleti izi bulunmamaktadır. Başlığın alt yüzeyinde "Palaeo-Hebrew" alfabesinde bir taşçı işaretinin varlığından bahsedilmekle birlikte başlık restore edilmiş halde duvar üzerinde sergilendiği için taşçı işareti bugün görülememektedir.

Kat. No.	: 22 (Hazor 2)
Levha	: 18.1-4
Ölçüler	: Gen. 160 cm; Yük. 60 cm; Der. 60 cm; Taban ya da Üçgen Gen. 105 cm

¹⁵⁸ Shiloh tarafından yaprak (1979, 1), Betancourt tarafından ise taç yaprağı olarak isimlendirilmiştir (1977, 29).

Buluntu Yeri : 1957-58 kazı döneminde B alanında yer alan 3264 numaralı oda içinde, MÖ 9. yy. sonuna tarihlenen VII. tabakanın sıvalı tabanı üzerinde, ocak yapısına siper olarak devşirme kullanılmış şekilde ele geçmiştir. Başlığın bu alanın birkaç metre yakınındaki MÖ 9. yy.'a tarihlenen VIII. tabakaya ait Ahab kalesinin ana giriş yapısında kullanılmış olabileceği önerilmiştir.

Sergilendiği Yer : İsrail Müzesi, Kudüs. Env. No. 67.1562

Malzeme : Kireçtaşı.

Yayınlar : Yadin 1959, 1-20, Fig. 8; Yadin 1961, Pl. 362:1-2; Yadin 1972, 170-171; Yadin 1975, 165-168; Betancourt 1977, 27-134, Pl. 5-6; Shiloh 1979a, 1-2, 24, Pl. 1.3-4, 2, Fig. 11: D, 14; Whitelam 1986, 166-173

Tanımı : Genel karakteristikleri ve süsleme detayları açısından Hazor'dan ele geçmiş 1 numaralı başlık ile oldukça benzer olan bu başlık çift yüzlü olarak şekillendirilmiş olmasıyla farklılık gösterir. Başlığın dış cephesinin büyük bir kısmı restore edilmiştir. Orijinal olan bölümlerden işçiliğin çok özenli olmadığı görülmektedir. Hazor 1'de görüldüğü üzere bu başlıkta da her iki yüzde merkezi üçgen yerine dış volüt bantları arasında tomurcuk betimi kullanılmış, volüt yaprakları ve volüt gözleri oluşturulmuş, dış volüt bantları gövde alt bitiminde birleşmiş ve abakus oluşturulmamıştır. Başlığın kabartma bantları Hazor 1'in kabartma bantlarına göre daha geniş ve üstleri daha düz olarak yapılmıştır. Bantların kalınlığı ve derinliği bu başlıkta da yer yer farklılık göstermektedir. Örneğin, başlangıçta 5-6 cm kalınlığa sahip olan volüt bantları sona doğru 2 cm'ye kadar daralmaktadır. Bantların başlık yüzeyi ile arasındaki derinlik ise 1,5 cm ile 3 cm arasında değişmektedir. İsrail Müzesi'ndeki canlandırmaya göre başlığın iç cephesi dış cephesine nazaran daha iyi korunmuş gelmiştir. Başlığın iç cephesinde göze çarpan önemli bir detay ise sağ volüt bantlarının sol volüt bantlarından daha kalın olmasıdır. Bu bağlamda, iç cephenin dış

volüt bantlarının birleşim noktası ele alındığında, sağ volüt bandının kalınlığının 7 cm sol volüt bandının kalınlığının ise 5 cm olduğu görülmektedir. İki Hazor başlığı arasında göze çarpan bir başka fark ise volüt gözleridir. Hazor 1’de tam yuvarlak forma sahipken Hazor 2’nin hem iç hem de dış cepesinde volüt gözü badem formuna sahiptir. Tüm yan yüz boyunca uzanan volüt yapraklarından üsttekiler alttakilerin aksine düz bir çizgi halinde işlenmiştir. Restorasyona sahip dış cepheden bakıldığında düz bir form göstermeyen alt yaprakların iki tarafta da başlığın arkasına doğru kalınlaştığı görülmektedir. Sol alt yaprak başlangıçta 7 cm, ortada 5 cm, en arkada ise 10 cm kalınlıktadır. Bununla birlikte sağ alt yaprağın başlangıç kısmı kalınlığı kırık olduğundan dolayı tanımlanamazken orta kısım 5 cm en arka kısım ise 7 cm kalınlığa sahiptir. İki başlık arasındaki açık şekilde göze çarpan işçilik farkı başlıkların farklı ustalar tarafından şekillendirilmiş olabileceklerini düşündürmektedir. Şayet iki başlık da aynı usta elinden çıktıysa ilk olarak H2’nin şekillendirildiği ve bu başlıkta yapılan hataların H1’in yapımında düzeltildiği öne sürülebilir.

Kat. No.	: 23 (Tel Dan 1)
Levha	: 22.1-2
Ölçüler	: Korunan Gen. 60 cm (Tamamlandığında 90 cm); Yük. 50 cm
Buluntu Yeri	: Yukarı kapı yapısında, duvar 6033 (B. 18451) içinde tekrar kullanılmış olarak bulunmuştur.
Sergilendiği Yer	: Nelson Glueck School of Biblical Archaeology, Hebrew Union College ana girişi. Kudüs.
Malzeme	: Kireçtaşı.
Yayınlar	: Biran 1985, 186, Pl. 24:D; Biran 1994: 241-42, Fig. 209
Tanım	: 1984 kazı sezonunda tek yüzünden işlenmiş olarak ele geçen başlığın sol yarısı korunmuştur. Başlık üzerinde merkezi üçgenin

bulunduğu alan ya iklimsel koşullar sebebiyle ya da kazınarak tahrip edilmiştir. Volüt bantlarının da bir kısmının tahrip olduğu başlıkta alt volüt yaprağı korunmuştur. Yan yüzü de oldukça iyi işlenmiş olan başlıkta volüt yaprağı tüm yan yüz boyunca devam etmektedir. Bununla birlikte volüt gözünün de detaylandırıldığı görülmektedir. Başlığın abakus kısmı ile ilişkili her hangi bir veri bulunmamakla birlikte bu alanda bir çıkıntı görülmektedir. Başlığın ortasında merkezi üçgene ait herhangi bir detay olmaması, tabanın merkezi üçgeni barındıracak kadar geniş olmaması ve orta kısım üzerinde bulunan çıkıntı sebebi ile başlık Hazor örnekleri ile karşılaştırılmıştır.

Kat. No.	: 24 (Tel Dan 2)
Levha	: 22.3
Ölçüler	: Gen. 135 cm; Yük. 55 cm; Taban ya da Üçgen Gen. 53 cm ¹⁵⁹ .
Buluntu Yeri	: Yukarı kapı girişinin güneyinde A alanının içinde yer alan lokus 5133 içinde zemine gömülü şekilde bulunmuştur.
Sergilendiği Yer	: İsrail Cumhurbaşkanı'nın resmi konutunda yer almaktadır.
Malzeme	: Kireçtaşı.
Yayın	: Biran 1994, 241-43, Fig. 201
Tanım	: Buluntu yerine göre yukarı kapı girişine ait olduğu önerilen başlık tek yüzünden işlenmiş şekilde bütün olarak açığa çıkarılmıştır. Herhangi bir fotoğrafı yayınlanmayan başlıktan yüzeysel olarak bahsedilmiştir. Yayınlanan çizimine göre başlık Megiddo 10 ile oldukça benzerdir. Ortada merkezi üçgen, yanlarda merkezi üçgenden yükselen volütler ve merkezi üçgen üzerinde filiz detayı bulunan başlığın abakusu bulunmamaktadır. Başlıkta dış volüt

¹⁵⁹ Yayınında herhangi bir ölçüsü verilmeyen başlığın ölçüleri yayınlanan ölçekli çiziminden hesaplanmıştır.

bantları 40 cm yüksekliğe sahip merkezi üçgenin en üst noktasından başlarken iç volüt bantları en alt noktanın biraz üzerinden başlamaktadır. Volüt gözlerinin oluşturulmadığı başlıkta alt ve üst yapraklar ince bir hat şeklinde verilmiştir. Genel olarak 5 cm kalınlığa sahip olan kabartma bantları başlangıç noktalarında 7 cm kadar kalınlaşmıştır. İnce bir hat şeklinde verilen volüt alt yaprakları 30 cm uzunluğa sahipken merkezi üçgenin hemen üzerinde bulunan filiz detayının yüksekliği 12-15 cm arasında değişmektedir. Başlık üzerinde görülen en önemli işçilik hatası sol iç volüt bandının sonunun badem formu, sağ iç volüt bandının sonunun ise yuvarlak olmasıdır.

- Kat. No. : 25 (Tel Dan 3)
- Levha : -
- Ölçüler : -
- Buluntu Yeri : Yukarı kapı girişinin güneyinde A alanının içinde yer alan lokus 5133 içinde zemine gömülü şekilde bulunmuştur.
- Sergilendiği Yer : Nelson Glueck School of Biblical Archaeology, Hebrew Union College. Kudüs.
- Malzeme : Kireçtaşı.
- Yayın : Biran 1994, 241; Lipschits 2011, 206
- Tanım : Henüz kapsamlı yayını yapılmamış ve resmi bulunmayan başlık parçasının buluntu yeri ve buluntu durumu dışında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.
- Kat. No. : 26 (Mount Gerizim 1)
- Levha : 23.1
- Ölçüler : Korunan Gen. 90 cm (Tamamlandığında 100 cm); Korunan Yük. 45 cm (Tamamlandığında 70 cm).

Buluntu Yeri : Antik kentin doğu yamacında yer alan tapınağa ziyaretçilerin girmesini sağlayan basamakların altında, 7019 lokus numaralı alan içerisinde bir araya toplanmış büyük boyutlu yıkıntı taşların ortasında bulunmuştur.

Sergilendiği Yer : Samaritan Müzesi, Mount Gerizim. Env. No. 10025

Malzeme : Yumuşak Nari Kireçtaşı.

Yayınlar : Stern & Magen 2002, 49-56, Fig. 1; Magen 2007, 166, Fig. 8; Gudme 2011, 83

Tanım : Neredeyse tam olarak ele geçmiş olan başlık sağ ve sol volütlerinin bir kısmının kesilmesiyle yapıda kullanılmak üzere kare bir blok formuna getirilmiştir. Tipik merkezi üçgeni olmayan ve diğer başlıkların aksine birden fazla dönüş yapan volütleri ile farklılaşan başlığın Demir Çağı'na ait olup olmadığı kesin olarak bilinmemektedir. Kalınlıkları başlangıçta 5 cm civarında olan volüt bantları en uçlarda 1,5 cm kalınlığa kadar düşmüştür¹⁶⁰. İlk kez bu başlıkta tabanları ortada birleşen volüt bantları üzerinde beş yapraklı palmet süslemesi kullanılmıştır. Bu detayı ile Anadolu örnekleri ile benzerlik göstermektedir. Uzunlukları 18-22 cm arasında değişen palmet yaprakları volütlerin 2-3 cm kadar üzerine çıkmaktadır. Başlığın abakusu üzerinde, muhtemelen başlığın ikinci kullanımı sırasında başları kopan fakat gövdeleri korunmuş yedi “*uraei*” yani Mısır'da kutsal alanların ya da mezarların koruyuculuğunu yapan yılanlar tasvir edilmiştir. Mısır geleneğinde tapınak, mezar gibi yapıların lentosunda ya da ön cephelerinde tasvir edilen “*uraei*” betimi Aiol stil başlıklara ilk kez burada yansımıştır. Başlığın abakusunun her iki taraftan da kesilmesinden dolayı yaklaşık 35-40 cm kadar genişliği korunmuş olan abakus üzerinde kaç adet ‘*uraei*’ betiminin olduğu anlaşılamamaktadır.

¹⁶⁰ Yayınında ölçüleri verilmeyen Mount Gerizim 1, 2 ve 3 numaralı başlıkların ölçüleri ölçekli fotoğraflarından yola çıkılarak hesaplanmıştır.

Kat. No.	: 27 (Mount Gerizim 2)
Levha	: 24.1
Ölçüler	: Korunan Gen. 90 cm (Tamamlandığında 100 cm); Korunan Yük. 45 cm (Tamamlandığında 70 cm); Taban Gen. 45 cm
Buluntu Yeri	: Antik kentin doğu yamacında yer alan tapınağa ziyaretçilerin girmesini sağlayan basamakların altında, 7035 lokus numaralı alan içerisinde bir araya toplanmış büyük boyutlu yıkıntı taşların ortasında bulunmuştur.
Sergilendiği Yer	: Samaritan Müzesi, Mount Gerizim. Env. No. 10540
Malzeme	: Yumuşak Nari Kireçtaşı.
Yayınlar	: Stern & Magen 2002, 49-56, Fig. 2; Magen 2007, 166; Gudme 2011, 83
Tanım	: Genel özellikleri itibari ile Mount Gerizim 1'in çok benzeri olan başlıkta taban kesimi kesilmeden bırakılmış fakat diğerinin aksine abakus tamamen kesilmiştir. Abakusun tamamen kesilmesi sonucunda üzerinde "uraei" betimin kullanılıp kullanılmadığı da anlaşılamamaktadır. Volütlerin kenarlarının da kesilmesiyle başlık Mount Gerizim 1 gibi kare bir blok formu almıştır. Ortada birleşen volüt bantları üzerinde yer alan beş yapraklı palmet burada da kullanılmış fakat ilkinden farklı olarak palmetin alt iki yanında oluşan boşluklara baklava formunda iki bezeme yapılmıştır. Başlığın yaklaşık 13 cm kalınlığa sahip tabanı üzerinde üç kademeli bir düzenleme oluşturulmuştur ¹⁶¹ . İlk başlıkta ise bu detayların varlığı taban kesiminin tamamen kesilmiş olmasından dolayı anlaşılamamaktadır. Başlık işçiliği, ölçüleri ve kabartma bantlarının kalınlığı ve genel düzenlemesi ile Mount Gerizim 1'in neredeyse aynıdır.

¹⁶¹ Stern ve Magen (2002, 52) bu alanın başlığın üç basamaklı abakusu olduğunu savunarak Kıbrıs Golgoi ve İdalion gibi merkezlerde bulunan benzer örnekler ile karşılaştırmıştır.

Kat. No. : 28 (Mount Gerizim 3)
Levha : 24.2
Ölçüler : Korunan Gen. 25 cm; Korunan Yük. 38 cm
Buluntu Yeri : Diğer iki Mount Gerizim başlığı ile aynı alandan ele geçmiştir.
Sergilendiği yer : -
Malzeme : Yumuşak Nari Kireçtaşı.
Yayınlar : Stern & Magen 2002, 49-56, Fig. 3; Gudme 2011, 83
Tanım : Başlığın sol tarafına ait küçük parçada diğer iki başlık ile benzer şekilde birden fazla dönüş yapan volüt görülmektedir. Burada da başlığın volüt kısmının bir kısmı kesilmiştir. Bu da başlığın diğer ikisi ile aynı dönemde kullanıldığını ve aynı usta tarafından üretildiğini düşündürmektedir. Başka bir detayın gözlenemediği başlıkta volüt bantlarının kalınlığı başlangıçta 5,5 cm iken sonuna doğru 1,5 cm kadar incelmıştır.

Kat. No. : 29 (Shechem)
Levha : 24.3
Ölçüleri : -
Buluntu Yeri : Tunç Çağı kutsal alanı çevarında yer alan bir geç dönem yapısı içerisinde ele geçen başlığın orijinal konteksti bilinmemektedir.
Sergilendiği Yer : -
Malzeme : Nari Kireçtaşı
Yayın : Sellin 1926, 311, Pl. 39B; Betancourt 1977, 35-36, Pl. 17
Tanım : Yarım olarak ele geçen başlığın volütlerinin alt kısmı ile iki volüt arasında olası palmet detayı korunmuştur. Merkezi üçgene sahip olmayan başlık tasarım açısından Maunt Gerizim başlıkları ile benzerlik gösterir. İki volütün simetrik olarak işlenmediği başlıkta sağ dış volüt bandı, sol dış volüt bandına göre ortada yer alan olası

palmet bezemesi ile daha yukarıda birleşmiştir. Serbest duran bir sütun üzerinde yer almış olabileceği düşünülen başlık Filistin bölgesi başlıklarından farklı olarak çok daha silindirik bir tabana sahiptir.

Kat. No.	: 30 (Ramat Rahel 1)
Levha	: 26.1-3
Ölçüler	: Gen. 108 cm; Yük. 50 cm; Der. 44 cm; Taban ya da Üçgen Gen. 57 cm; Abakus Yük. 8,5-9 cm
Buluntu Yeri	: 229 lokus numaralı alanın hemen yanında bulunan 380 numaralı merkezi avlunun VA tabakasında ele geçmiştir.
Sergilendiği Yer	: İsrail Müzesi, Kudüs. Env. No. 5527
Malzeme	: Yumuşak Gri Kireçtaşı.
Yayınlar	: Aharoni 1961, 103-104, Fig. 6; Ciaska 1962, 16-17, Tav. 1.3; Shiloh 1976, 75, Pl. 8; Betancourt 1977, 40-43, Pl. 22; Shiloh 1979a, 8, Pl. 11.1-3; Barkay 1992, 317, Fig. 9,13; Gorbea & Ortiz 2010, 245-246, Fig. 203.E
Tanım	: Gelişmiş düzenlemesi ve işçiliği açısından Kuzey İsrail’de yeralan Hazor, Megiddo ve Samaria başlıklarından ileri bir seviyedeki 13 Ramat Rahel başlığında işçilik kalitesi ve genel düzenleme aynıdır. Tek yüzü işlenmiş ve tam olarak ele geçmiş olan Ramat Rahel 1’in yan yüzleri kısmen işlenmiştir. Arka yüzü işlenmiş fakat düzleştirilmeyerek dışbükey bir şekilde bırakılmış olan başlık büyük bir olasılıkla plaster olarak kullanılmıştır. Merkezi üçgen, abakus ve volütlerden oluşan başlıkta volütler, iki taraftan üç paralel bant ile oluşturulmuş merkezi üçgenden yükselmektedir. Merkezi üçgenin iki yanında yer alan halka bezeme Güney İsrail başlıklarında da karakteristiktir ve Ürdün başlıklarının da büyük bir kısmında görülmektedir. Bu halka bezemelerin ortasında volütlerden bildiğimiz gibi bir göz oluşturulmuştur. Bu alanda sağ

halka bezemenin soldakinden biraz daha yukarıda olmasından dolayı küçük bir simetri hatası göze çarpmaktadır. Halka bezemelerin bulunduğu bu alan başlığın yüzeyindeki diğer alanlara göre daha derin oyulmuş ve darlığından dolayı perdahlanamayarak kabaca bırakılmıştır. Simetri bakımından neredeyse kusursuz olan başlıkta sağ volüt iç kabartma bandının merkezi üçgene birleştiği yer buraya tam otururken sol volütteki bu detay farklıdır ve merkezi üçgene göre şekillendirilmemiştir. Volüt gözlerinde görülen küçük bir işçilik hatası sağ volüt gözünü çevreleyen iç volüt bandının sonunun badem formunda, sol volüt gözünü çevreleyen iç volüt bandının sonunun ise tam yuvarlak yapılmasıdır. Volüt yapraklarının hem üstte hem de altta detaylandırıldığı başlıkta volüt üst yaprakları alt yapraklara göre daha küçük ve ince yapılmıştır. Yan yüzlerden bakıldığında volüt yapraklarının, volüt bantlarının ve abakus hattının 10-17 cm kadar işlendiği görülmektedir. Başlığın sol yan yüzünde abakus ve yaprak hatları daha detaysız iken sağ tarafta çok daha detaylıdır. Başlıkta abakus düz bir hat şeklinde yapılmış olup tam orta noktasında, başlığın ön yüz başlangıcından arka yüz bitimine kadar ilerleyen 5-8 cm genişliğinde ve 5 cm derinliğinde bir kanal veya kiriş yuvası yer almaktadır. Başlık üzerinde yer alan kabartma bantlarının kalınlıkları genel olarak 2,5-3 cm arasında değişirken derinliği 2,5 cm civarındadır. Üst yüzeyleri düzeltilmiş ve ovalliğini kaybetmiş olan kabartma bantlarının hemen yanındaki yüzeyler yine hafif içbükey bırakılmış ve bu yüzden iki bant arasında kalan alanlar dışbükey bir görünüm kazanmıştır. Merkezi üçgenin iç ve orta kabartma bandı üzerinde, abakus üzerinde yer alan kiriş yuvası ile merkezi üçgenin en üst kabartma bandı arasında “V” şeklinde kazıma izleri görülmektedir. Başlık üzerinde birkaç yerde görülen geniş ağızlı keski izleri de ele alındığında “V” şeklindeki bu kazımaların ilk işlemde kalma olduğu düşünülebilir. Başlıkta ilgimizi çeken başka bir işçilik hatası ise yan yüzlerin sol tarafta

içeriye doğru girinti yapması, sağ tarafın ise dışarıya doğru çıkıntı yapmasıdır. Bu özellik başlığın dikdörtgen yerine paralel kenarlı olmasına yol açmıştır. Kuzey İsrail başlıklarından oldukça farklı olan başlığın bu bölgedeki en yakın benzerleri Samaria ile Megiddo'nun II. grup başlıklarıdır.

- Kat. No. : 31 (Ramat Rahel 2)
- Levha : 26.4, 27:1-4
- Ölçüler : Gen. 110 cm; Yük. 50 cm; Der. 42 cm; Taban ya da Üçgen Gen. 57 cm; Abakus Yük. 3,5-4 cm¹⁶².
- Buluntu Yeri : Ramat Rahel 1 yakınında, Pers Dönemi'ne ait duvar içinde devşirme kullanılmış olarak bulunmuştur.
- Sergilendiği Yer : İsrail Müzesi, Kudüs. Env. No. 56.1414
- Malzeme : Yumuşak Gri Kireçtaşı.
- Yayınlar : Aharoni 1961, 103-104; Shiloh 1976, 75, Pl. 6; Betancourt 1977, 40-43; Shiloh 1979a, 8, Pl. 12.1-2, Pl. 13.1-2
- Tanım : Ramat Rahel 1 gibi tam olarak ele geçmiş fakat daha az koruna gelmiş ve daha kaba işçiliğe sahip olan Ramat Rahel 2'nin de tek yüzü işlenmiştir. Genel düzenleme açısından aynı olan iki başlıktan Ramat Rahel 2'nin yan yüzleri, arka tarafı ve alt kısmı burada da kaba bırakılmıştır. Yine bu başlıkta da merkezi üçgenin iki yanına çok daha bariz bir şekilde simetri hatasına sahip halka bezemeler yapılmıştır. İlk başlığın aksine burada sağdaki halka bezeme soldakine göre daha aşağıda yapılmıştır. Başlıkta sağ volüt iç kabartma bandının merkezi üçgene birleştiği yer buraya tam

¹⁶² Shiloh (1979, 15, Table 2) tarafından Ramat Rahel 2'nin abakus kalınlığı 10 cm, Ramat Rahel 1'in abakus kalınlığı ise 7 cm olarak verilmiştir. Fakat Ramat Rahel 1'in abakus kalınlığı gözle görülür bir şekilde daha kalındır. Bu sebepten dolayı mevcut ölçekli fotoğraflar temel alınarak yapılan ölçümlerde Ramat Rahel 1'in abakus kalınlığı 8,5-9 cm, Ramat Rahel 2'nin abakus kalınlığı ise 3,5-4 cm ölçülmüştür.

otururken sol volütteki bu detay farklıdır ve ilk başlıkta gördüğümüz gibi merkezi üçgene göre şekillenmemiştir. Volüt gözlerinde görülen bir işçilik hatası sağ volüt gözünü çevreleyen iç volüt bandının sonunun badem formunda, sol volüt gözünü çevreleyen iç volüt bandının sonunun ise Ramat Rahel 1’de gördüğümüz gibi tam yuvarlak yapılmasıdır. Volüt üst yaprakları alt yapraklara göre daha küçük yapılmıştır. Yan yüzlerden bakıldığında volüt yapraklarının, volüt bantlarının ve abakus hattının yan yüzlere kısmen işlendiği görülmektedir. Abakus burada ilk başlığa göre daha ince olarak yapılmıştır. Ayrıca abakusun tam ortasında tüm başlık kalınlığınca ilerleyen giriş kanalı ilk başlıkta görülenin aksine başlık yüzeyi ile birleşmiştir. Derinliği 5 cm civarında olan giriş kanalının genişliği başta ve sonda 8 cm iken ortada 5 cm’ye kadar daralmıştır. İlk başlıkta tüm kabartma bantlarının üzeri düz iken burada sadece merkezi üçgeni oluşturan kabartma bantlarının üzeri düzleştirilmiştir. Kabartma bantlarının hemen yanındaki yüzeyler yine hafifçe içbükey bırakılmış ve bu yüzden iki bant arasında kalan alanlar hafif dışbükey bir görünüm kazanmıştır. Shiloh’un Ramat Rahel’den bulunan başlıklar hakkında “Çift taraflı işlenmiş ve daha küçük boyutlu olan başlık (Ramat Rahel 5) hariç diğer tüm başlıklar süs ve işçilik açısından aynıdır, ilk başlığın tanımı diğer tüm başlıkların tanımı için yeterlidir” cümlesinin aksine bu iki örnekte bile detaya inildiğinde birçok işçilik farkı göze çarpmaktadır.

Kat. No.	: 32 (Ramat Rahel 3)
Levha	: -
Ölçüler	: -
Buluntu Yeri	: 229 Lokus numaralı alanın hemen yanında bulunan 380 numaralı merkezi avlunun VA tabakasında Ramat Rahel 1 ve Ramat Rahel 2’nin hemen yanında bulunmuştur.

Sergilendiği Yer : Ramat Rahel keşif koleksiyonu, Kudüs.

Malzeme : Yumuşak Nari Kireçtaşı.

Yayınlar : Aharoni 1961, 103-104; Betancourt 1977, 40-43; Shiloh 1979a, 8

Tanım : Herhangi bir fotoğrafı yayınlanmamış olan başlık parça halinde ele geçmiştir. Merkezi üçgenin üst ucu ile volütün bir kısmının korunduğundan başka bilgi bulunmamaktadır.

Kat. No. : 33 (Ramat Rahel 4)

Levha : 27.5

Ölçüler : Tamamlama ölçüleri: Gen. 98 cm; Yük. 40 cm; Taban ya da Üçgen Gen. 50 cm

Buluntu Yeri : 380 numaralı merkezi avlunun 281 lokus numaralı alanında bulunan V16 karesinde ele geçmiştir.

Sergilendiği Yer : Ramat Rahel keşif koleksiyonu, Kudüs.

Malzeme : Yumuşak Nari Kireçtaşı.

Yayınlar : Aharoni 1961, 103-104; Betancourt 1977, 40-43; Shiloh 1979a, 8

Tanım : Başlığın üst sağ köşesine ait parça abakusun sağ taraf bitimini, sağ üst volüt yaprağını ve sağ dış volüt kabartma bandının bir kısmını içermektedir. Başlığa ait herhangi bir fotoğraf yayınlanmamıştır.

Kat. No. : 34 (Ramat Rahel 5)

Levha : 27.6, 28.1

Ölçüler : Tamamlama ölçüleri: Gen. 80 cm; Yük. 32 cm; Der. 30 cm; Taban ya da Üçgen Gen. 40 cm; Abakus Yük. 5 cm

Buluntu Yeri : Tepenin batı yamacından bulunmuştur.

Sergilendiği Yer : Ramat Rahel keşif koleksiyonu, Kudüs.

Malzeme : Yumuşak Nari Kireçtaşı.

Yayınlar : Aharoni 1961, 103-104; Aharoni 1962, Pl. 11.1; Betancourt 1977, 40-43; Shiloh 1979a, 8, Pl. 13.3

Tanım : Çift yüzü işlenmiş bir başlığın sağ volütüne ait parça işçiliği ve genel düzenlemesi açısından kentin diğer başlıkları ile benzerdir. Başlık üç önemli özellik ile diğerlerinden farklılık göstermektedir. Öncelikle kentin çift tarafından işlenmiş tek başlığına ait olan parça ebatları bakımından diğerlerine göre daha küçüktür. Bununla birlikte başlığın önemli bir özelliği alt volüt yaprağının merkezi üçgen hizasından 8 cm daha aşağıda olmasıdır. Bu durumda serbest duran bir sütun üzerinde olduğu düşünülen başlığın, Hazor başlıklarının canlandırmasında olduğu gibi volüt yaprakları ile birlikte tüm tabanı sütun üzerine oturmamış, sadece merkezi üçgenin bulunduğu tabanı sütun üzerine oturmuş olmalıdır.

Kat. No. : 35 (Ramat Rahel 6)

Levha : 28.2

Ölçüler : Ölçüleri bilinmeyen başlığın tamamlanmış yüksekliği 50 cm olarak belirlenmiştir.

Buluntu Yeri : 380 numaralı merkezi avlunun doğusunda ele geçmiştir.

Sergilendiği Yer : Ramat Rahel keşif koleksiyonu, Kudüs.

Malzeme : Yumuşak Nari Kireçtaşı.

Yayınlar : Aharoni 1961, 103-104; Betancourt 1977, 40-43; Shiloh 1979a, 8

Tanım : Herhangi bir fotoğrafı ya da tanımı bulunmayan parça çizimine göre başlığın merkezi üçgeninin sağ kabartma bantları ile merkezi üçgenin üst yanında yer alan halka bezemeyi içermektedir. Bununla birlikte abakus üzerinde yer alan kiriş kanalının sağ köşesi görülmektedir. Buna göre abakus üzerinde yer alan kiriş kanalı Ramat Rahel 2'de olduğu gibi başlık yüzeyi ile birleşmeyerek Ramat Rahel 1 ile benzer bir görünüm almıştır.

Kat. No. : 36 (Ramat Rahel 7)

Levha : -

Ölçüler : -

Buluntu Yeri : 380 numaralı merkezi avlunun doğusunda Ramat Rahel 6'nın hemen yakınında 396 lokus numaralı alan içinde yer alan Roma hamamının duvarında devşirme olarak kullanılmış şekilde ele geçmiştir.

Sergilendiği Yer : Ramat Rahel keşif koleksiyonu, Kudüs.

Malzeme : Yumuşak Nari Kireçtaşı.

Yayınlar : Aharoni 1961, 103-104; Betancourt 1977, 40-43; Shiloh 1979a, 8

Tanım : Hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Kat. No. : 37 (Ramat Rahel 8)

Levha : 28.3

Ölçüler : Gen.108 cm; Yük. 50 cm; Der. 44 cm; Taban ya da Üçgen Gen. 57 cm; Abakus Yük. 7 cm

Buluntu Yeri : 380 numaralı merkezi avlu içerisinde yer alan 338 numaralı odada 375 numaralı kapı yanında bulunmuştur.

Sergilendiği Yer : Ramat Rahel keşif koleksiyonu, Kudüs.

Malzeme : Yumuşak Nari Kireçtaşı.

Yayınlar : Aharoni 1961, 103-104; Aharoni 1964, 28-29, Pl. 42.1; Betancourt 1977, 40-43; Shiloh 1979a, 9-10, Pl. 13.1; Pienaar 2008, 60

Tanım : Tek yüzünden işlenmiş olan başlık neredeyse tam olarak ele geçmiştir. Başlığın volütleri her iki tarafta da kısmen tahrip olmuştur. Genel düzenleme açısından kentin diğer başlıkları ile aynı olan başlıkta üç bantlı merkezi üçgenin üst iki yanına yapılmış olan halka bezemelerde işçilik hatası göze çarpmaktadır. Dış volüt

bantlarından sağdakinin soldakine göre merkezi üçgene biraz daha yukarıdan birleşmesinden dolayı merkezi üçgenin iki yanında yer alan boşluklar eşitliğini kaybetmiştir. Bu işçilik hatası da halka bezemelerden sağdakinin soldakine göre daha küçük yapılmasına sebep olmuştur. Halka bezemelerin çevresindeki alanlar yine dar olmasından dolayı perdahlanmayarak kabaca bırakılmıştır. Sağ volüt alt yaprağı korunmuş olan başlığın diğer volüt yaprakları tahrip olmuştur. Yan yüzlerde başlığın dış hatlarının bir bölümü de izlenebilmektedir. Abaküs burada da Ramat Rahel 1’de olduğu gibi kalın bir şekilde yapıp giriş kanalı başlık yüzeyi ile birleştirilmemiştir. Üst yüzeyleri hafif oval bırakılmış olan kabartma bantlarının yüzeye birleştiği alanların daha derin olmasından dolayı burada da orta kısımlar dışbükey bir görünüm kazanmıştır.

Kat. No.	: 38 (Ramat Rahel 9)
Levha	: 28.4
Ölçüler	:-
Buluntu Yeri	: 380 numaralı merkezi avlu içerisinde yer alan 375 numaralı kapının hemen yanında devşirme kullanılmış olarak IVA tabakasına ait duvar içinde ele geçmiştir.
Sergilendiği Yer	: Ramat Rahel keşif koleksiyonu, Kudüs.
Malzeme	: Yumuşak Nari Kireçtaşı.
Yayınlar	: Aharoni 1961, 103-104; Aharoni 1964, 28-29, Pl. 42.2; Betancourt 1977, 40-43; Shiloh 1979a, 9-10
Tanım	: Neredeyse tam olarak ele geçmiş olan Ramat Rahel 8’in hemen yanında bulunan başlık parçası hakkında bilgi oldukça kısıtlıdır. Başlığın sağ tarafına ait parça alt volüt yaprağı ve merkezi üçgene ait bantların bir kısmını içermektedir. Hafiri tarafından kentın diğer

başlıkları ile aynı ölçüde olduğu belirtilmiş olan başlığın net ölçüleri bilinmemektedir.

Kat. No. : 39 (Ramat Rahel 10)

Levha : 30.1-2

Ölçüler : Gen. 116 cm; Yük. 59 cm; Der. 39 cm; Taban ya da Üçgen Gen. 52 cm; Abakus Yük. 7 cm

Buluntu Yeri : Columbarium 800'de altar olarak tekrar kullanılmış şekilde bulunmuştur.

Sergilendiği Yer : İsrail Cumhurbaşkanı'nın resmi konutunda yer almaktadır.

Malzeme : Yumuşak Nari Kireçtaşı.

Yayınlar : Aharoni 1961, 103-104; Aharoni 1964, 28-29, Fig. 3, Pl. 16; Betancourt 1977, 40-43; Shiloh 1979a, 9-10

Tanım : Sağ üst köşesindeki kırık haricinde tam olarak ele geçmiş olan başlığın tek yüzü işlenmiştir. Genel karakteristikleri açısından kent diğer başlıkları ile benzerdir. Yüzeyi yoğun şekilde tahribata uğramış olan başlığın arka yüzü kabaca bırakılmış, yan yüzleri ise kısmen işlenmiştir.

Kat. No. : 40 (Ramat Rahel 11)

Levha : 30.3

Ölçüler : Korunan Gen. 17,5 cm; Korunan Yük. 12,5 cm

Buluntu Yeri : B1 alanında yer alan B157 karesi içerisinde yüzeyde bulunmuştur.

Sergilendiği Yer : Ramat Rahel keşif koleksiyonu, Kudüs. Env. No. 2022/50.

Malzeme : Yumuşak Nari Kireçtaşı.

Yayın : Lipschits 2011, 209-210, Fig. 3

Tanım : Başlığın sağ halka bezemesinin bir kısmı ile abakusun bir bölümünü içeren küçük bir parçadır. Herhangi bir fotoğrafı yayınlanmamıştır.

Kat. No. : 41 (Ramat Rahel 12)

Levha : 30.4

Ölçüler : Korunan Gen. 25 cm; Korunan Yük. 20 cm

Buluntu Yeri : C1 alanının güneyinde 824 lokus numaralı alanda yer alan Pers Dönemi sonu ya da Hellenistik Dönem başına tarihlenen tahribat tabakası sonucunda büyük boyutlu taşlardan oluşmuş döküntü içerisinde bulunmuştur.

Sergilendiği Yer : Ramat Rahel keşif koleksiyonu, Kudüs. Env. No. 3508/50.

Malzeme : Yumuşak Nari Kireçtaşı.

Yayın : Lipschits 2011, 209-210, Fig. 3

Tanım : Başlığın sol alt bölümünün bir kısmından oluşan parça alt volüt yaprağı, dış volüt kabartma bandının bir bölümü ile iç volüt kabartma bandının dönüş yaptığı uç kısmını içermektedir. Herhangi bir fotoğrafı yayınlanmamıştır.

Kat. No. : 42 (Ramat Rahel 13)

Levha : 30.5, 31.1

Ölçüler : -

Buluntu Yeri : B2 alanında yer alan 10064 lokus numaralı alan içerisinde bulunmuştur.

Sergilendiği Yer : Ramat Rahel keşif koleksiyonu, Kudüs. Env. No. 2482/50.

Malzeme : Yumuşak Nari Kireçtaşı.

Yayın : Lipschits 2011, 209-210, Fig. 3

- Tanım : Başlığın sol üst köşesine ait olan parça abakusun sol bitimini, üst volüt yaprağının tümünü ve volüt dış kabartma bandının küçük bir kısmını içermektedir. Herhangi bir fotoğrafı yayınlanmamıştır.
- Kat. No. : 43 (Kudüs)
- Levha : 32.2
- Ölçüler : Gen. 130 cm; Yük. 60 cm; Der. 43 cm; Taban ya da Üçgen Gen. 45 cm; Abakus Yük. 10 cm
- Buluntu Yeri : Davud'un şehrinde P alanında devşirme olarak geç dönem duvarı içinde kullanılmış şekilde ele geçmiştir.
- Sergilendiği Yer : İsrail Müzesi, Kudüs. Env. No. 683455
- Malzeme : Mizzi Ahmar (yerel kireçtaşı çeşidi)
- Yayınlar : Kenyon 1963, 16; Betancourt 1977, 38, Pl. 21; Shiloh 1979a, 10-11, Pl. 15.1-2; Shiloh 1981, 169; Prag 1987, 121-122; Faust 1996, 14-15, Fig. 5; Pienaar 2008, 60; Gorbea & Ortiz 2010, 245-246, Fig. 203.D; Franklin 2011, 137
- Tanım : Tek yüzünden işlenmiş başlık diğer başlıklara göre çok daha kaliteli bir işçiliğe sahiptir. İki parça halinde bulunan başlık bugün restore edilmiş şekilde sergilenmektedir. Volütlerin ve halka bezemelerinin simetrik olarak işlendiği başlıkta volüt gözleri oluşturulmuştur. Volüt yaprakları diğer örneklerdeki gibi altta büyük üstte ise küçüktür. Farklı olarak diğer başlıklarda alt ve üst volüt yapraklarının kalınlıkları hemen hemen eşitken bu başlıkta üst yapraklar altlara göre son derece ince yapılmıştır. Başlık tabanı ile aynı hizada olan volüt alt yapraklarının başlangıç noktası diğer başlıklarda gördüklerimizin aksine merkezi üçgen tabanının 12 cm üzerinden başlayarak iç volüt bandının ortasına kadar girmiştir. Başlıkta üç dikey kabartma bandı ile oluşturulmuş merkezi üçgenin sol alt bölümü tamamlanmıştır. Ramat Rahel örneklerine göre daha dar ve daha yüksek olan merkezi üçgenin kabartma bantlarının her

biri 2 cm kalınlığındadır. Merkezi üçgenin üst iki yanında yer alan halka bezemelerinin bulunduğu 2 cm derinliğindeki alan diğer örneklerde gördüğümüzün aksine kaba bir şekilde bırakılmayarak düzleştirilmiştir. Başlık üzerindeki tüm kabartma bantları incelikle işlenerek tam bir yarım dairevi görünüm kazanmıştır. Kabartma bantlarının yüzeye birleştiği alanların 1,5 cm derinliğe sahip olmasından dolayı orta kısımlar dışbükey bir görünüm almıştır. Başlığın tabanı, yan yüzleri, arkası ve üzeri son derece iyi perdahlanmıştır. Yan yüzlerde abakus, volüt ve volüt yaprakları tüm detayları ile belirtilmiştir. Bu da başlığın yan yüzlerinin görünür olduğuna işaret etmektedir. Bununla birlikte abakus üzerinde küçük vuruşlarla şekillendirilmiş ve tüm başlık boyunca ilerleyen 14 cm genişliğinde bir kanal oyulmuştur. Başlığın her iki kenarından 35 cm içeride iki dübel ya da zıvana yuvası yer almaktadır. Başlık üzerindeki kanal içerisinde yer alan bu iki dübel ya da zıvana yuvası başlığın tavan yapısına ait bir kirişe bağlandığını göstermektedir.

- Kat. No. : 44 (Mudaybi 1)
- Levha : 34.1-2
- Ölçüler : Gen. 188 cm; Yük. 92 cm; Der. 44 cm (Mattingly *vd.* (1999, 136) başlığın ölçülerini 188 x 78-92 x 48-51 cm olarak verir.)
- Buluntu Yeri : B alanında yer alan kale kalıntılarının arasında yüzeyden bulunmuştur.
- Sergilendiği Yer : Mutah Üniversitesi'nde yer almaktadır. Env. No. BN-9:001
- Malzeme : Kireçtaşı.
- Yayınlar : Glueck 1933, 1-3, Fig. 2; Betancourt 1977, 43-44, Pl. 25; Shiloh 1979a, 11, Pl. 16.1; Negueruela 1982, 395-401; Sauer 1982, 82; Bikai & Egan 1996, 512, Fig. 3; Drinkard 1997, 249-250; Mattingly *vd.* 1999, 135-136

Tanım : Doğu kapısının neredeyse tam orta bölümünde, kapının iç duvar hattının yaklaşık 3,5 m batısında sağlam olarak bulunan başlığın tek yüzü işlenmiştir. Tabanı kuzeye doğru bakan başlık yatay bir şekilde yüzeyde bulunmuştur. Üzerindeki süslemeler açısından Ramat Rahel ve Kudüs başlıklarına benzeyen başlık işçiliği ve ebatları bakımından oldukça farklıdır. Başlık ortada çift kabartma bandına sahip geniş bir merkezi üçgen, bu merkezi üçgenden dikey yükselen volütler, ince bir hat şeklinde işlenmiş bir abakus ve bu üç bölümün arasında kalan boşlukta yer alan halka bezemelerden oluşmaktadır. Volüt yapraklarının oluşturulmadığı başlıkta geniş merkezi üçgen başlığa olduğundan büyük bir görünüm kazandırmıştır. Merkezi üçgene doğru çekilmiş olan volüt bantlarının ortasında volüt gözleri de oluşturulmuştur. Önemli bir detay olarak iç volüt bantları merkezi üçgen üzerinden değil tabandan başlamaktadır. Bununla birlikte 15-20 cm kadar merkezi üçgene yapışık şekilde yükselmektedir. Mudaybi'den ele geçen başlıkların hepsi süsleme açısından benzer özelliklere sahiptir.

Kat. No. : 45 (Mudaybi 2)

Levha : 34.3-4

Ölçüler : Gen. 190 cm; Yük. 98 cm; Der. 45 cm

Buluntu Yeri : B alanında yer alan O-8 karesinin güneybatı köşesinde bulunmuştur. Kırık olan köşesine ait küçük parça ise O-9 karesinde bulunmuştur.

Sergilendiği Yer : Mudaybi'de bulunmaktadır.

Malzeme : Kireçtaşı.

Yayınlar : Drinkard 1997, 249-250; Mattingly *vd.* 1999, 135-136

Tanım : Başlık baş aşağı durur vaziyette tamamen toprağa gömülmüş olarak bulunmuştur. Sağ alt köşesine ait olan ve merkezi üçgen bantları ile iç volüt bandının başlangıç noktalarını barındıran parça

O-9 karesi içinde duvarda devşirme olarak kullanılmış şekilde bulunmuştur. Başlık ebatları ile Aiol stil başlıklar arasındaki en yüksek, Megiddo'nun 4 ve 5 numaralı başlıklarından sonra ise en geniş başlık olma özelliğine sahiptir.

Kat. No. : 46 (Mudaybi 3)
Levha : 34.5-6
Ölçüler : Gen. 118 cm; Yük. 98 cm; Der. 45 cm
Buluntu Yeri : B alanında yer alan O-8 karesinin güneybatı köşesinde bulunmuştur.
Sergilendiği Yer : Mudaybi'de bulunmaktadır.
Malzeme : Kireçtaşı.
Yayın : Mattingly *vd.* 1999, 135-136
Tanım : Alandaki diğer başlıklar gibi tek yüzü işlenmiş olan başlık Mudaybi 1'in bir metre kadar batısında ele geçmiştir. Başlığın sağ tarafına ait parçada merkezi üçgenin bir kısmı, sağ halka bezemesi, abakusun bir kısmı ve sağ volüt bantlarının tamamı görülmektedir. Genel hatları ve süsleme detayları açısından alanın diğer başlıklarıyla nerdeyse aynı olan başlık, 98 cm yüksekliği ile Mudaybi 2'ye benzemektedir. Korunan kısmına göre başlığın üst yüzü düzleştirilmiş ve yan yüzü tüm detayları ile bitirilmiştir.

Kat. No. : 47 (Mudaybi 4)
Levha : 35.1
Ölçüler : Korunan Gen. 42 cm; Korunan Yük. 47 cm; Der. 46 cm
Buluntu Yeri : B alanında yer alan O-8 karesinde bulunmuştur.
Sergilendiği Yer : Mudaybi'de bulunmaktadır.
Malzeme : Kireçtaşı.

Yayın	: Mattingly <i>vd.</i> 1999, 135-136
Tanım	: Devşirme olarak geç dönem duvarı içinde bulunmuş başlık parçası merkezi üçgenin sol alt köşesinden oluşmaktadır. Diğerleri gibi tek yüzünden işlenmiş olan parça Mudaybi 3'ün yaklaşık 6 m batısında bulunmuştur. Merkezi üçgenin sol iki kabartma bandı ile sol volütün çok küçük bir bölümünden oluşan parçada başlık tabanının da küçük bir bölümü görülmektedir. Yerleşimdeki başlıkların hepsinin doğu kapısı açıklığı ile aynı doğrultuda ele geçmiş olması başlıkların bu kapıda kullanılmış olma ihtimalini güçlendirmiştir. Orijinal yerlerinden çok uzağa götürülmemiş diğer başlıklara karşın sadece bu başlık parçası ikinci kullanım için çok daha uzağa taşınmıştır.
Kat. No.	: 48 (Mudaybi 5)
Levha	: 35.2-3
Ölçüler	: Gen. 186 cm; Yük. 93 cm; Der. 47 cm; Taban ya da Üçgen Gen. 165. (Mattingly <i>vd.</i> (1999, 136) başlığın ölçülerini 190 x 95-100 x 48-52 cm olarak verir.)
Buluntu Yeri	: B alanında yer alan N-9 karesi içerisinde devşirme olarak duvarda kullanılmış şekilde bulunmuştur.
Sergilendiği Yer	: Mudaybi'de bulunmaktadır. Env. No. BN-9:009
Malzeme	: Kireçtaşı.
Yayınlar	: Drinkard 1997, 249-250, Fig. 1-2; Herr 1997, 173; Mattingly 1997, 214-215, Fig. 1; Bikai & Egan 1998, 576, Fig. 4; Mattingly <i>vd.</i> 1999, 135-136, Fig. 15-16
Tanım	: N-9 karesi içerisinde yer alan duvarın en sonunda yüz üstü durur vaziyette bulunmuş başlığın tek yüzü işlenmiştir. Ölçüleri Mudaybi 1 ile benzer olan başlık diğer örneklerle benzer şekilde çift kabartma bantlı bir merkezi üçgene, bu merkezi üçgenin üst iki

yanında halka bezemelere, tek banttın oluşan taban hattına, üzerinde her hangi bir kanal ya da zıvana yuvası olmayan abakus hattına ve kenarlarda merkezi üçgenden dikey yükselen volütlere sahiptir. Yüzeyi oldukça iyi korunmuş olan başlıkta yoğun işçilik hatası görölmektedir. Volütlerin hatalı yerleştirilmesinden dolayı simetri bozulmuştur. Başlığın sol volüt iç bandı merkezi üçgenin tabanından, dış volüt bandı ise merkezi üçgenin yaklaşık olarak ortasından başlamaktadır. Tam olarak ele geçmiş diğer tüm Mudaybi başlıklarında da aynı olan bu durum başlığın sağ volüt bantlarında farklılık göstermiştir. Dış volüt bandı burada da merkezi üçgenin yaklaşık olarak ortasından başlarken iç volüt bandı merkezi üçgenin tabanından yükselmiş fakat neredeyse merkezi üçgene yapışık olarak ilerlemiştir. Bu durum başlığın sağ tarafının sol tarafına göre daha dar bir duruma gelmesine yol açmıştır. Ayrıca merkezi üçgen, abakus ve volütler arasında kalan boş alanlardan sağdaki, soldakine göre dar kalmış ve bunun neticesinde sağ halka bezeme soldakine göre daha küçük şekillendirilmiştir.

Kat. No.	: 49 (Ain Sara)
Levha	: 36.1
Ölçüler	: Gen. 125 cm; Yük. 76 cm; Tahmini Der. 58 cm
Buluntu Yeri	: Kerak'ın 3,8 km batısında, Wadi Kerak yolu üzerinde yer alan Ain Sara park ve restoranına nereden getirildiği bilinmemektedir.
Sergilendiği Yer	: Ain Sara park ve restoranının dış duvarı içerisinde devşirme kullanılmıştır.
Malzeme	: Kireçtaşı.
Yayın	: Donner & Knauf 1985, 429-30; Herr 1997, 173
Tanım	: H. Donner ve E.A. Knauf tarafından 1983'de keşfedilmiş olan başlık Kerak araştırma ekibi tarafından 1997'de fotoğraflanmıştır.

Genel olarak Mudaybi başlıkları ile aynı karakteristiğe sahip olan başlıkta ünük bir özellik olarak merkezi üçgenin altında çift kabartma bandı görülmektedir. Kabartma bantlarının kalınlıkları tüm yüzeyde eşit şekilde verilmiş olan başlığın tam derinliği bugün hala duvar içinde olmasından dolayı verilememektedir. Başlığın orijinal yeri bilinmemekle birlikte Ain Sara çevresinden ele geçtiği kaydedilmiştir.

Kat. No. : 50 (Amman 1)

Levha : 36.2-3

Ölçüler : Korunan Gen. 60 cm; Yük. 50 cm; Der. 40 cm

Buluntu Yeri : Aşağı Roma tiyatrosuna bakan Roma tapınağının yaklaşık 300 m doğusunda yer alan aşağı kale terasının güney duvarında ele geçmiştir.

Sergilendiği Yer : Amman Kale Müzesi. Amman.

Malzeme : Kireçtaşı.

Yayın : Najjar 1999, 109; Herr 1997, 149

Tanım : Çift yüzlü olarak işlenmiş bir başlığın sol volüt kısmına ait olan parça 1993'de bulunmuştur. Megiddo (3 başlık), Hazor (1 başlık) ve Ramat Rahel'den (1 başlık) sonra çift yüzlü başlık ele geçen dördüncü kent Amman'dır. Korunan volüt parçası kalınlığı ve bantlarının şekline göre Ain Sara ve Mudaybi başlıklarına benzemektedir. Üst volüt yaprağının ve volüt gözünün detaylandırıldığı başlıkta iç volüt kabartma bantları, dış volüt kabartma bantlarına göre daha ince yapılmıştır. Üst yüzün ve yan yüzün işlendiği başlıkta volüt yaprağı tüm yan yüz boyunca devam etmektedir.

Kat. No. : 51 (Amman 2)

Levha : 36.4

Ölçüler :-

Buluntu Yeri : Amman kalesinden bulunduğu belirtilmiştir.

Sergilendiği Yer : Amman Kale Müzesi. Amman.

Malzeme : Kireçtaşı.

Yayın : Lipschits 2011, 217

Tanım : Tek yüzü işlenmiş olarak bulunan başlık parçası sağ volüt ve merkezi üçgeni içermektedir. İşçilik bakımından oldukça kaba olan başlıkta merkezi üçgen alışıla gelmişin dışında oldukça dardır. Bununla birlikte işçilik hatasından kaynaklı olarak merkezi üçgenin sağ bandı sol bandına göre çok daha dik yapılmıştır. Başlıkta dış volüt bandı merkezi üçgenin en üst noktasından başlarken iç volüt bandı merkezi üçgen tabanının biraz üzerinden başlamıştır. Volüt gözünün oluşturulduğu başlıkta volüt yapraklarına dair herhangi bir veri bulunmamaktadır. Başlıkta abakusa dair herhangi bir bilgi verilmemesine karşın orijinal olan sağ tarafta abakusun varlığı net olmamakla birlikte kısmen seçilebilmektedir. Başlık yüzeyleri perdahlanmamış ve kabaca bırakılmıştır.

LEVHALAR LİSTESİ

- Levha 1: Aiol stil başlıkların ele geçtiği yerleşim yerlerinin coğrafi dağılımı (Betancout 1977, Fig. 4).
- Levha 2: 1. Aiol stil başlıkların yapım aşamaları (Shiloh 1979a, Fig. 9).
2. Kabartma bantları aşamaları (Shiloh 1979a, Fig. 10).
- Levha 3: 1. Megiddo genel görünüm (Novacek 2011, Fig. 4).
2. Megiddo başlıklarının buluntu alanları. Noktalı alanlar IVA tabakasına ait yapıları, taralı alanlar ise VA-IVB tabakasına ait yapıları göstermektedir (Yadin 1970, Fig. 2).
- Levha 4: Megiddo 338 numaralı yapıda Aiol stil başlıkların olası kullanım önerisi (May 1935, Pl. VI).
- Levha 5: 1. Aiol stil başlıkların 338 numaralı yapıdaki kullanım önerisi (Lamon & Shipton 1939, Fig. 68).
2. Kıbrıs, Golgoi'den ele geçen Aiol stil başlık örneği (Shiloh 1977, Pl. IIA).
- Levha 6: 1. Megiddo 1, ön yüz (Shiloh 1979a, Pl. 3.1).
2. Megiddo 2, ön yüz (Novacek 2011, Fig. 43a), arka yüz ve taban (May 1935, Pl. X).
- Levha 7: 1. Megiddo 4, ön yüz, taban ve üst yüz (May 1935, Pl. XI).
2. Megiddo 5, ön yüz, taban ve üst yüz (May 1935, Pl. XI).
- Levha 8: 1. Megiddo 4 ve 5 numaralı başlıkların 1567 numaralı kapı içerisindeki olası kullanım önerisi (Lamon & Shipton 1939, Fig. 29).
2. Megiddo 4 ve 5 numaralı başlıkların tamamlama önerisi (Lamon & Shipton 1939, Fig. 18).
- Levha 9: 1. Megiddo 4 ve 5 numaralı başlıkların ahşap dikme için volüt motifli kaide olarak olası kullanımı (Franklin 2011, 137, Fig. 4).

2. Aiol stil başlıkların sütun kaidesi, sütun başlığı ya da adak başlığı olarak kullanımını gösteren Sippar kabartması (Woods 2004, Fig.1).

Levha 10: 1. Megiddo 6, ön yüz (Shiloh 1979a, Pl. 5:2).

2. Megiddo 7, ön yüz (Shiloh 1979a, Pl. 6:1).

3. Megiddo 8, ön yüz (Shiloh 1979a, Pl. 6:2).

Levha 11: 1. Megiddo 9, ön yüz. (http://www.antiquities.org.il/t/Item_en.aspx?pic_id=3&CurrentPageKey=5&q=capital :14.01.2013).

2. Megiddo 10, ön yüz (R. Kendirci).

3. Megiddo 10, arka yüz (R. Kendirci).

4. Megiddo 10, üst yüz (R. Kendirci).

Levha 12: 1. Megiddo 10, sol yan yüz (R. Kendirci).

2. Megiddo 10, sağ yan yüz (R. Kendirci).

3. Megiddo 11, ön yüz (Novacek 2011, Fig. 43b).

4. Megiddo 13, ön yüz (Shiloh 1976, Pl. 2).

5. Megiddo 13, arka yüz (Shiloh 1976, Pl. 2).

Levha 13: 1. Samaria başlıklarının yaklaşık buluntu alanları (Shiloh 1979a, Fig. 3).

2. Samaria başlıklarının olası kullanım pozisyonu (Albright 1949, Fig. 35).

Levha 14: 1. Samaria 1, ön yüz (Betancourt 1977, Pl. 9).

2. Samaria 2, ön yüz (Shiloh 1979a, Pl. 9:2).

3. Samaria 3, ön yüz. (http://www.antiquities.org.il/t/item_en.aspx?indicator=6&CurrentPageKey=4 :14.01.2013).

Levha 15: 1. Samaria 6, ön yüz (Shiloh 1976, Pl. 3).

2. Samaria 7, ön yüz (Shiloh 1976, Pl. 5).

3. Samaria 7, üst yüzey (Shiloh 1976, Pl. 4).

- Levha 16: 1. Hazor genel görünüm. (http://humweb.ucsc.edu/gweltaz/courses/history/israel/lectures/04_LB.html : 14.01.2013).
2. Hazor yerleşim planı. (<http://www.bethsuryoyo.com/forum/viewtopic.php?f=1&t=2606> : 14.01.2013).
- Levha 17: 1. Hazor başlıklarının buluntu durumu (Yadin 1970, Fig. 8).
2. Hazor 1, ön yüz (R. Kendirci).
3. Hazor 1, sağ arka yüz (R. Kendirci).
4. Hazor 1, sol arka yüz (R. Kendirci).
- Levha 18: 1. Hazor 2, ön yüz (R. Kendirci).
2. Hazor 2, arka yüz (R. Kendirci).
3. Hazor 2, sol yan yüz (R. Kendirci).
4. Hazor 2, sağ yan yüz (R. Kendirci).
- Levha 19: 1. Hazor başlıklarının kullanım önerisi (Shiloh 1979a, Fig. 14).
2. Hazor başlıklarının İsrail Müzesinde yer alan canlandırması (R. Kendirci).
- Levha 20: 1. Tel Dan genel görünüm. (<http://ferrelljenkins.wordpress.com/2011/08/22/known-but-mostly-unknown/> : 14.01.2013).
2. Tel Dan yerleşim planı (Biran 1994, Fig. 4).
- Levha 21: Tel Dan, kapı planı (Biran 1994, Fig. 194).
- Levha 22: 1. Tel Dan1, ön yüz (Biran 1994, Fig. 209).
2. Tel Dan 1, çizim (Biran 1994, Fig. 209).
3. Tel Dan 2, çizim (Biran 1994, Fig. 201).
- Levha 23: 1. Mount Gerizim 1, ön yüz ve çizim (Stern & Magen 2002, Fig. 1).
2. Nora'da ele geçen stel üzerinde tapınak ya da mezar gibi dini içerikli bir yapının lentosunda ya da ön cephesinde uraei betimleri (Stern & Magen 2002, Fig. 10).

- Levha 24: 1. Mount Gerizim 2, ön yüz ve çizim (Stern & Magen 2002, Fig. 2).
2. Mount Gerizim 3, volüt parçası (Stern & Magen 2002, Fig. 3).
3. Shechem, ön yüz (Betancourt 1977, Pl. 17).
- Levha 25: 1. Ramat Rahel genel görünüm. (http://www.tau.ac.il/~rmtrachl/the_site.html : 14.01.2013).
2. Ramat Rahel başlıklarının buluntu alanları (R. Kendirci).
- Levha 26: 1. Ramat Rahel 1, ön yüz (R. Kendirci).
2. Ramat Rahel 1, detay (R. Kendirci).
3. Ramat Rahel 1, yan yüzler (R. Kendirci).
4. Ramat Rahel 2, ön yüz (R. Kendirci).
- Levha 27: 1. Ramat Rahel 2, arka yüz (Shiloh 1979a, Pl. 12:1).
2. Ramat Rahel 2, detay (R. Kendirci).
3. Ramat Rahel 2, sol yan yüz (R. Kendirci).
4. Ramat Rahel 2, giriş yuvası (üst yüz) (Shiloh 1979a, Pl. 12:2).
5. Ramat Rahel 4, çizim (Shiloh 1979a, Fig. 5).
6. Ramat Rahel 5, ön yüz (Shiloh 1979a, Pl. 13:3).
- Levha 28: 1. Ramat Rahel 5, çizim (Shiloh 1979a, Fig. 6).
2. Ramat Rahel 6, çizim (Shiloh 1979a, Fig. 7).
3. Ramat Rahel 8, ön yüz (Aharoni 1964, Pl. 42:1).
4. Ramat Rahel 9, sağ volüt (Aharoni 1964, Pl. 42:2).
- Levha 29: 1. Ramat Rahel Columbarium 800 genel görünüm (R. Kendirci).
2. Ramat Rahel Columbarium 800 iç görünüm (R. Kendirci).
- Levha 30: 1. Ramat Rahel 10, çizim (Aharoni 1964, Pl. 3).
2. Ramat Rahel 10, ön yüz (Aharoni 1964, Pl. 16:1).
3. Ramat Rahel 11, çizim (Lipschits 2011, Fig. 3).

4. Ramat Rahel 12, çizim (Lipschits 2011, Fig. 3).

5. Ramat Rahel 13, çizim (Lipschits 2011, Fig. 3).

Levha 31: 1. Ramat Rahel 11, 12 ve 13 numaralı parçalarının başlık üzerindeki yerleri (Lipschits 2011, Fig. 3).

2. Ramat Rahel'den ele geçen Aiol stil başlık şeklindeki pencere korkulukları, İsrail Müzesi (R. Kendirci).

Levha 32: 1. Kudüs içerisinde Davud'un Şehrinin konumu (Shiloh 1979b, 166).

2. Kudüs başlığı ön yüz (R. Kendirci).

Levha 33: 1. Mudaybi genel görünüm. (<http://www.vkrp.org/studies/historical/iron-age-gates/images/image009.jpg> : 14.01.2013).

2. Mudaybi başlıklarının kapı kompleksi içerisindeki yaklaşık buluntu yerleri. (<http://www.vkrp.org/studies/historical/iron-age-gates/images/image015.jpg> : 14.01.2013).

Levha 34: 1. Mudaybi 1, ön yüz, buluntu hali. (<http://www.vkrp.org/studies/historical/capitals/info/deface.asp> : 14.01.2013).

2. Mudaybi 1, ön yüz, şimdiki hali. (<http://www.vkrp.org/studies/historical/capitals/info/deface.asp> : 14.01.2013).

3. Mudaybi 2, ön yüz, buluntu hali. (<http://www.vkrp.org/studies/historical/capitals/info/capitals-Mudaybi.asp>: 14.01.2013).

4. Mudaybi 2, başlığın sağ alt köşesi. (<http://www.vkrp.org/studies/historical/capitals/info/capitals-Mudaybi.asp> : 14.01.2013).

5. Mudaybi 3, buluntu hali. (<http://www.vkrp.org/studies/historical/capitals/info/capitals-Mudaybi.asp> : 14.01.2013).

6. Mudaybi 3, ön yüz. (<http://www.vkrp.org/studies/historical/capitals/info/capitals-Mudaybi.asp> : 14.01.2013).

Levha 35: 1. Mudaybi 4, buluntu hali. (<http://www.vkrp.org/studies/historical/capitals/info/capitals-Mudaybi.asp> : 14.01.2013).

2. Mudaybi 5, buluntu hali. (<http://www.vkrp.org/studies/historical/capitals/info/capitals-Mudaybi.asp> : 14.01.2013).
 3. Mudaybi 5, ön yüz, buluntu hali (Drinkart 1997, Fig. 2).
- Levha 36:
1. Ain Sara başlığı ön yüz, buluntu hali. (<http://www.vkrp.org/studies/historical/capitals/info/capitals-recently-found.asp> : 14.01.2013).
 2. Amman 1, ön yüz, buluntu hali. (<http://www.vkrp.org/studies/historical/capitals/info/unpublished-fragments.asp> : 14.01.2013).
 3. Amman 1, arka yüz, buluntu hali. (<http://www.vkrp.org/studies/historical/capitals/info/unpublished-fragments.asp> : 14.01.2013).
 4. Amman 2, ön yüz. (<http://www.vkrp.org/studies/historical/capitals/info/unpublished-fragments.asp> : 14.01.2013).
- Levha 37:
1. Başlıkların duvara bitişik dikme üzerinde, arkası duvara bitişik olarak kullanımı (Shiloh 1979a, Fig. 12.1).
 2. Başlıkların duvara bitişik sığ dikme üzerinde bir kısmı duvarın içine gömülmüş olarak kullanımı (Shiloh 1979a, Fig. 12.2-3).
 3. Başlıkların dört bir yandan görülecek şekilde serbest duran bir sütun üzerinde kullanımı (Shiloh 1979a, Fig. 12.4).
- Levha 38:
1. P. P. Betancourt tarafından oluşturulan tipolojik sınıflandırma (Shiloh 1979a, Fig. 11).
 2. Y. Shiloh tarafından oluşturulan tipolojik sınıflandırma (Shiloh 1979a, Fig. 11).
- Levha 39: Mevcut örnekler ışığında yenilenen Aiol stil başlık tipolojisi (Shiloh 1979a, Fig. 11, yeniden düzenlenmiştir).
- Levha 40:
1. Erken Tunç Çağına ait hayat ağacı ya da palmye biçimli kutsal ağaç betimi (Franklin 2011, Fig. 2).
 2. Thabes'de 20. Sülale (MÖ 1185-1069) dönemine ait Sennadjem mezarından bitkisel motifli başlık betimi (Betancourt 1977, Fig. 2).

3. Geç Hitit I (MÖ 1200-950) dönemine ait Alacahöyük Ortostadı, Ankara Medeniyetler Müzesi (R. Kendirci).

Levha 41: 1. Knossos sarayı merkezi avlusunun güney girişinde bulunan “Tüylü Prens Freski”, (MÖ II. bin) (<http://www.minoanatlantis.com/pix/Minoan Priest King Feathered Prince of Lilies Fresco Art 650px.jpg> : 14.01.2013).

2. Miken A mezar halkasında bulunan 1428 numaralı stel (MÖ II. bin), Atina Ulusal Müzesi (N. Dirlik).

3. Aiol stil başlığın, palmye ağacının üçgen kabuki ve yarım tur dönüş yapan dalları ile ilişkilendirilmesi (Franklin 2011, Fig. 3).

Levha 42: 1. Megiddo VIIA tabakasında ele geçen, Geç Tunç IIB (MÖ 1300-1200) dönemine tarihlenen Mısır sanatı etkisinde fildişi applike üzerinde Aiol stil başlık betimi (Novacek 2011, Fig. 29).

2-3. Megiddo Prens Sarayından ele geçen Fenike sitili fildişi süs eşyaları (MÖ 13-12. yy.), Rockefeller Müzesi (R. Kendirci).

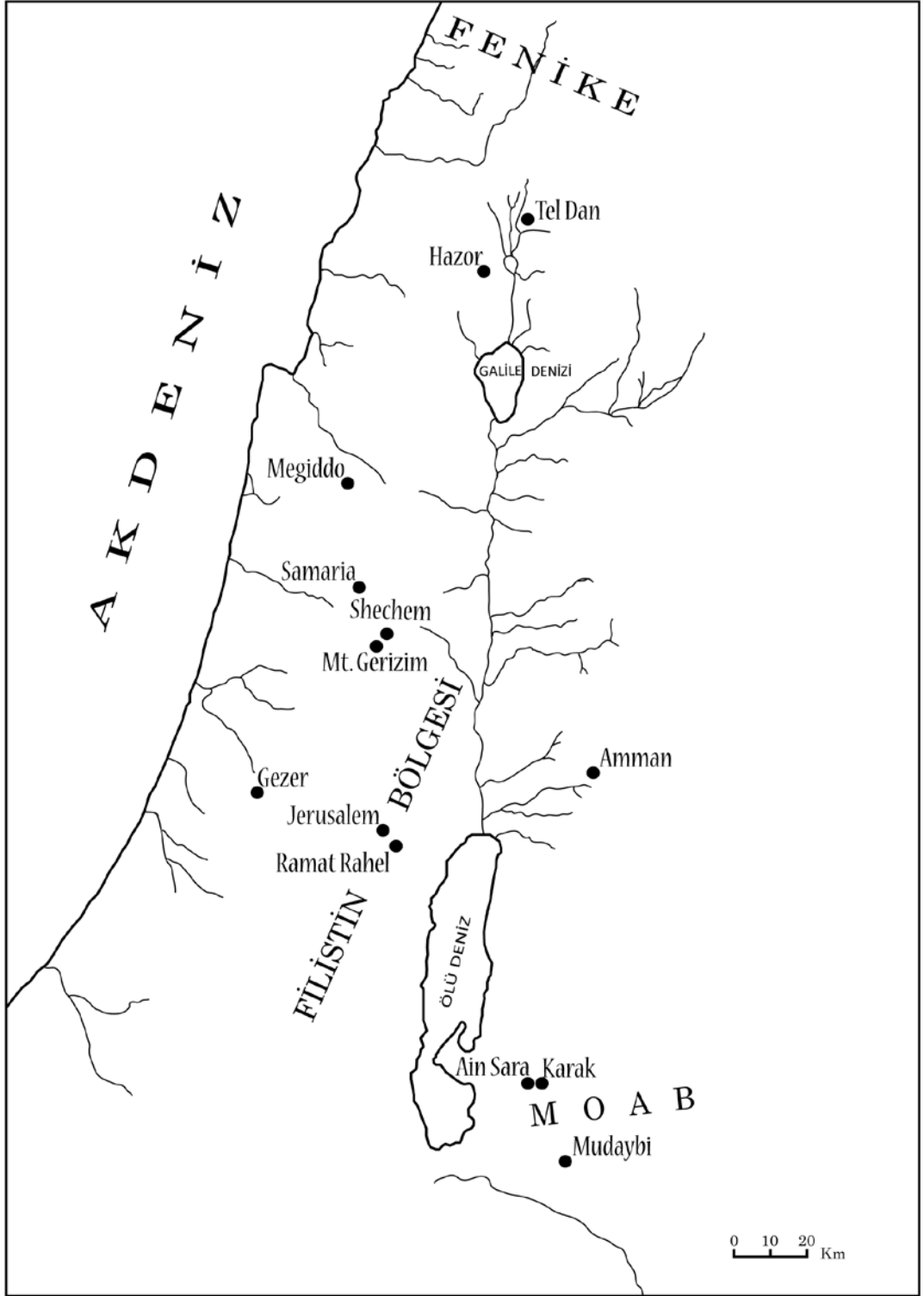
Levha 43: 1. Ürdün’de ele geçen ve MÖ 9. yy’a tarihlenen pişmiş toprak ev modeli, İsrail Müzesi (R. Kendirci).

2. MÖ 13-12. yy.’a tarihlenen pişmiş toprak buhurdan, Tell Ta’annek (İsrail), İstanbul Arkeoloji Müzesi (R. Kendirci).

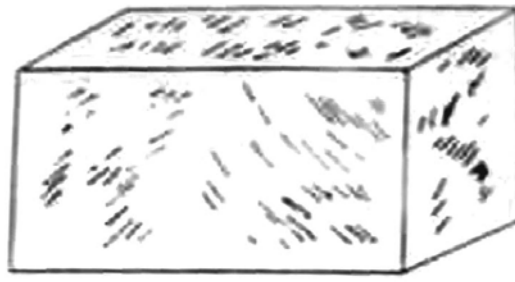
Levha 44: 1. Shechem genel görünüm ve “YHWH evi” olarak isimlendirilen tapınak formlu yapı. (http://www.netours.com/images/stories/general_art/beth/hebron/nablus/balata.jpg: 14.01.2013).

2. Davud’un şehri kazılarında ele geçen ve MÖ 9. yy’a tarihlenen kil mühür baskısı üzerinde Aiol stil başlık betimi (Reich *vd.* 2007, Fig. 6).

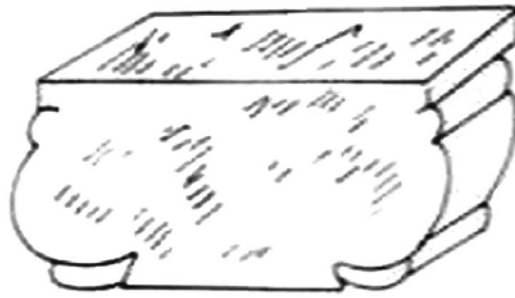
LEVHALAR

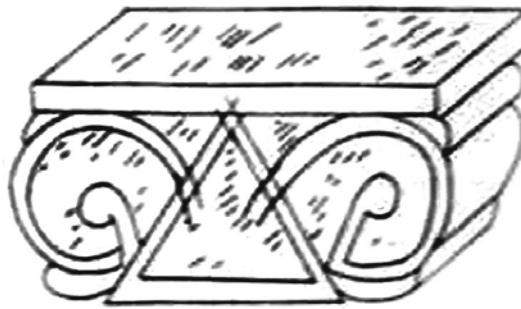
Aiol stil başlıkların ele geçtiği yerleşim yerlerinin coğrafi dağılımı.

1

2

3

4

1.

2.

3.

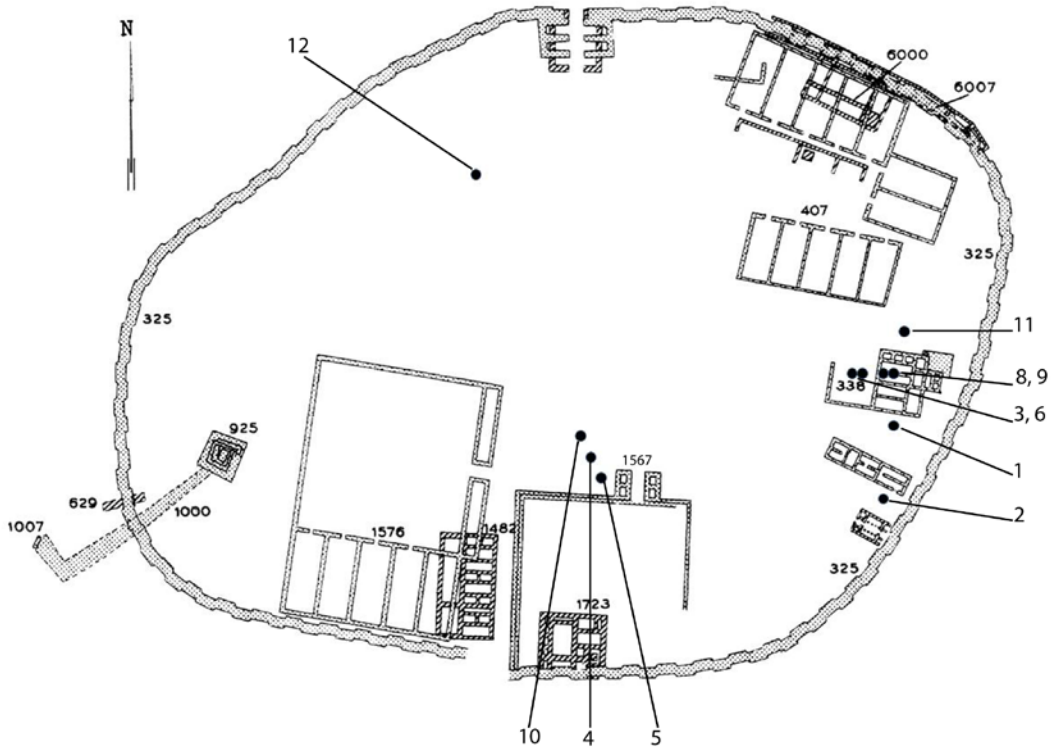
4.

1: Aiol stil başlıkların yapım aşamaları.

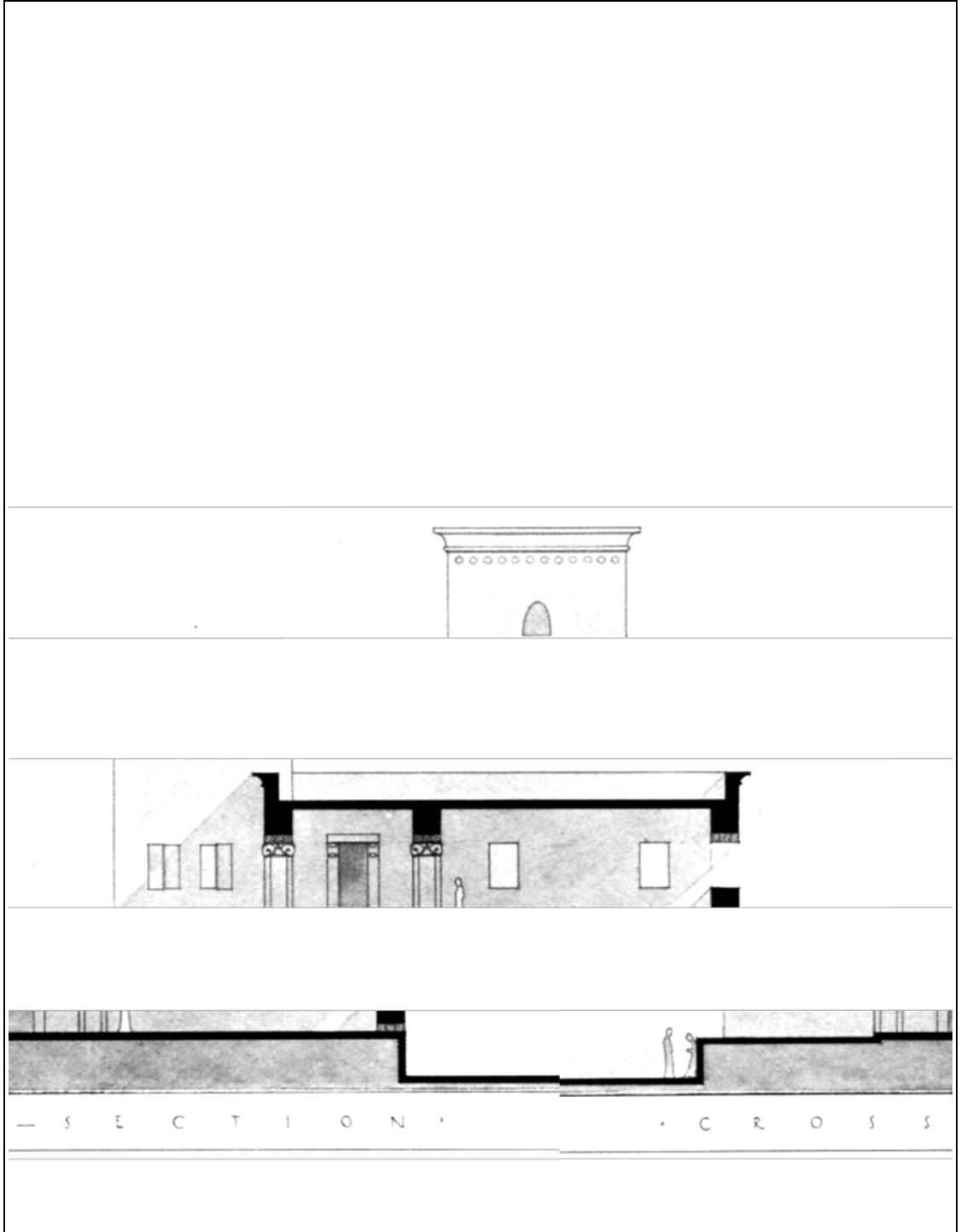
2: Kabartma bantları aşamaları.

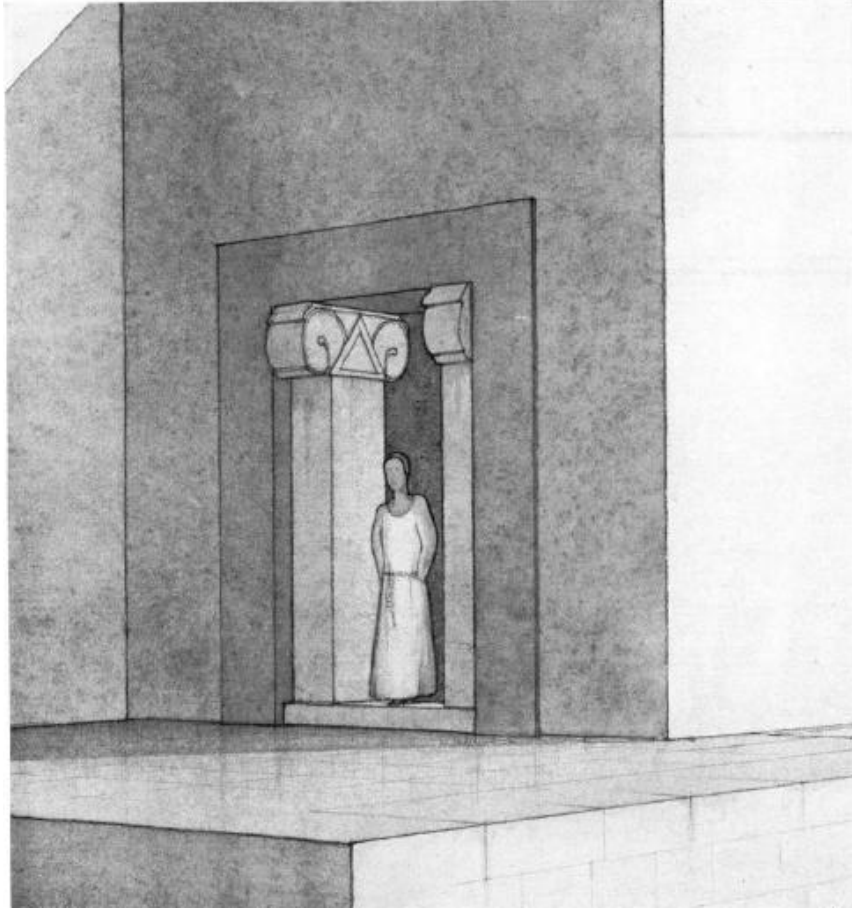
1: Megiddo genel görünüm.

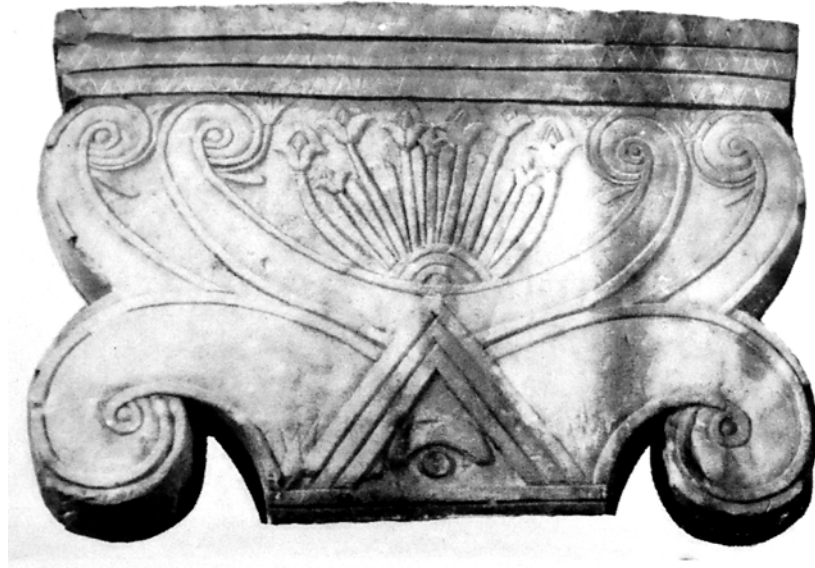
2: Megiddo başlıklarının buluntu alanları. Noktalı alanlar IVA tabakasına ait yapıları, taralı alanlar ise VA-IVB tabakasına ait yapıları göstermektedir.

Megiddo 338 numaralı yapıda Aiol stil başlıkların olası kullanım önerisi.

1: Aiol stil başlıkların 338 numaralı yapıdaki kullanım önerisi.

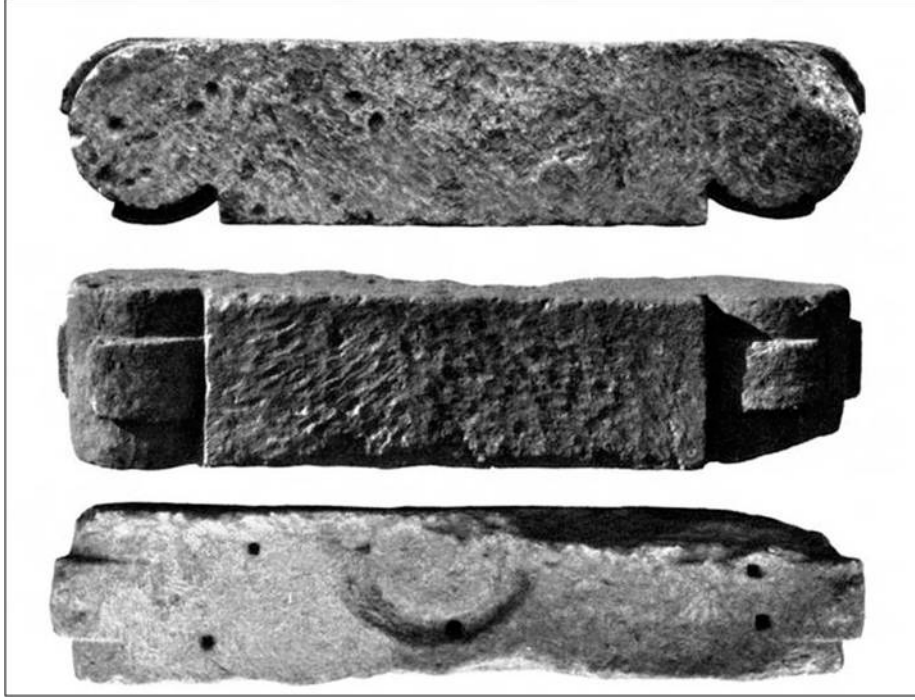
2: Kıbrıs, Golgoi'den ele geçen Aiol stil başlık örneği.

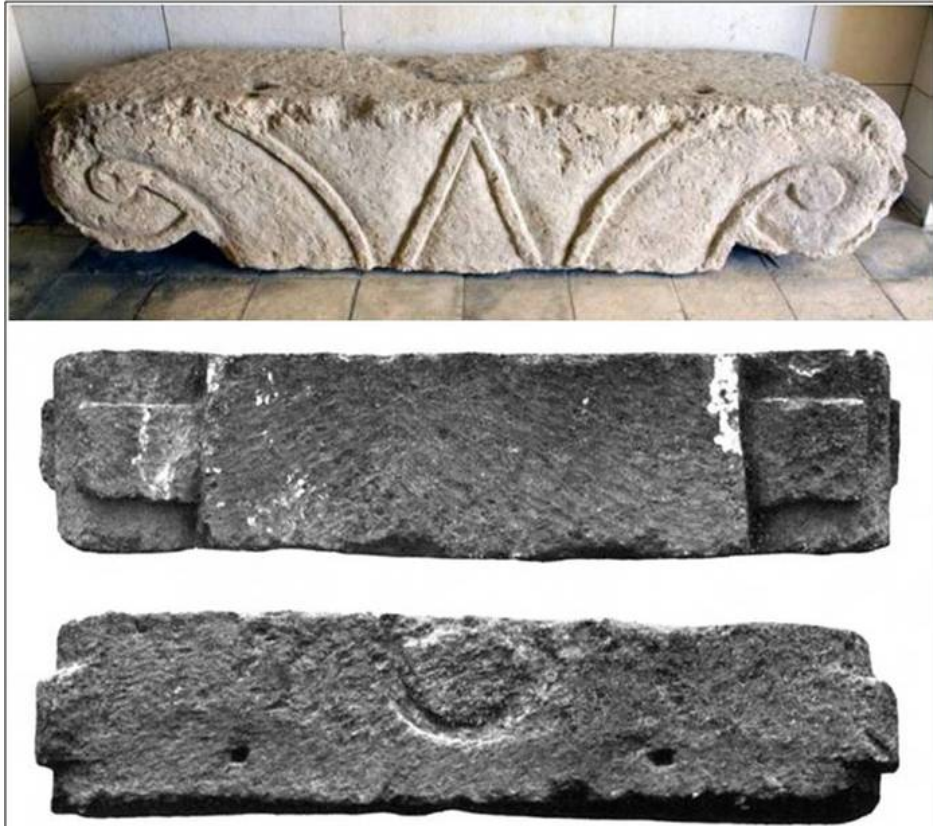
1: Megiddo 1, ön yüz.

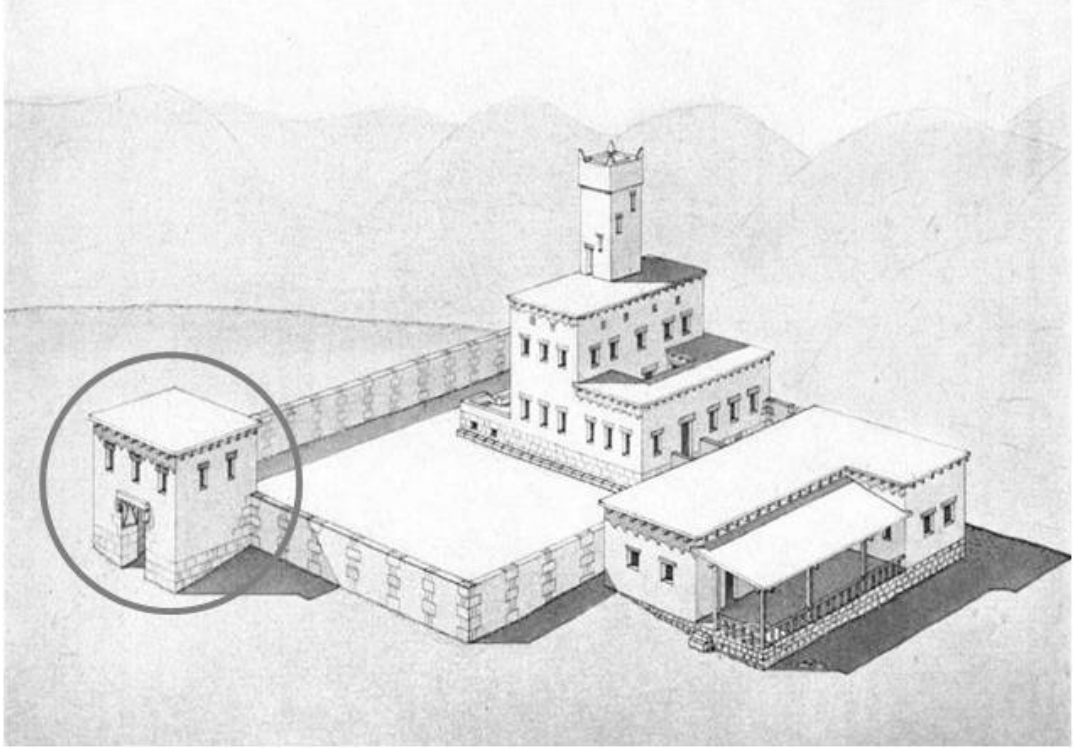
2: Megiddo 2, ön yüz, arka yüz ve taban.

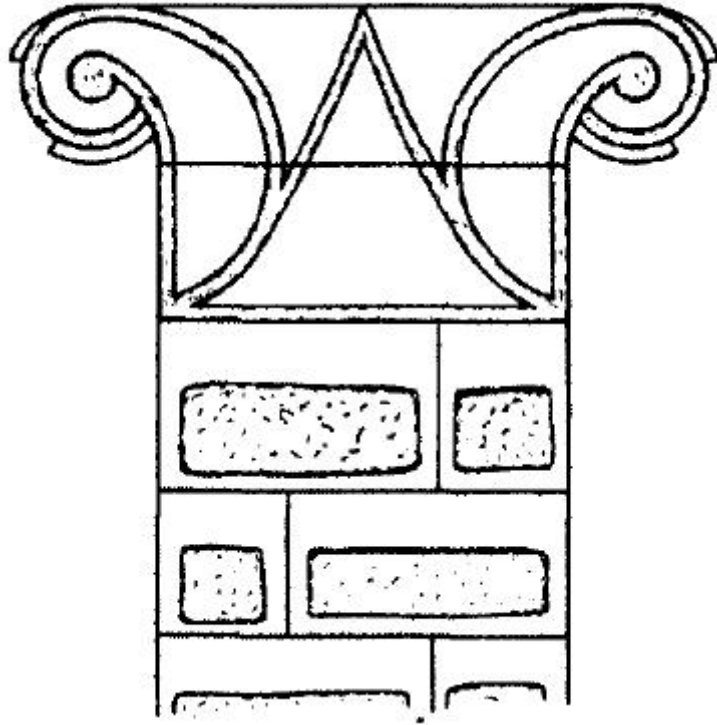
1: Megiddo 4, ön yüz, taban ve üst yüz.

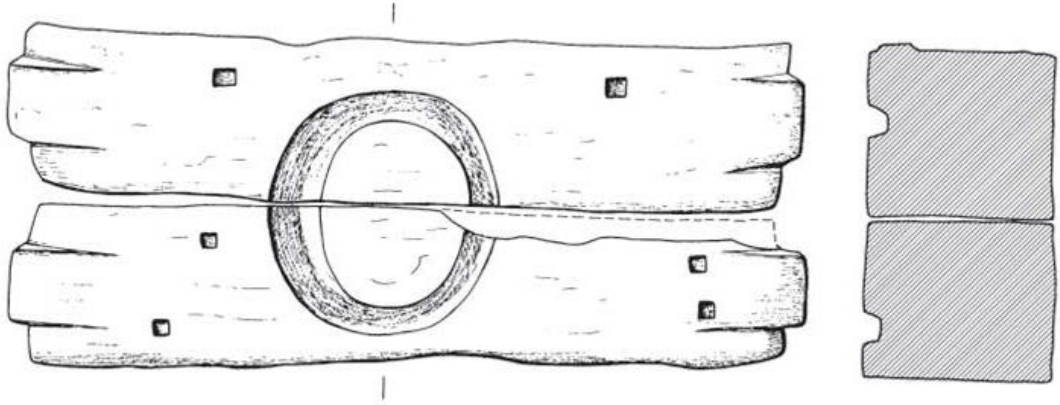
2: Megiddo 5, ön yüz, taban ve üst yüz.

1: Megiddo 4 ve 5 numaralı başlıkların 1567 numaralı kapı içerisindeki olası kullanım önerisi.

2: Megiddo 4 ve 5 numaralı başlıkların tamamlama önerisi.

1: Megiddo 4 ve 5 numaralı başlıkların ahşap dikme için volüt motifli kaide olarak olası kullanımı.

2: Aiol stil başlıkların sütun kaidesi, sütun başlığı ya da adak başlığı olarak kullanımını gösteren Sippar kabartması.

1: Megiddo 6, ön yüz.

2: Megiddo 7, ön yüz.

3: Megiddo 8, ön yüz.

1: Megiddo 9, ön yüz.

2: Megiddo 10, ön yüz.

3: Megiddo 10, arka yüz.

4: Megiddo 10, üst yüz.

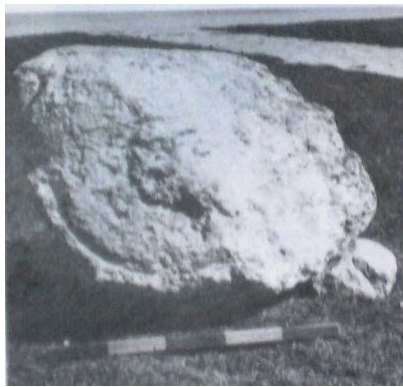
1: Megiddo 10, sol yan yüz.

2: Megiddo 10, sağ yan yüz.

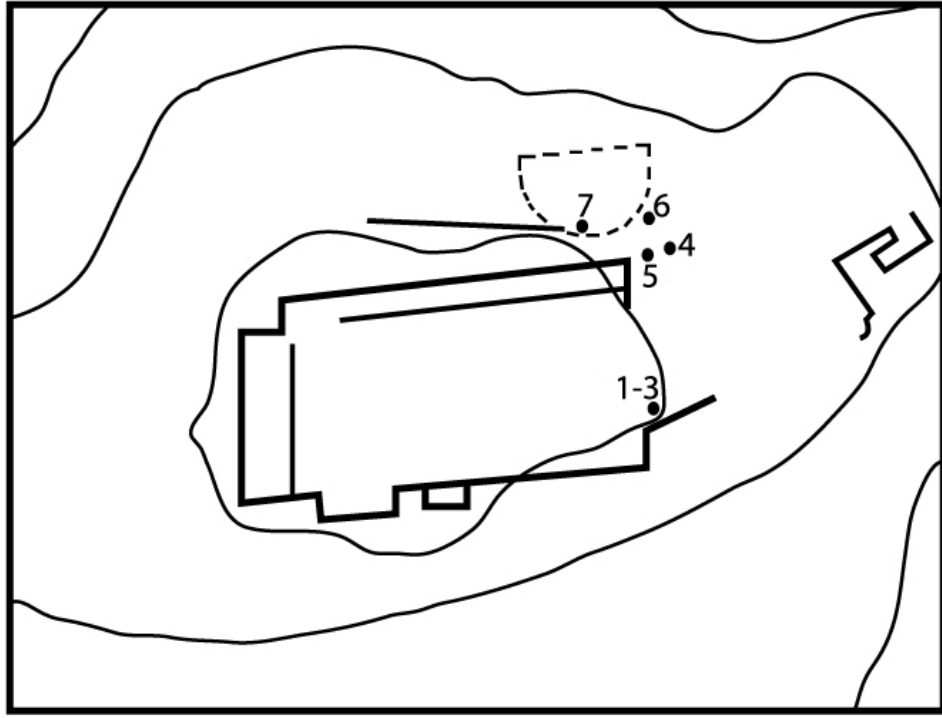
3: Megiddo 11, ön yüz.

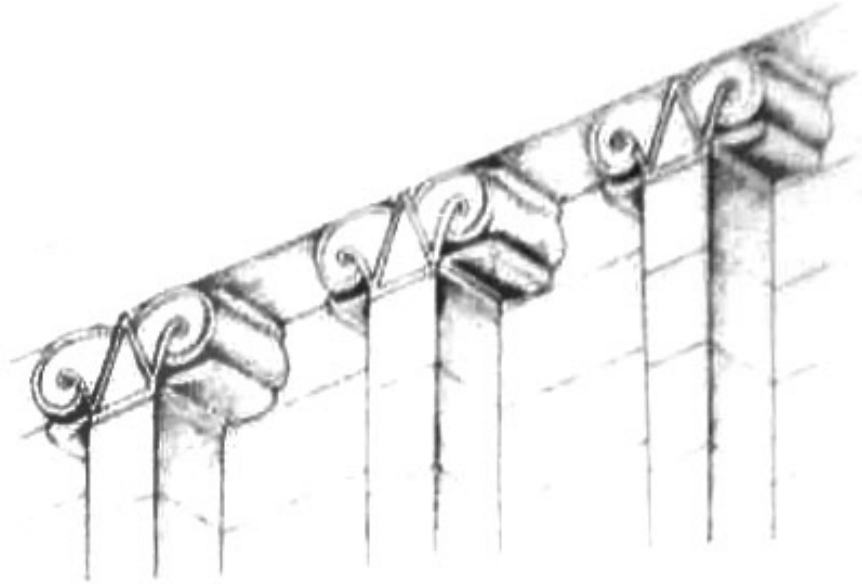
4: Megiddo 13, ön yüz.

5: Megiddo 13, arka yüz.

1: Samaria başlıklarının yaklaşık buluntu alanları.

2: Samaria başlıklarının olası kullanım pozisyonu.

1: Samaria 1, ön yüz.

2: Samaria 2, ön yüz.

3: Samaria 3, ön yüz.

1: Samaria 6, ön yüz.

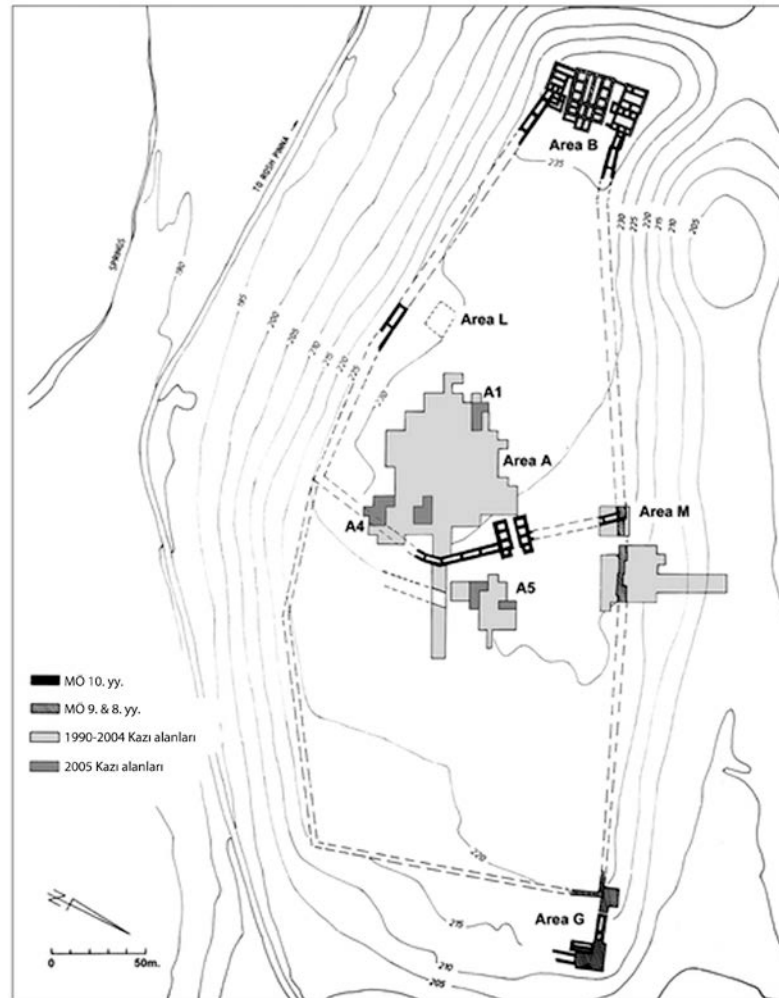
2: Samaria 7, ön yüz.

3: Samaria 7, üst yüzey.

1: Hazor genel görünüm.

2: Hazor yerleşim planı.

1: Hazor başlıklarının buluntu durumu.

2: Hazor 1, ön yüz.

3: Hazor 1, arka yüz (sağ).

4: Hazor 1, arka yüz (sol).

1: Hazor 2, ön yüz.

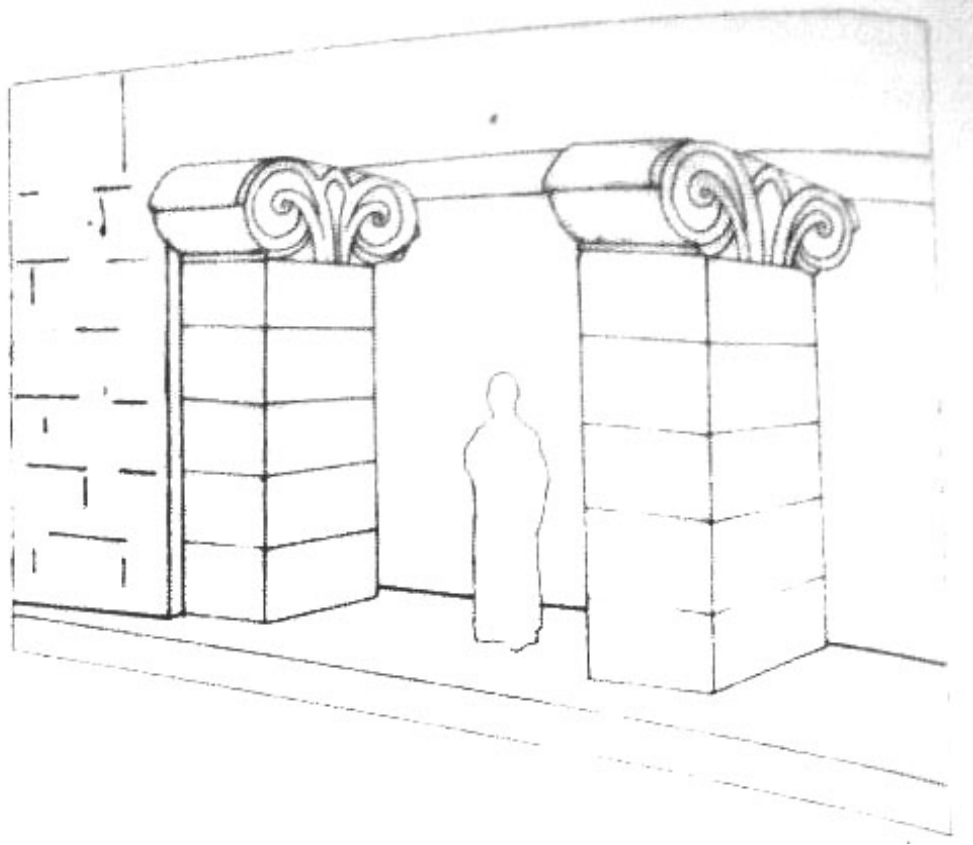
2: Hazor 2, arka yüz.

3: Hazor 2, sol yan yüz.

4: Hazor 2, sağ yan yüz.

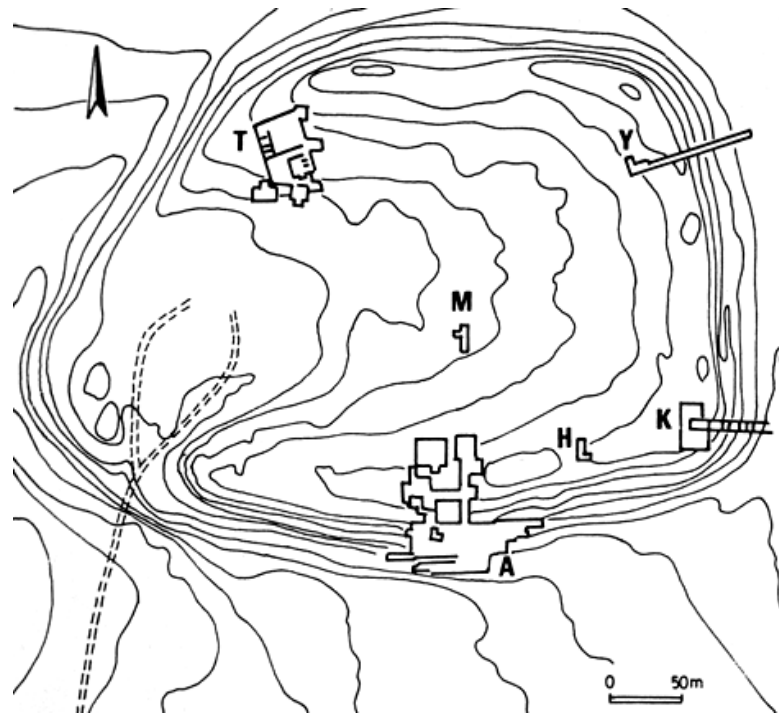
1: Hazor başlıklarının kullanım önerisi.

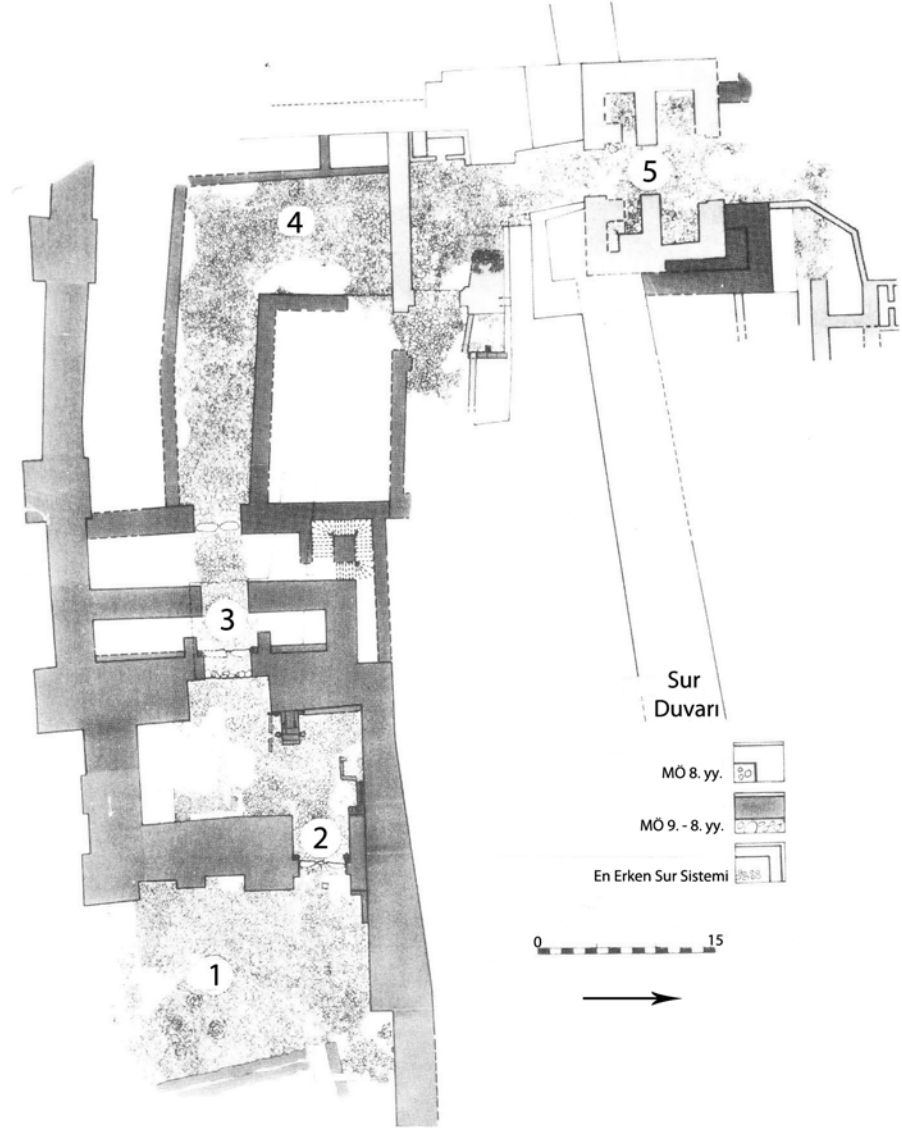
2: Hazor başlıklarının İsrail Müzesinde yer alan canlandırması.

1: Tel Dan genel görünüm.

2: Tel Dan yerleşim planı.

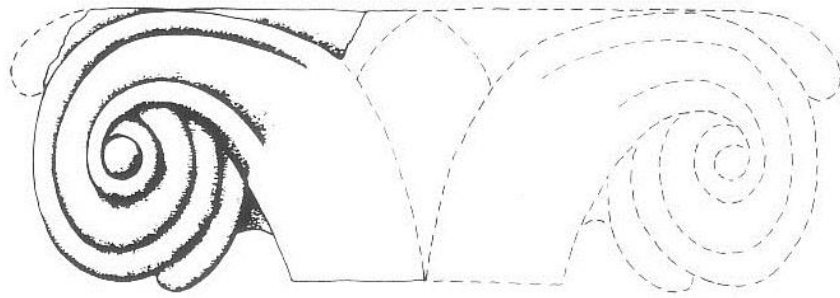

1) Taş döşemeli meydan (ön avlu); 2) Dış kapı; 3) Ana kapı; 4) Taş döşemeli yol; 5) Yukarı kapı

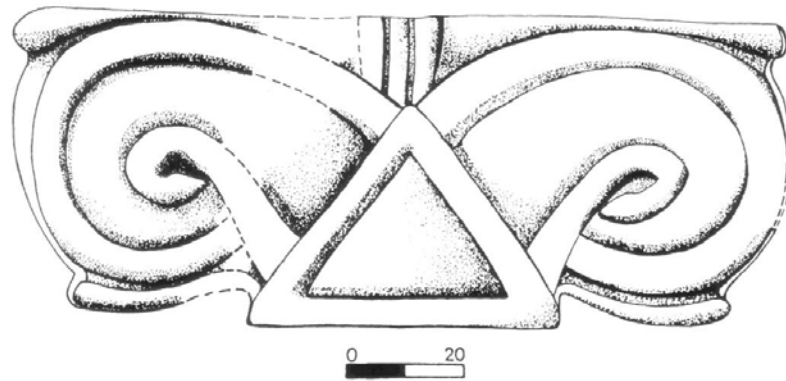
Tel Dan, kapı planı.

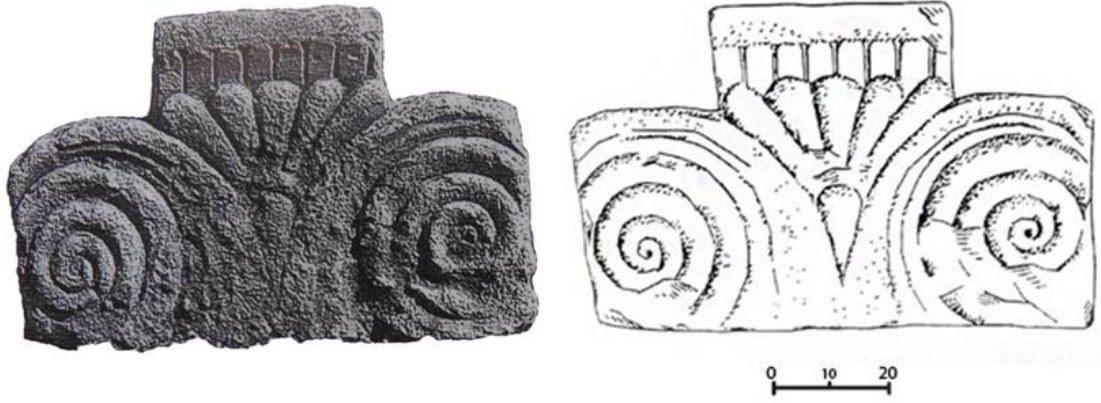
1: Tel Dan1, ön yüz.

2: Tel Dan 1, çizim.

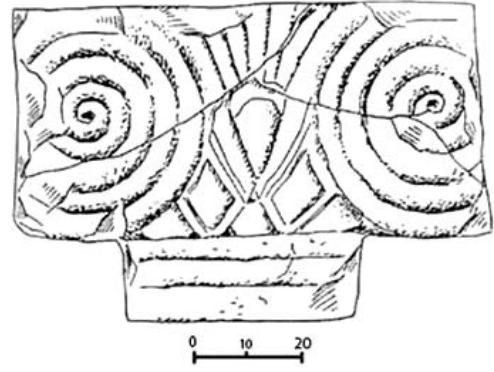
3: Tel Dan 2, çizim.

1: Mount Gerizim 1, ön yüz ve çizim.

2: Nora'da ele geçen stel üzerinde tapınak ya da mezar gibi dini içerikli bir yapının lentosunda ya da ön cephesinde uraei betimleri.

1: Mount Gerizim 2, ön yüz ve çizim.

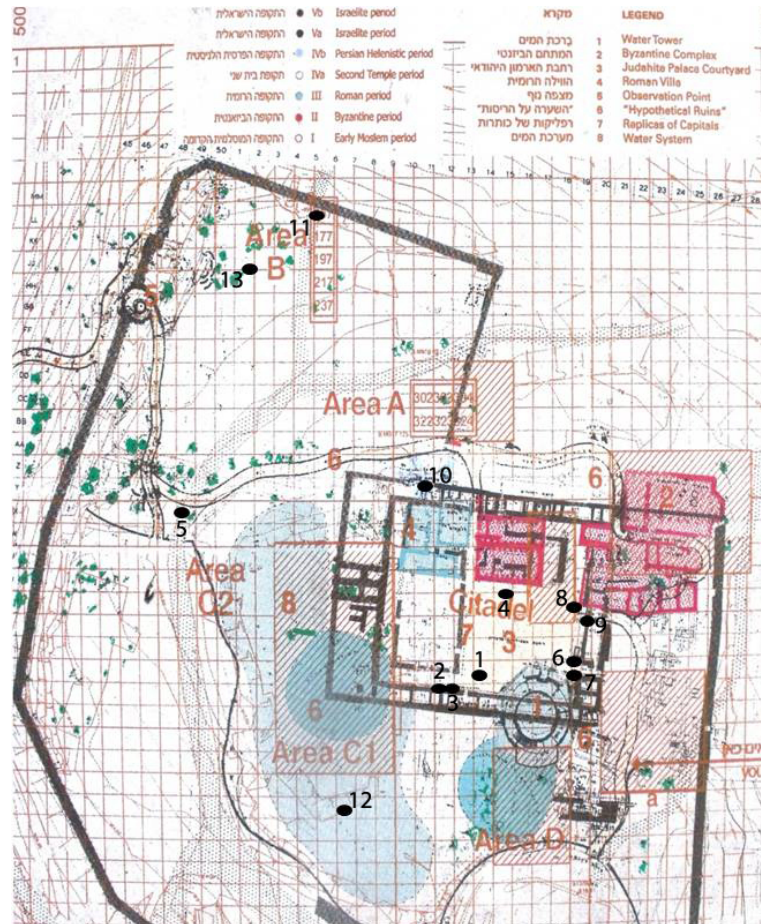
2: Mount Gerizim 3, volüt parçası.

3: Shechem başlığı ön yüz.

1: Ramat Rahel genel görünüm.

2: Ramat Rahel başlıklarının buluntu alanları.

1: Ramat Rahel 1, ön yüz.

2: Ramat Rahel 1, detay.

3: Ramat Rahel 1, yan yüzler.

4: Ramat Rahel 2, ön yüz.

1: Ramat Rahel 2, arka yüz.

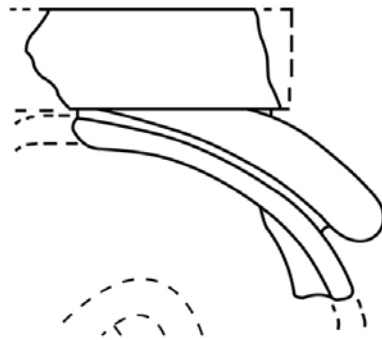
2: Ramat Rahel 2, detay.

3: Ramat Rahel 2, sol yan yüz.

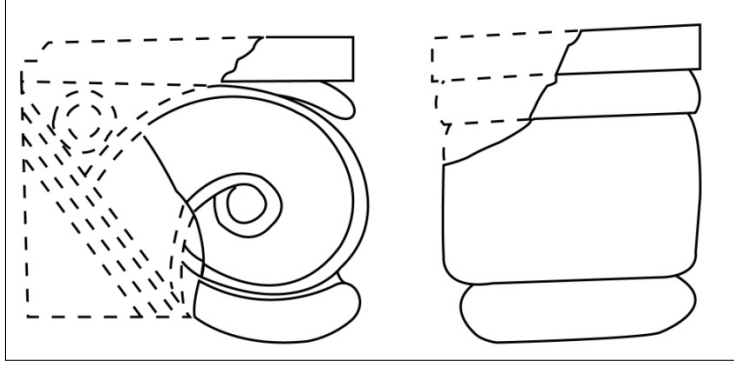
4: Ramat Rahel 2, kiriş yuvası (üst yüz).

5: Ramat Rahel 4, çizim.

6: Ramat Rahel 5, ön yüz.

1: Ramat Rahel 5, çizim.

2: Ramat Rahel 6, çizim.

3: Ramat Rahel 8, ön yüz.

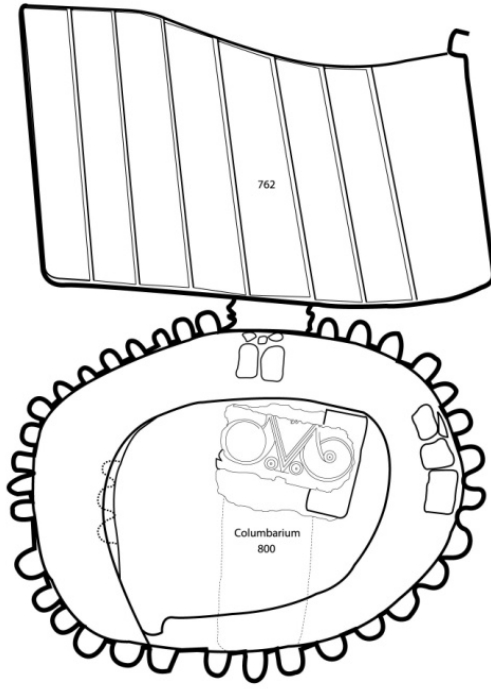
4: Ramat Rahel 9, sağ volüt.

1: Ramat Rahel Columbarium 800 genel görünüm.

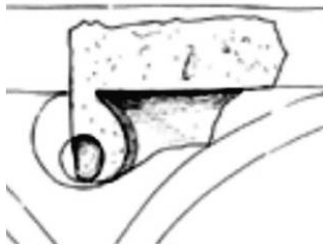
2: Ramat Rahel Columbarium 800 iç görünüm.

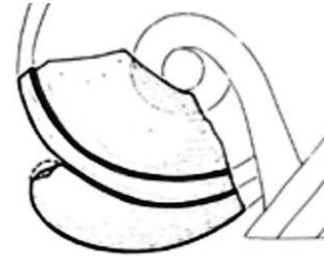
1: Ramat Rahel 10, çizim.

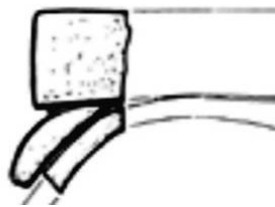
2: Ramat Rahel 10, ön yüz.

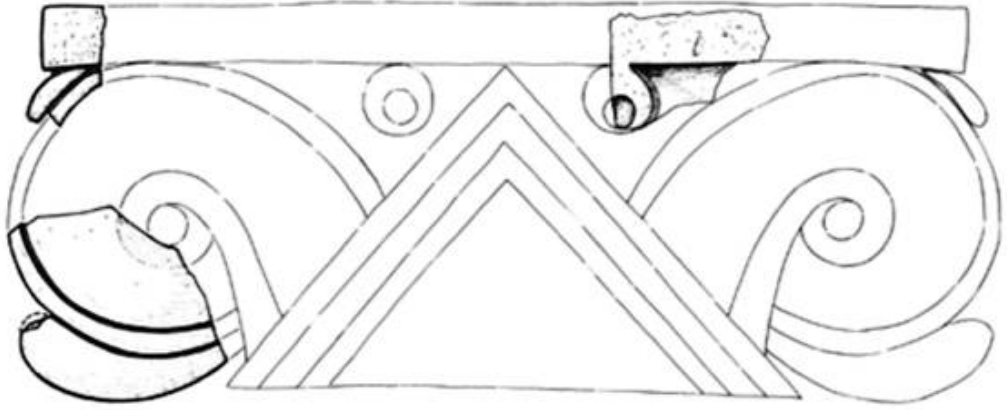
3: Ramat Rahel 11, çizim.

4: Ramat Rahel 12, çizim.

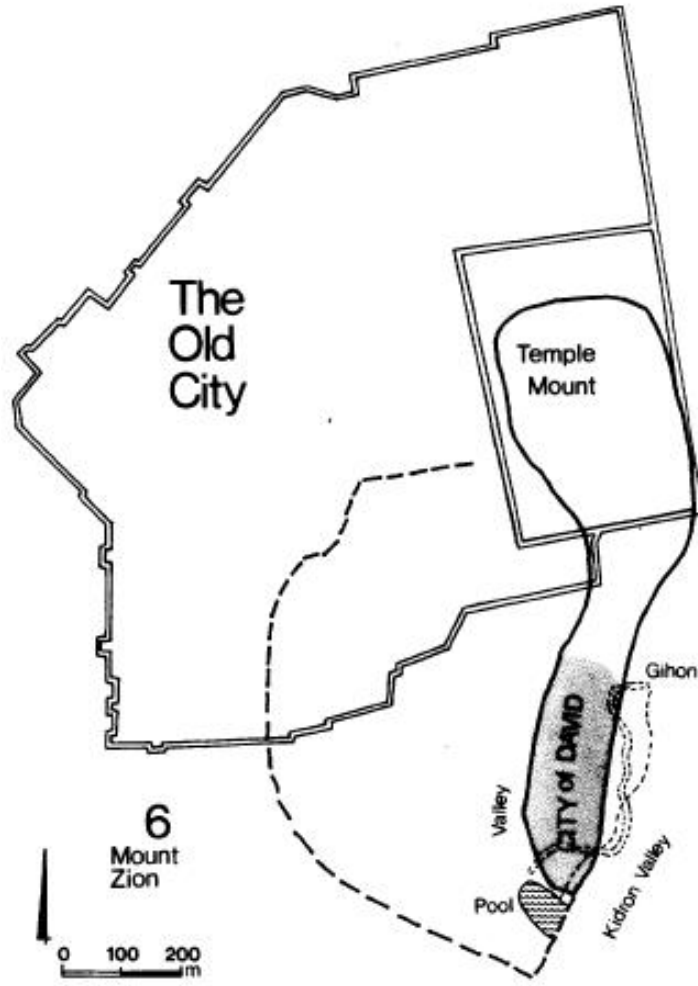
5: Ramat Rahel 13, çizim.

1: Ramat Rahel 11, 12 ve 13 numaralı parçalarının başlık üzerindeki yerleri.

2: Ramat Rahel'den ele geçen Aiol stil başlık şeklindeki pencere korkulukları.

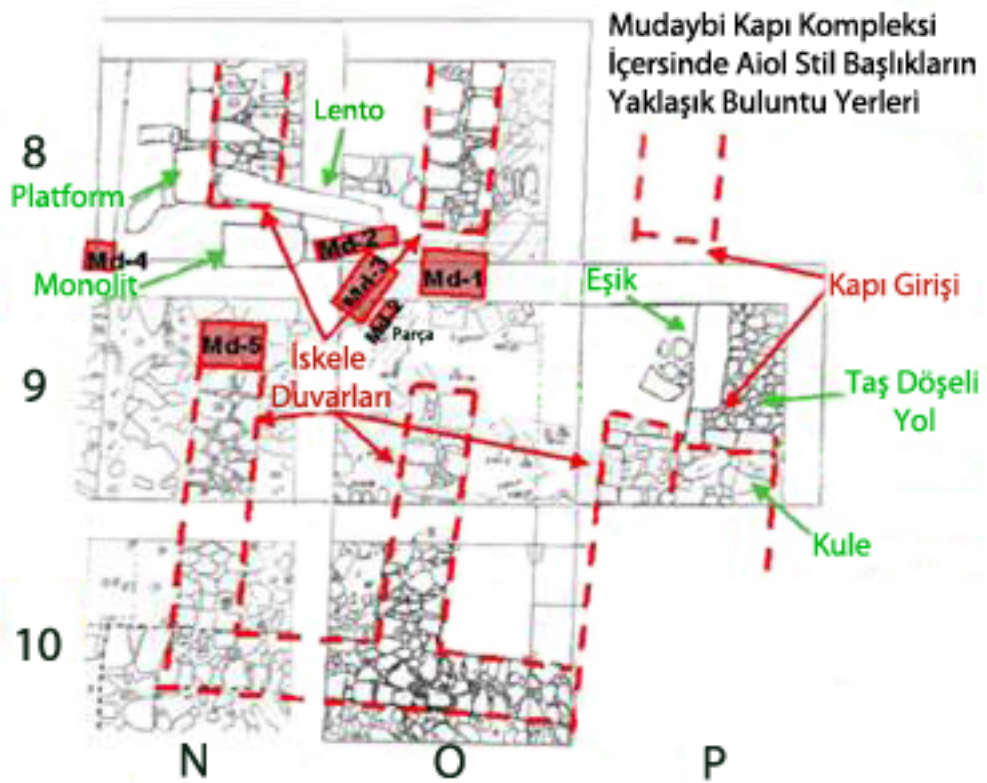
1: Kudüs içerisinde Davud'un Şehrinin konumu.

2: Kudüs başlığı ön yüz.

1: Mudaybi genel görünüm.

2: Mudaybi başlıklarının kapı kompleksi içerisindeki yaklaşık buluntu yerleri.

1: Mudaybi 1, ön yüz, buluntu hali.

2: Mudaybi 1, ön yüz, şimdiki hali.

3: Mudaybi 2, ön yüz, buluntu hali.

4: Mudaybi 2, başlığın sağ alt köşesi.

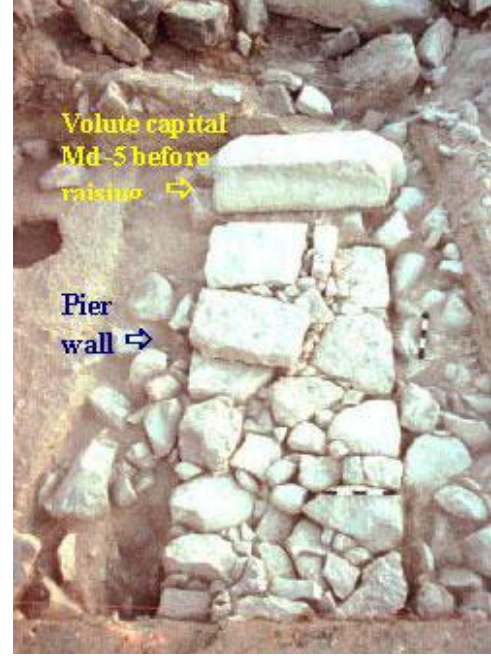
5: Mudaybi 3, buluntu hali.

6: Mudaybi 3, ön yüz.

1: Mudaybi 4, buluntu hali.

2: Mudaybi 5, buluntu hali.

3: Mudaybi 5, ön yüz, buluntu hali.

1: Ain Sara başlığı ön yüz, buluntu hali.

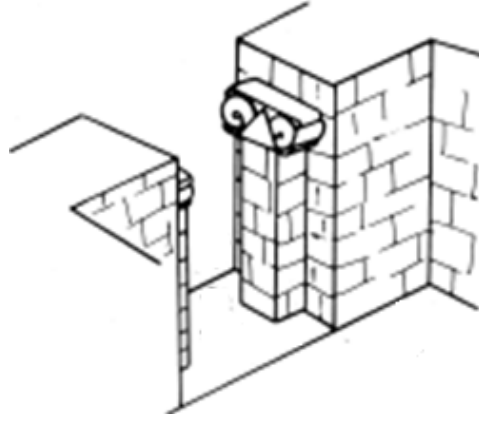
2: Amman 1, ön yüz, buluntu hali.

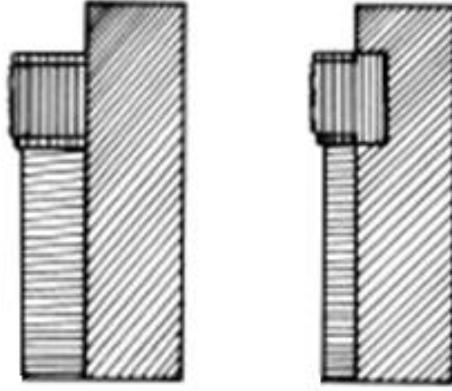
3: Amman 1, arka yüz, buluntu hali.

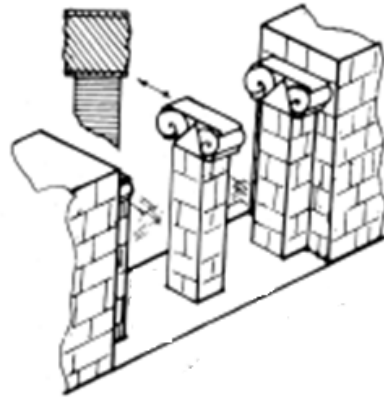
4: Amman 2, ön yüz.

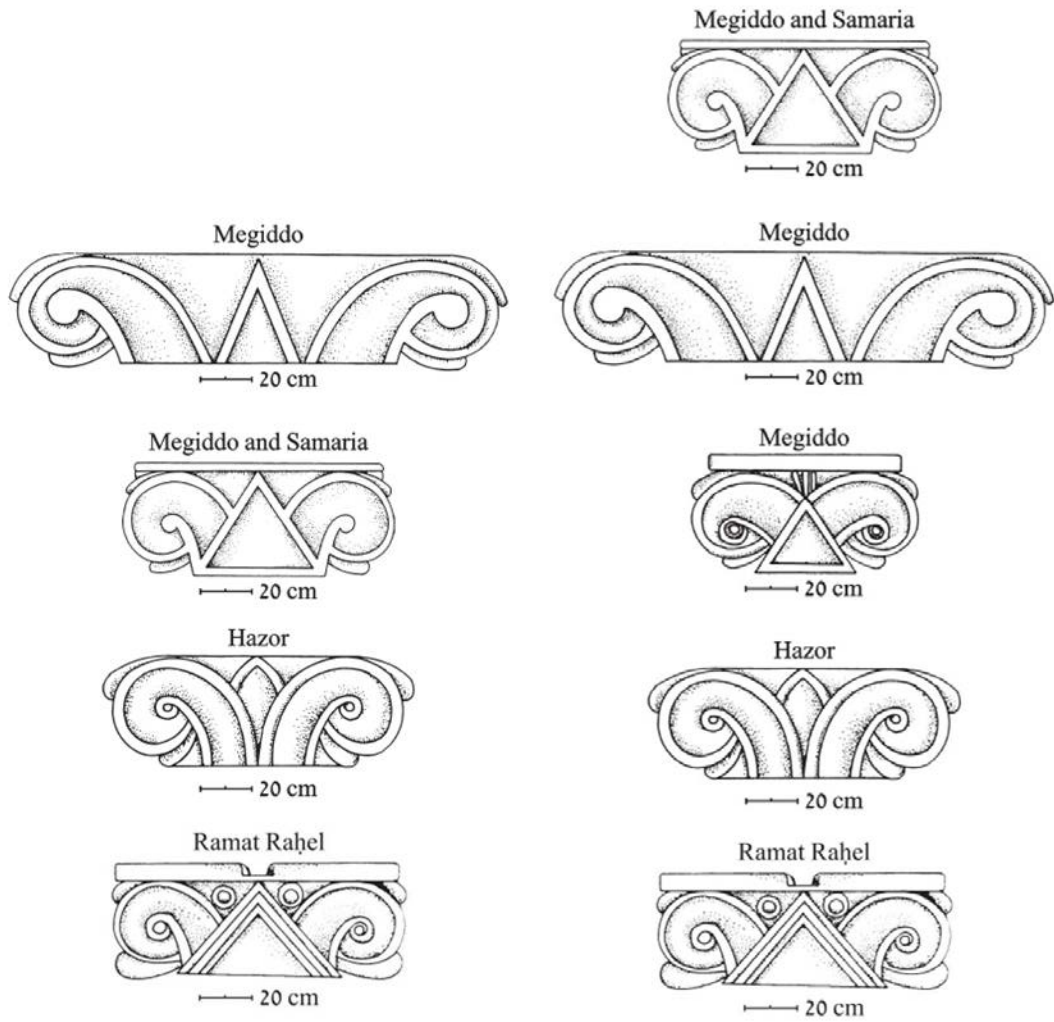
1: Başlıkların duvara bitişik dikme üzerinde, arkası duvara bitişik olarak kullanımı.

2: Başlıkların duvara bitişik dikme üzerinde ve bir kısmı duvarın içine gömülmüş olarak kullanımı.

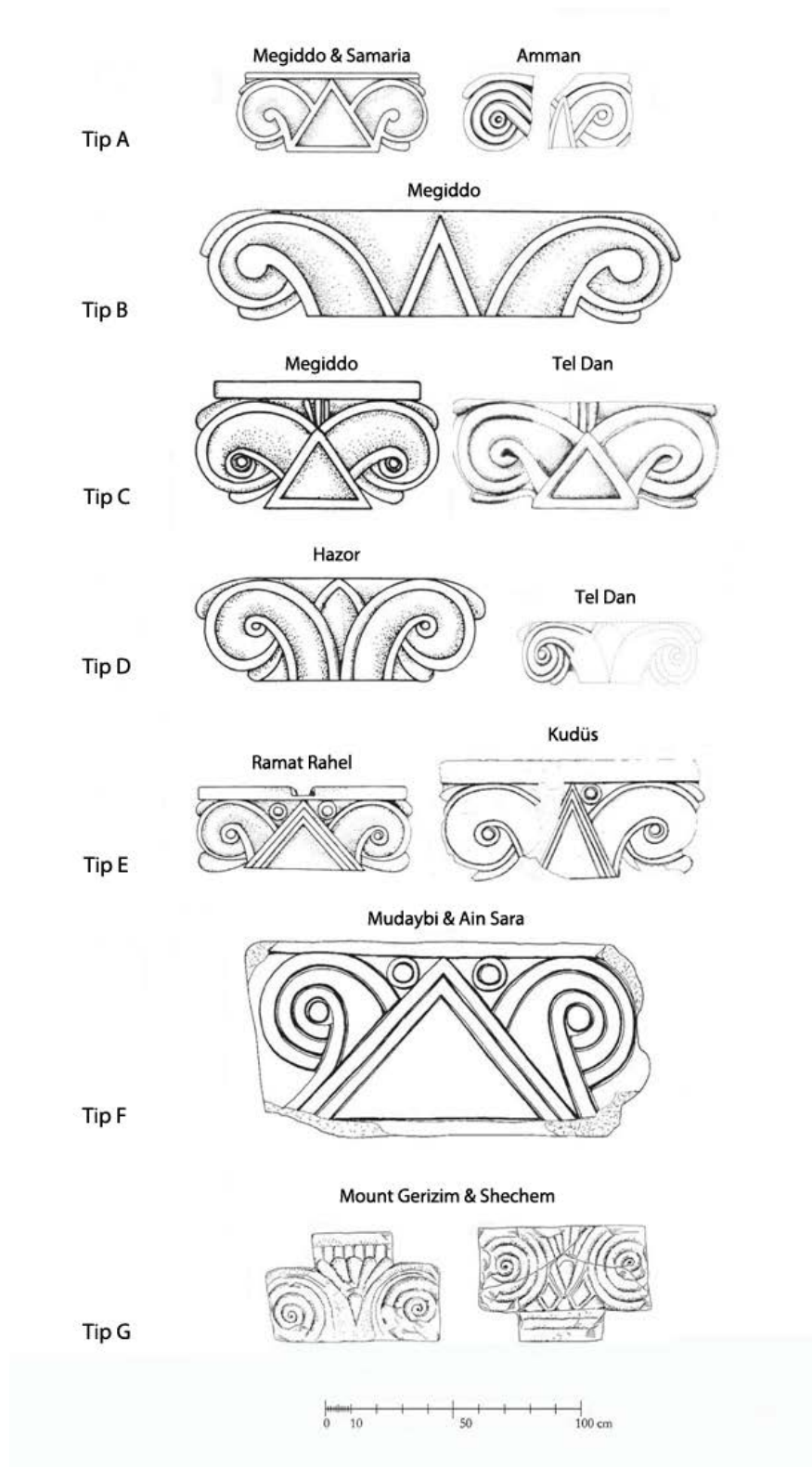

3: Başlıkların dört bir yandan görülecek şekilde serbest duran bir sütun üzerinde kullanımı.

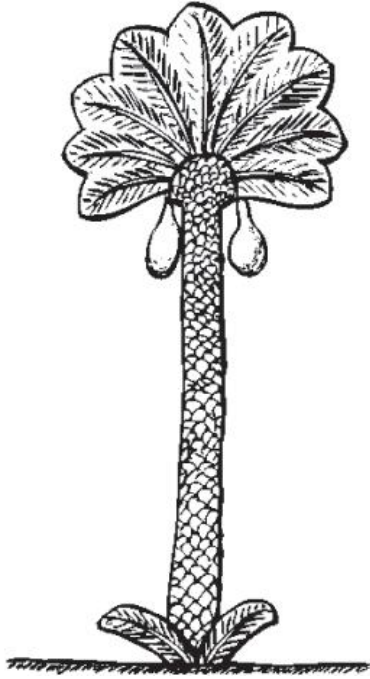

1: P. P. Betancourt tarafından oluşturulan tipolojik sınıflandırma.

2: Y. Shiloh tarafından oluşturulan tipolojik sınıflandırma.

Mevcut örnekler ışığında yenilenen Aiol stil başlık tipolojisi.

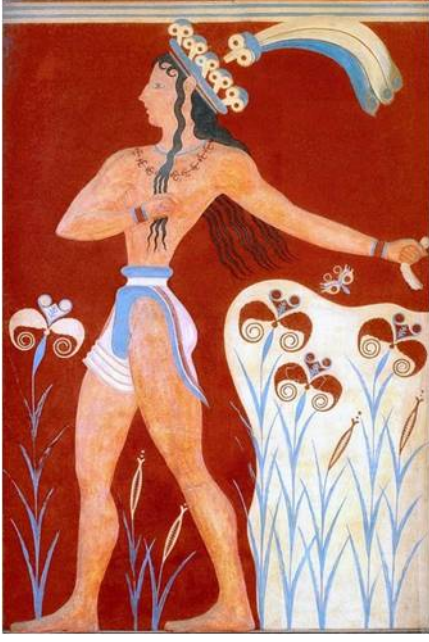
1: Erken Tunç Çağına ait hayat ağacı ya da palmiye biçimli kutsal ağaç betimi.

2: Thebes, Sennadjem mezarından bitkisel motifli başlık betimi (20. Sülale, MÖ 1185-1069).

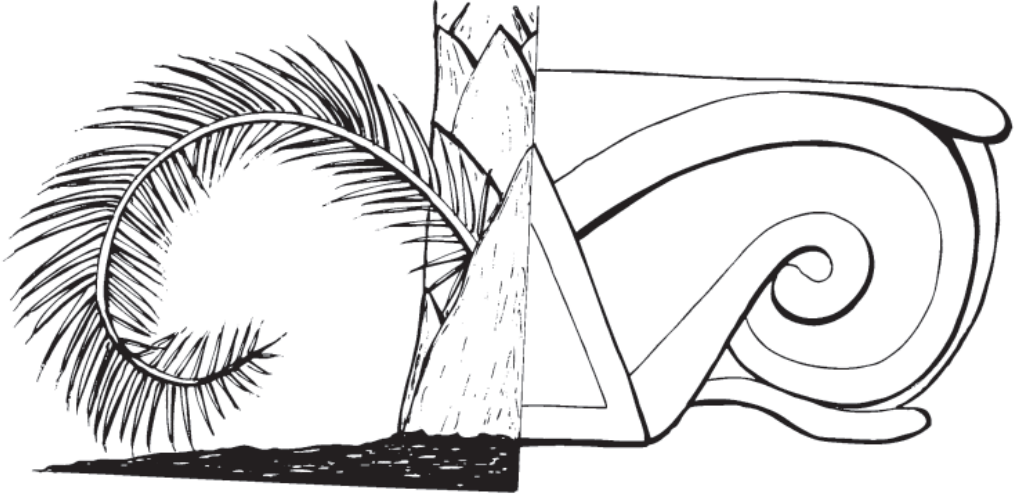
3: Geç Hitit I (MÖ 1200-950) dönemine ait Ortostad, Alacahöyük.

1: Knossos sarayı merkezi avlusunun güney girişinde bulunan “Tüylü Prens Freski”, (MÖ II. bin).

2: Miken A mezar halkasında bulunan 1428 numaralı stel (MÖ II. bin).

3: Aiol stil başlığın, palmiye ağacının üçgen kabuk ve yarım tur dönüş yapan dalları ile ilişkilendirilmesi.

1: Megiddo VIIA tabakasında ele geçen, Geç Tunç IIB (MÖ 1300-1200) dönemine tarihlenen Mısır sanatı etkisinde fildişi applike üzerinde Aiol stil başlık betimi.

2-3: MÖ 13-12. yy.'a tarihlenen Megiddo Prens Sarayından ele geçen Fenike sitili fildişi süs eşyaları.

1: MÖ 9-8 yy'a tarihlenen pişmiş toprak ev modeli, Ürdün.

2: MÖ 13-12. yy.'a tarihlenen pişmiş toprak buhurdan, Tell Ta'annek.

1: Shechem genel görünüm ve “YHWH evi” olarak isimlendirilen tapınak formu yapı.

2: Davud’un şehri kazılarında ele geçen ve MÖ 9. yy’a tarihlenen kil mühür baskısı üzerinde Aiol stil başlık betimi.

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : RECEP KENDİRCİ

Doğum Yeri : TİRE

Doğum Yılı : 1983

Medeni Hali : BEKAR

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise **1999-2002** : Tire Kutsan Anadolu Lisesi

Lisans **2004-2010** : Ankara Üniversitesi

Yabancı Dil : İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

2005-2009 : Prof. Dr. Hayat Erkanal başkanlığında yürütülen Limantepe Kazısı.

2011 : Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir Baran başkanlığında yürütülen Thera ve Çevresi Yüzey Araştırması.

2011 : Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir Baran başkanlığında yürütülen Thera Antik kenti Kurtarma Kazısı.

2011-2012 : Prof. Dr. Sümer Atasoy başkanlığında yürütülen Tios Antik Kenti Kazısı.

2012 : Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir Baran başkanlığında yürütülen Thera ve Çevresi Yüzey Araştırması.

2012 : Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir Baran başkanlığında yürütülen Kerkenes Kazısı.